

PASŪTĪTĀJS:	LR VIDES AIZSARDZĪBAS UN REĢIONĀLĀS ATTĪSTĪBAS MINISTRIJA
LĪGUMS:	ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS VALSTS PLĀNA 2021. - 2028. GADAM STRATĒGISKĀ IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMA VEIKŠANA UN VIDES PĀRSKATA SAGATAVOŠANA
LĪGUMA NR.:	IL/62/2020
NODEVUMA NR.:	2
LĪGUMA DATUMS:	2020. GADA 4.AUGUSTS
FINANSĒJUMA AVOTS	LATVIJAS VIDES AIZSARDZĪBAS FONDS
IZPILDĪTĀJS:	SIA „GEO CONSULTANTS”
ZIŅOJUMA VERSIJA:	NR. 3
IESNIEGŠANAS DATUMS:	02/10/2020

**ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS VALSTS PLĀNA 2021. -
2028.GADAM STRATĒGISKAIS IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMS
VIDES PĀRSKATS**

Rīga, 2020. gada oktobris

**ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS VALSTS PLĀNA 2021. -
2028.GADAM STRATĒGISKAIS IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMS
VIDES PĀRSKATS**

RĪGA, 2020. GADA OKTOBRIS

Saturs

Saīsinājumi	5
1. Plānošanas dokumenta galvenie mērķi un īss satura izklāsts, saistība ar citiem plānošanas dokumentiem	7
1.1. Vispārīgā informācija	7
1.2. Saistība ar citiem plānošanas dokumentiem	7
1.3. Galvenie mērķi un īss satura izklāsts	8
1.3.1. Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas raksturojums	9
1.3.1.1. Atkritumu apsaimniekošanas institucionālā sistēma	9
1.3.1.2. Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas darbība	13
1.3.1.3. Atkritumu sastāvs un atkritumu plūsmu apsaimniekošana	19
1.3.1.4. Prognozes par atkritumu apsaimniekošanas plānā ietverto atkritumu plūsmu attīstību Plāna darbības laikā.....	27
1.3.2. Stratēģija apglabājamo bioloģiski noārdāmo atkritumu apjomu samazināšanai	31
1.3.3. Atkritumu rašanās novēršanas valsts programma	32
1.3.4. Pārtikas atkritumu rašanās novēršanas programma	33
1.3.5. Izlietotā iepakojuma rašanās novēršanas valsts programma.....	34
2. Vides pārskata sagatavošanas procedūra un iesaistītās institūcijas, sabiedrības līdzdalība un rezultāti	35
3. Esošā vides stāvokļa apraksts un iespējamās izmaiņas, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots	37
3.1. Esošā vides stāvokļa apraksts.....	37
3.2. Iespējamās izmaiņas, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots	42
4. Vides stāvoklis teritorijās, kuras plānošanas dokumenta īstenošana var būtiski ietekmēt	43
5. Ar plānošanas dokumentu saistītās vides problēmas	43
6. Starptautiskie un nacionālie vides aizsardzības mērķi	44
6.1. ES direktīvās noteiktie mērķi.....	44
6.2. Nacionālie mērķi.....	51
7. Plānošanas dokumenta un tā iespējamo alternatīvu īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums	53
8. Risinājumi, lai novērstu vai samazinātu plānošanas dokumenta un tā iespējamo alternatīvu īstenošanas būtisko ietekmi uz vidi	55
8.1. Normatīvajos aktos noteiktie ierobežojumi atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektu izvietojumam.....	55
8.2. Teritorijas plānošana	56
8.3. Normatīvajos aktos noteiktās prasības atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektiem...	56
8.4. Normatīvajos aktos noteiktās prasības par atkritumu apsaimniekošanas atļaujām	60
8.5. Finanšu nodrošinājums.....	61
8.6. Sodi par vides aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem	61

9. Īss iespējamo alternatīvu izvēles pamatojums, stratēģiskā novērtējuma veikšanas apraksts, norādot arī problēmas nepieciešamās informācijas ieguvē.....	62
10. Iespējamie kompensēšanas pasākumi	63
11. Plānošanas dokumenta īstenošanas iespējamās būtiskās pārrobežu ietekmes novērtējums	63
12. Paredzētie pasākumi plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringa nodrošināšanai.....	64
12.1. Vides monitorings	64
12.2. Plāna īstenošanas rezultātā izveidoto atkritumu apsaimniekošanas iekārtu darbības monitorings 65	
12.3. Plānā noteikto atkritumu apsaimniekošanas mērķu sasniegšanas izvērtējums	68
13. Vides pārskata kopsavilkums	69

Saīsinājumi

AAL	Atkritumu apsaimniekošanas likums
AAR	Atkritumu apsaimniekošanas reģions
AAVP	Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns
EK agrīnā brīdinājuma ziņojums	Eiropas Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par ES atkritumu apsaimniekošanas tiesību aktu īstenošanu, tostarp agrīnā brīdinājuma ziņojums par dalībvalstīm, kuras varētu nesasniegt 2020. gadam izvirzīto mērķrādītāju attiecībā uz sadzīves atkritumu sagatavošanu atkalizmantošanai/pārstrādi
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
AS	Akciju sabiedrība
Bāzeles konvencija	1989. gada 22. marta Bāzeles Konvencijā par kontroli pār kaitīgo atkritumu robežšķērsojošo transportēšanu un to aizvākšanu
BNA	Bioloģiski noārdāmie atkritumi
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DRN	Dabas resursu nodoklis
EEI	Elektriskās un elektroniskās iekārtas
EEIA	Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi
EUROSTAT	Eiropas Savienības Statistikas birojs
EK	Eiropas Komisija
EMAS	Vides vadības un audita shēma
ERAF	Eiropas reģionālās attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
ES KF	Eiropas Savienības Kohēzijas fonds
ESAO	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
EUR	Eiro
EVA	Eiropas Vides aģentūra
IKP	Iekšzemes kopprodukts
IPNK	Integrēta piesārņojuma novēršana un kontrole
ISO	Starptautisko standartu organizācija
IVN	Ietekmes uz vidi novērtējums
KP	Konkurences Padome
LASA	Latvijas Atkritumu saimniecības asociācija
LASUA	Latvijas Atkritumu saimniecības uzņēmumu asociācija
LIA	Latvijas Iepakojuma asociācija
LIFE	ES finanšu instruments videi
LVAFA	Latvijas Vides aizsardzības fonda administrācija
LVIF	Latvijas Vides investīciju fonds
LVĢMC	Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”
LPAA	Latvijas pilnvaroto autotirgotāju asociācija
LPS	Latvijas Pašvaldību savienība
MASOC	Mašīnbūves un metālapstrādes asociācija
MK	Ministru kabinets
NAIK	No atkritumiem iegūts kurināmais
NTL	Nolietoti transportlīdzekļi
NVO	Nevalstiskās organizācijas
PCB	Polihlorētie bifenili

PCT	Polihlorētie terfenili
PET	Polietilēnteraftalāts
POP	Noturīgās organiskās piesārņojošās vielas
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
RAAC	Reģionālais atkritumu apsaimniekošanas centrs
Regula Nr.1013/2006	Eiropas Parlamenta un Padomes 2006.gada 14.jūnija regula Nr.1013/2006 par atkritumu sūtījumiem
SIA	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SPRK	Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija
TEP	Tehniski ekonomiskais pamatojums
UNDP	ANO Attīstības programma
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VKP	Videi kaitīgas preces
VKPA	Videi kaitīgo preču atkritumi
VPVB	Vides pārraudzības valsts birojs
VVD	Valsts vides dienests
VVD RVP	Valsts vides dienesta Reģionālā vides pārvalde

1. Plānošanas dokumenta galvenie mērķi un īss satura izklāsts, saistība ar citiem plānošanas dokumentiem

1.1. Vispārīgā informācija

Plānošanas dokumenta nosaukums:	Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021. - 2028. gadam
Izstrādātāja nosaukums, adrese, tālruna numurs un mājas lapas adrese internetā:	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Peldu iela 25, Rīga, LV-1494 Tālr. 67026515 e-pasts: pasts@varam.gov.lv www.varam.gov.lv
Joma, uz kuru attiecas plānošanas dokuments:	Atkritumu apsaimniekošana
Plānošanas dokumenta izstrādes termiņš un ilgums:	Plānots iesniegt Ministru kabinetā 2020.gada oktobrī. Plāna projekta izstrāde tika uzsākta 2020.gada maijā.
Plāna darbības periods:	2021. - 2028. gads
Plāna pārskatīšanas biežums:	Ne retāk kā reizi trijos gados
Plāna darbības teritorija:	Latvijas Republika

1.2. Saistība ar citiem plānošanas dokumentiem

Plāns aizstās Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu 2013.-2020. gadam. Plāns veido sinerģiju un papildina pasākumus, kas ietverti Rīcības plāna pārejai uz aprites ekonomiku 2020. – 2027. gadam.

Plāna sasaiste ar citiem politikas plānošanas dokumentiem:

- Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam;¹
Nacionālā attīstības plāna 2021.-2027.gadam Prioritātes "Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība" Rīcības virziens "Daba un vide – "Zaļais kurss"" (viens no rīcības virziena mērķiem ir oglekļa mazietilpīga, resursu efektīva un klimatnoturīga attīstība, lai Latvija sasniegtu klimata, enerģētikas, gaisa piesārņojuma samazināšanas, ūdeņu stāvokļa uzlabošanās un atkritumu apsaimniekošanas nacionālos mērķus un nodrošinātu vides kvalitātes saglabāšanu un uzlabošanu un īstenotu drošas un kvalitatīvas, tai skaitā bioloģiskas pārtikas apriti, kā arī dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu);
- Vides politikas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam (Latvijas vides politikas virsmērķis ir nodrošināt iedzīvotājiem iespēju dzīvot tīrā un sakārtotā vidē; kā arī minētās aktuālākās problēmas atkritumu apsaimniekošanas jomā un svarīgākie pasākumi un ieguvumi (to starp - atkritumu dalītās vākšanas sistēmas attīstīšana un atkritumu pārstrādes un reģenerācijas attīstīšana));
- Rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku 2020.-2027.gadam² (viens no aprites ekonomikas galvenajiem virzieniem ir atkritumu pārvēršana par resursiem);

¹ Nacionālā attīstības plāna 2021.-2027.gadam gala redakcija pieejama <https://www.pkc.gov.lv/lv/nap2027>

² Rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku 2020.-2027. gadam pieejams http://www.varam.gov.lv/lat/lidzd/attistibas_planosanas_dokumentu_projekti

- Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030.gadam³ (viens no rīcības virzieniem ir atkritumu un notekūdeņu apsaimniekošanas efektivitātes uzlabošana un SEG emisiju samazināšana);
- Latvijas Bioekonomikas stratēģija laikposmam līdz 2030. gadam⁴ (Stratēģijā ir minēts, ka daži no iespējamajiem bioekonomikas attīstības virzieniem ir atkritumu apjoma samazināšana pārstrādē un fosilo resursu aizstāšana ar bioresursiem, tostarp bioloģiski noārdāmo materiālu izmantošana);
- Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam⁵ (tās sekmē valsts ilgtermiņa un vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentos izvirzīto mērķu sasniegšanu).

1.3. Galvenie mērķi un īss satura izklāsts

Atkritumu apsaimniekošanas nozare ir viena no svarīgākajām vides aizsardzības nozarēm valstī. Savukārt atkritumu apsaimniekošanas sistēma ir viens no būtiskākajiem virzieniem ES un Latvijas likumdošanā vides aizsardzības un resursu labas pārvaldības un apsaimniekošanas jomā.

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna mērķi:

- 1) novērst atkritumu rašanos, palielinoties ekonomiskajai izaugsmei, un nodrošināt kopējā radīto atkritumu daudzuma ievērojamu samazināšanu, izmantojot maksimāli visas labākās pieejamās atkritumu rašanās novēršanas iespējas un labākos pieejamos tehniskos paņēmienus, palielinot resursu izmantošanas efektivitāti un veicinot ilgtspējīgākas patērētāju uzvedības modeļa attīstību;
- 2) nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu;
- 3) nodrošināt, ka radītie atkritumi nav bīstami vai arī tie rada nelielu risku videi un cilvēku veselībai, atkritumi pēc iespējas tiek atgriezti atpakaļ ekonomiskajā apritē, it īpaši izmantojot pārstrādi, vai arī tiek atgriezti vidē noderīgā (piemēram, komposts), un, ka atkritumi tiek pārstrādāti pēc iespējas tuvāk to rašanās vietām;
- 4) apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanu un atkritumu apglabāšanu cilvēku veselībai un videi drošā veidā.

Plāns ir izstrādāts atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likuma 9.panta prasībām.

Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas pārvaldība ietver sevī institucionālos, tehniskos, juridiskos un finanšu jautājumus. Plānā ir ietverta informācija par rīcības virzieniem VARAM kompetencē esošajiem uzdevumiem atkritumu apsaimniekošanas jomā ES finanšu plānošanas periodam 2021.–2027.gadam. Vienlaikus fundamentālā problēma ir valsts statistikas kvalitāte, kas bija zināma arī iepriekšējā plāna izstrādes laikā, tomēr plāna darbības laikā ievērojami uzlabojumi nav sasniegti. VARAM prioritāte nākamajā periodā ir būtiski pilnveidot valsts statistikas kvalitāti, kas attiecīgi ļaus uzlabot plāna detalizācijas pakāpi attiecībā uz noteiktajiem atkritumu veidiem un piedāvāt labākus risinājumus plānā ietverto mērķu sasniegšanai.

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.-2028. gadam izstrādāts atbilstoši Latvijas Nacionālā attīstības plānam 2021.-2027.gadam. Diskusijas par konkrētām investīcijām noteiktās jomās notiks ES fondu plānošanas dokumentu izstrādes gaitā 2020. gada ietvaros un organizējot plānošanas dokumentu publisko apspriedi.

Plānā iekļauta informācija par atkritumu apsaimniekošanas politikas īstenošanā izmantotiem politikas instrumentiem, atkritumu apsaimniekošanas metodēm, atkritumu rašanās novēršanas valsts programma un Pārtikas atkritumu rašanās novēršanas valsts programma.

³ Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030.gadam

https://em.gov.lv/lv/nozares_politika/nacionalais_energetikas_un_klimata_plans/

⁴ Latvijas Bioekonomikas stratēģija laikposmam līdz 2030. gadam <https://www.zm.gov.lv/lauksaimnieciba/statiskas-lapas/bioekonomika/latvijas-bioekonomikas-strategija?nid=2542#jump>

⁵ Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014. – 2020.gadam , https://www.izm.gov.lv/images/zinatne/ZTAIP_2014-2020.pdf

1.3.1. Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas raksturojums

1.3.1.1. Atkritumu apsaimniekošanas institucionālā sistēma

VARAM ir vadošā nozares ministrija, kas ir atbildīga par vides mērķu un klimata mērķu atkritumu apsaimniekošanas jomā sasniegšanu. Būtisks aspekts šīs problēmas risināšanā ir sadarbība ar citu nozaru ministrijām un to padotības iestādēm. lielāka iesaiste atkritumu apsaimniekošanas politikas veidošanā un atbalsts tai, tostarp nozaru rīcībpolitikās un ES finansējuma izmantošanā.

1.1. tabula

Atkritumu apsaimniekošanā iesaistītas institūciju atbildība un funkcijas

Institūcija	Atbildība, galvenās funkcijas
VARAM	- izstrādā valsts atkritumu apsaimniekošanas plānu; - koordinē atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna īstenošanu; - izstrādā normatīvo aktu projektus un politikas plānošanas dokumentus atkritumu apsaimniekošanas jomā; - savas kompetences ietvaros apkopo informāciju par atkritumu apsaimniekošanu; - koordinē un organizē bīstamo atkritumu apsaimniekošanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām; - koordinē sadzīves atkritumu poligonu ierīkošanu; - izvērtē pašvaldību saistošo noteikumu atbilstību normatīvo aktu prasībām; - sagatavo ziņojumus EK par atkritumu apsaimniekošanu; - apstiprina maksu par bīstamo atkritumu apglabāšanu poligonos; - pieņem lēmumu par dabas resursu nodokļa atbrīvojuma piemērošanu, ja tiek izveidota un īstenota iepakojuma, videi kaitīgo preču atkritumu vai nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas sistēma.
VVD	- kontrolē normatīvajos aktos par atkritumu apsaimniekošanu noteikto prasību ievērošanu; - izdod atļaujas, tehniskos noteikumus un citus administratīvos aktus atkritumu apsaimniekošanas darbību veikšanai, reģistrē atkritumu apsaimniekošanas starpniekus un atkritumu tirgotājus; pilda regulā Nr.1013/2006 par atkritumu pārrobežu pārvadājumiem minētos kompetentās iestādes un korespondenta pienākumus un izsniedz apstiprinājumu vai piekrišanu atkritumu pārrobežu pārvadājumiem; - izsniedz licences melno un krāsaino metālu atgriezumam un lūžņu iepirkšanai Latvijā; - izvērtē dokumentus, kas apliecina dabas resursu nodokļa maksātāja vai apsaimniekotāja izveidotās iepakojuma, videi kaitīgo preču atkritumu vai nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas sistēmas piemērošanu; - slēdz līgumu ar nodokļa maksātāju vai apsaimniekotāju par iepakojuma, videi kaitīgo preču atkritumu vai nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas sistēmas īstenošanu;
Valsts SIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	- veic valsts informācijas sistēmas "Atkritumu pārvadājumu uzskaites sistēma" (APUS) pārziņa funkciju; - apkopo statistikas pārskatos sniegto informāciju par atkritumu apsaimniekošanu; - organizē valsts nozīmes bīstamo atkritumu reģenerācijas vai

Institūcija	Atbildība, galvenās funkcijas
	apglabāšanas iekārtu un atkritumu poligonu ierīkošanu un apsaimniekošanu;; ▪ apkopo un analizē statistikas pārskatos sniegto informāciju par komersantiem, kuri rada vai apsaimnieko bīstamos atkritumus, to radīto vai pārstrādāto atkritumu veidiem un daudzumu; ▪ organizē bezsaimnieka bīstamo atkritumu apsaimniekošanu saskaņā ar šo likumu un citiem normatīvajiem aktiem; ▪ nodrošina ar atkritumu apsaimniekošanu saistītās informācijas sniegšanu sabiedrībai, kā arī ES un starptautiskajām institūcijām; ▪ veic ikgadējo inventarizāciju par siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijām un oglekļa dioksīda piesaisti valstī atkritumu apsaimniekošanas sektorā.
Vides pārraudzības valsts birojs	▪ sagatavo ietekmes uz vidi novērtējuma programmu atkritumu apsaimniekošanas iekārtām; ▪ uzrauga ietekmes uz vidi procedūras norisi; ▪ izvērtē sagatavoto ietekmes uz vidi novērtējuma ziņojumu un sagatavo rekomendācijas; ▪ reģistrē iepakojuma apsaimniekošanas komercsabiedrības; ▪ pieņem lēmumus par apstrīdētajiem reģionālo vides pārvalžu izdotajiem administratīvajiem aktiem atkritumu apsaimniekošanas jomā.
Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija	▪ apstiprina tarifus sadzīves atkritumu apglabāšanai sadzīves atkritumu poligonos.
Veselības inspekcija	▪ kontrolē ārstniecības iestādēs radīto atkritumu apsaimniekošanu.
Pašvaldība	▪ savā administratīvajā teritorijā atbilstoši pašvaldības saistošajiem noteikumiem par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, ievērojot atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu un reģionālos plānus, organizē šādu atkritumu apsaimniekošanu: a) visi sadzīves atkritumi, tai skaitā sadzīvē radušies bīstamie atkritumi, b) to būvdarbu veikšanas procesā radušies ražošanas atkritumi, uz kuriem neattiecas normatīvie akti par būvniecībā radušos atkritumu un to pārvadājumu uzskaites kārtību (turpmāk — māsaimniecībās radītie būvniecības atkritumi); ▪ pieņem lēmumus par jaunu sadzīves vai ražošanas atkritumu savākšanas, dalītas vākšanas, šķirošanas, sagatavošanas pārstrādei un reģenerācijas vai apglabāšanas iekārtu un infrastruktūras objektu, kā arī atkritumu poligonu izvietojumu savā administratīvajā teritorijā atbilstoši atkritumu apsaimniekošanas valsts plānam un reģionālajiem plāniem ▪ izdod saistošos noteikumus par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu savā administratīvajā teritorijā, nosakot šīs teritorijas dalījumu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonās, prasības atkritumu savākšanai, arī minimālajam sadzīves atkritumu savākšanas biežumam, pārvadāšanai, pārkraušanai, šķirošanai un uzglabāšanai, kārtību, kādā veicami maksājumi par šo atkritumu apsaimniekošanu; ▪ pieņem lēmumus par jaunu bīstamo atkritumu reģenerācijas vai apglabāšanas iekārtu un atkritumu poligonu izvietojumu savā administratīvajā teritorijā atbilstoši atkritumu apsaimniekošanas valsts plānam un reģionālajiem plāniem; ▪ var ieguldīt līdzekļus atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveidē un uzturēšanā atbilstoši atkritumu apsaimniekošanas valsts plānam un reģionālajiem plāniem;

Institūcija	Atbildība, galvenās funkcijas
	- organizē atkritumu dalītu vākšanu savā administratīvajā teritorijā atbilstoši atkritumu apsaimniekošanas valsts plānam un reģionālajiem plāniem; - uzrauga un kontrolē sadzīves atkritumu poligona slēgšanas, rekultivācijas, monitoringa un slēgta poligona uzturēšanas iemaksas un izmaksas pēc poligona slēgšanas; - pieņem lēmumu par sadzīves atkritumu poligona, kurš atrodas attiecīgajā atkritumu apsaimniekošanas reģionā, apsaimniekotāja veiktās pētniecības un attīstības darbības rezultātu atbilstību projekta mērķim — samazināt poligonā apglabājamo atkritumu daudzumu — un par rezultātu ieviešanas nepieciešamību; - slēdz līgumu ar atkritumu apsaimniekotāju, kuru izraugās publisko iepirkumu vai publisko un privāto partnerību regulējošos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu attiecīgajā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonā; - patstāvīgi vai sadarbībā ar AAL 18. panta noteiktajā kārtībā izraudzīto atkritumu apsaimniekotāju vai atkritumu poligona apsaimniekotāju veicina iedzīvotāju aktīvu iesaisti atkritumu šķirošanā, rīkojot izglītošanas pasākumus un atkritumu šķirošanu veicinošas kampaņas, kā arī atbalstot iedzīvotāju iniciatīvas - Izstrādā un apstiprina reģionālo atkritumu apsaimniekošanas plānu; - Apstiprina maksu par nešķirotu sadzīves atkritumu apsaimniekošanu savā administratīvajā teritorijā;
Atkritumu apsaimniekošanas reģions/reģionālais centrs	Lai izstrādātu atkritumu apsaimniekošanas reģionālo plānu un koordinētu tā īstenošanu, apkopotu informāciju par sadzīves atkritumu plūsmu attiecīgajā atkritumu apsaimniekošanas reģionā, kā arī nodrošinātu to uzdevumu efektīvāku īstenošanu, kuri šajā likumā pašvaldībai noteikti sadzīves atkritumu apsaimniekošanas jomā, pašvaldības var veidot kopīgas iestādes, kā arī deleģēt pārvaldes uzdevumus privātpersonai un citai publiskai personai, ievērojot likuma "Par pašvaldībām" un Valsts pārvaldes iekārtas likuma noteikumus.
Atkritumu apsaimniekošanas komersanti, atkritumu tirgotāji un atkritumu apsaimniekošanas starpnieki	- Normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā pirms attiecīgās atkritumu apsaimniekošanas darbības uzsākšanas saņem atļaujas A vai B kategorijas piesārņojošām darbībām, vai atkritumu apsaimniekošanas darbībām atbilstoši AAL, vai =licences melno un krāsaino metālu atgriezumam un lūžņu iepirkšanai, vai arī reģistrējas VVD, kā arī iesniedz VVD finanšu nodrošinājumu; - veic atkritumu apsaimniekošanu atbilstoši izsniegtās atļaujas vai licences nosacījumiem; - sniedz valsts iestādēm un pašvaldībām informāciju par atkritumu apsaimniekošanu.
Atkritumu poligona, citu atkritumu apglabāšanas vai reģenerācijas iekārtu īpašnieks vai apsaimniekotājs	- saņem piesārņojošām darbībām noteiktās atļaujas pirms atkritumu poligona, citas atkritumu apglabāšanas vai reģenerācijas iekārtas darbības uzsākšanas; - apsaimnieko atkritumu poligona, citu atkritumu apglabāšanas vai reģenerācijas iekārtu saskaņā ar atļauju piesārņojošās darbības veikšanai un normatīvajiem aktiem; - veic pasākumus un sedz izdevumus, kas saistīti ar atkritumu poligona slēgšanu, kā arī atkritumu apglabāšanas vai reģenerācijas iekārtas darbības izbeigšanu.
VKP	organizē un koordinē iepakoju, VKP atkritumu un NTL savākšanu un

Institūcija	Atbildība, galvenās funkcijas
apsaimniekotājs	pārstrādi vai reģenerāciju vai arī izvešanu pārstrādei vai reģenerācijai uz citām valstīm, ievērojot noteiktos pārstrādes vai reģenerācijas apjomus.
Latvijas Elektrotehnikas un elektronikas rūpniecības asociācija	▪ reģistrē elektrisko un elektronisko iekārtu ražotājus; ▪ reģistrē bateriju vai akumulatoru ražotājus; ▪ ir tiesīga izdot administratīvos aktus par elektrisko un elektronisko iekārtu ražotāja un bateriju vai akumulatoru ražotāja izslēgšanu no reģistra; ▪ nodrošina elektrisko un elektronisko iekārtu ražotāju un bateriju vai akumulatoru ražotāju datu uzturēšanu; ▪ nodrošina elektrisko un elektronisko iekārtu, bateriju un akumulatoru atkritumu apsaimniekošanas uzraudzībai nepieciešamās informācijas apriti.

1.3.1.1.1. Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas institucionālā sistēma

Sadzīves atkritumu, tai skaitā sadzīvē radušos bīstamo atkritumu, apsaimniekošanu savā administratīvajā teritorijā organizē pašvaldības atbilstoši to noteikumiem par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, ievērojot atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu un reģionālos atkritumu apsaimniekošanas plānus.

Pašvaldības paziņo par atkritumu apsaimniekošanas plāna apstiprināšanu Valsts vides dienestam (turpmāk – VVD) un VVD RVP, kas arī kontrolē normatīvo prasību ievērošanu un izdod atļaujas un tehniskos noteikumus atkritumu apsaimniekošanas komersantiem.

Pašvaldības izdod saistošos noteikumus par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu savā administratīvajā teritorijā, nosakot šīs teritorijas dalījumu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonās, prasības atkritumu savākšanai, arī minimālajam sadzīves atkritumu savākšanas biežumam, pārvadāšanai, pārkrāušanai un uzglabāšanai, kā arī kārtību, kādā Atkritumu apsaimniekošanas komersanti slēdz līgumu ar sadzīves atkritumu radītājiem (t.sk. komersantiem - dabas resursu nodokļa (DRN) maksātājiem) un ar ražotāju atbildības sistēmas organizācijām (RAS). Par sadzīves atkritumu savākšanu, tai skaitā dalīto savākšanu, pārvadāšanu, pārkrāušanu un uzglabāšanu attiecīgajā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonā pašvaldība slēdz līgumu ar atkritumu apsaimniekotāju, kurš izraudzīts publisko iepirkumu vai publisko un privāto partnerību regulējošos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un veiks atbilstošās darbības.

VARAM komunicē ar pašvaldībām, apkopo informāciju par dažādiem sadzīves atkritumu apsaimniekošanas jautājumiem un aktualitātēm, t.sk. par pašvaldību noslēgtajiem līgumiem ar sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem.

Pašvaldības slēdz līgumu arī ar atkritumu poligonu kapitālsabiedrībām, kam Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija apstiprina tarifus sadzīves atkritumu apglabāšanai atkritumu poligonos, kur tiek nogādāti nešķirotie atkritumi un veikta to pirmā pārstrāde, lai atdalītu reģenerācijai derīgos materiālus un samazinātu apglabājamo atkritumu daudzumu.

Atbilstoši MK 2013.gada 25.jūnija noteikumiem Nr.377 "Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas reģioniem" Latvijā ir izveidoti un darbojas 10 atkritumu apsaimniekošanas reģioni (AAR).

Atkritumu apsaimniekošanas reģionu veidošana notika uz pašvaldību vienošanās pamata. Komersanti, kuri nodrošina poligonu darbību vairākos gadījumos ir starppašvaldību reģionālie uzņēmumi, kuriem ir būtiska loma sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizācijā. Šāda izveidojusies situācija izraisījusi diskusijas par plašāku poligonu lomu, piemēram, veidojot reģionālos atkritumu apsaimniekošanas centrus (turpmāk – RAAC).

1.3.1.1.2. Ražošanas un bīstamo atkritumu apsaimniekošanas institucionālā sistēma

Ražošanas atkritumi ir atkritumi, kas radušies ražošanas procesā vai būvniecībā, savukārt bīstamie atkritumi ir atkritumi, kuriem piemīt viena vai vairākas īpašības, kas padara tos bīstamus.

Bīstamo atkritumu vai ražošanas atkritumu sākotnējais radītājs vai valdītājs:

- atdala bīstamos atkritumus vai ražošanas atkritumus no citu veidu atkritumiem;
- uzglabā bīstamos atkritumus vai ražošanas atkritumus tā, lai tie neapdraudētu vidi, cilvēku dzīvību un veselību, kā arī personu mantu;
- nogādā bīstamos atkritumus vai ražošanas atkritumus speciāli aprīkotās bīstamo atkritumu vai ražošanas atkritumu savākšanas vietās vai slēdz līgumu ar attiecīgo atkritumu apsaimniekotāju par bīstamo atkritumu vai ražošanas atkritumu apsaimniekošanu, līgumā norādot attiecīgo atkritumu reģenerācijas vai apglabāšanas iekārtas.

Ražošanas atkritumu radītājs par radīto ražošanas atkritumu apsaimniekošanu var slēgt līgumu ar sadzīves atkritumu apsaimniekotāju, kuru noteiktajā kārtībā ir izraudzījusies pašvaldība vai izvēlēties to pats.

Bīstamo atkritumu vai ražošanas atkritumu apsaimniekotājs organizē speciāli aprīkotas bīstamo atkritumu vai ražošanas atkritumu savākšanas vietas.

Par bīstamo atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu un koordinēšanu Latvijā ir atbildīga valsts un šīs funkcijas pilda valsts SIA „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs” (turpmāk – LVĢMC).

Iepriekšējā plānošanas periodā bīstamo atkritumu pārvaldājumu uzskaitē tika veikta bīstamo atkritumu pārvaldājumu uzskaites sistēmā (BAPUS). 2014.gadā darbību uzsāka Būvniecības atkritumu pārvaldāmu sistēma. No 2018.gada visu atkritumu pārvaldājumu uzskaitē atkritumu pārstrādei un reģenerācijai tiek veikta Atkritumu pārvaldājumu uzskaites sistēmā APUS, un BAPUS darbībā ir izbeigta. APUS tiek reģistrēti atkritumu pārvaldājumi Latvijas teritorijā uz atkritumu pārstrādes un reģenerācijas iekārtām, un tiek uzskaitīti pārvaldāto atkritumu daudzumi un veidi. Sistēmas lietotāji ir atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi, kā arī institūcijas, kuras veic atkritumu aprites kontroli. APUS sistēmas darbība nākamajā periodā var būt attiecināta arī uz citiem sektoriem un darbībām (papildinot datu bāzes iespējas vai arī izstrādājot jaunu sistēmu), piemēram, būvniecības atkritumiem, atkritumu pārvaldājumu uzskaitē uz atkritumu apglabāšanas iekārtām.

1.3.1.2. Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas darbība

1.3.1.2.1. Atkritumu savākšana

Atkritumu savākšana ir atkritumu vākšana, arī atkritumu iepriekšēja šķirošana un glabāšana, lai tos nogādātu uz atkritumu reģenerācijas vai apglabāšanas iekārtām vai tādām iekārtām, kurās tiek veikta atkritumu sagatavošana reģenerācijai vai apglabāšanai.

Atkritumu dalītā savākšana ir atkritumu savākšana, atsevišķi nodalot atkritumus pēc to veida un īpašībām, lai veicinātu atkritumu sagatavošanu reģenerācijai vai apglabāšanai, kā arī reģenerāciju vai apglabāšanu.

Atkritumu savākšana ir atļauta tikai tam paredzētajās vietās.

2019. gadā Latvijā ir izveidoti aptuveni 5000 dalītās vākšanas punkti un aptuveni 90 atkritumu šķirošanas laukumi uz 1919968 iedzīvotājiem. Šie skaitļi ir mainīgi, jo, attīstoties atkritumu apsaimniekošanas

sistēmai un pašvaldībām rūpīgāk plānojot un organizējot atkritumu apsaimniekošanu savā teritorijā, atkritumu savākšanas un šķirošanas vietu skaits arī pakāpeniski mainās.

1.3.1.2.2. Atkritumu sagatavošana atkārtotai izmantošanai

Sagatavošana atkārtotai izmantošanai ir par atkritumiem kļuvušu produktu vai to sastāvdaļu pārbaude, tīrīšana vai labošana, lai tos varētu atkārtoti lietot bez turpmākas priekšapstrādes.

Atbilstoši Direktīvai 2018/851/ES, dalībvalstīm ir jāveic pasākumi, lai veicinātu produktu atkārtotu izmantošanu, un jāizveido sistēma, kas veicina remontu un atkārtotu izmantošanu, tostarp jo īpaši attiecībā uz elektriskām un elektroniskām iekārtām, tekstilmateriāliem un mēbelēm, kā arī iepakojumu, būvmateriāliem un būvniecībā izmantojamiem produktiem. Tas nozīmē, ka dalībvalstīm jāveic pasākumus, lai veicinātu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, proti, veicinot sagatavošanas atkārtotai izmantošanai un remontu tīklu izveidi un atbalstu tiem, un gadījumos, kad tas savienojams ar atkritumu pienācīgu apsaimniekošanu, atvieglot šiem tīkliem piekļuvi tādiem savākšanas shēmu vai iekārtu īpašumā esošiem atkritumiem, kurus var sagatavot atkārtotai izmantošanai, bet ko minētās shēmas vai iekārtas neparedz sagatavot atkārtotai izmantošanai, un veicinot ekonomikas instrumentu, iepirkuma kritēriju, kvantitatīvu mērķu vai citu pasākumu izmantošanu. Jāatzīmē, ka pasākumi, kas veicinās šādu aktivitāšu ieviešanu ir arī plānoti VARAM sagatavotāja Rīcības plānā pārejai uz aprites ekonomiku 2020.-2027. gadam.

Latvijas normatīvajos aktos ir ietvertas prasības attiecībā uz pasākumiem, kas veicina atsevišķu atkritumu veidu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai.

1.3.1.2.3. Atkritumu pārstrāde

VVD izsniedz atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai, kurās tiek norādītas atkritumu pārstrādes uzņēmumu potenciālās jaudas.

Izvērtējot publiski pieejamos atkritumu apsaimniekošanas datus, var secināt, ka laika posmā no 2014. līdz 2018.gadam atkritumu pārstrādes apjomi kopumā ir pieauguši. Ja 2014.gadā tika pārstrādāti aptuveni 400 tūkstoši tonnas atkritumu, tad 2017.gadā - jau uz pusi vairāk jeb 584 tūkstoši tonnu atkritumu, tomēr 2018.gadā ir neliels samazinājums un kopējie atkritumi pārstrādes apjomi ir 558 tūkstoši tonnu.

Laika posmā no 2014.līdz 2018.gadam Latvijā trešdaļu no visas atkritumu pārstrādes nodrošina citu neorganisko materiālu pārstrāde (kods R5), kuras apjomi arī ir ievērojami svārstījušies, tomēr caurmērā veido ap 160 tūkstošiem tonnu gadā. Kopš 2016.gada ar kodu R3D apzīmētā pārstrādes darbība - biogāzes ieguve 2017. un 2018.gadā arī ir veidojusi 15% no pārstrādātajiem atkritumu apjomiem, arī pārstrādājot ap 150 tūkstošiem tonnu atkritumu gadā. Apmēram 10% no kopējā pārstrādāto atkritumu apjoma tiek pārstrādāts, izmantojot ar kodu R3 apzīmēto atkritumu pārstrādes darbību (par šķīdinātajiem neizmantotu organisko vielu pārstrāde vai attīrīšana, ieskaitot kompostēšanu un citus bioloģiskās pārveidošanas procesus, kamēr ar kodu R10 apzīmētā pārstrādes darbību jeb apstrāde augsnē, kas rada ekoloģiskus vai lauksaimniecības uzlabojumus, arī tiek aktīvi izmantota, īpaši 2018.gadā. Tomēr Latvijā praktiski nenotiek R7 un R8 pārstrāde, jeb attiecīgi piesārņojuma mazināšanai izmantoto ķīmisko vielu vai ķīmisko produktu reģenerācija un katalizatoru sastāvdaļu reģenerācija.

Lielākā daļa pārstrādes infrastruktūras atrodas Latvijas centrālajā daļā, lielākoties ap Rīgu un Pierīgu, kā arī Zemgales AAR, kamēr pārējā Latvijas teritorijā tā ir izkļaidēta un ir mazākas iespējas dažādu atkritumu apjomu pārstrādei.

Līdzīgi kā pārstrādes infrastruktūra, arī šķirošanas infrastruktūra fokusējas ap centrālo Latvijas daļu, tajā pašā laikā šķirošanas iespējas lielākoties ir koncentrētas ap poligoniem, kamēr pārstrādes infrastruktūra ir plašāk pieejama pa visu Latviju.

Atkritumu pārstrādi un reģenerāciju būtiski ietekmē pārstrādājamo atkritumu un otrreizējo izejvielu tirgus cenas, un atkritumu apsaimniekotāji meklē visizdevīgākos piedāvājumus. Atkritumu pārstrādes un reģenerācijas iekārtu operatoriem ir nepieciešami atbilstošas kvalitātes atkritumi tādos daudzumos, lai varētu nodrošināt atkritumu pārstrādes vai reģenerācijas iekārtas ekonomiski pamatotu darbību.

1.3.1.2.3.1. Atkritumu šķirošana, sagatavošana pārstrādei un apglabāšanai

Latvijā dalīti savāktu atkritumu pāršķirošana lielākoties norit manuālajās vai daļēji automatizētajās – manuālajās šķirošanas līnijās. Kopumā Latvijā ir 36 šādas iekārtas ar kopējo jaudu ap 700 000 tonnām/gadā.⁶ Šķirošanas līnijās no atkritumu savācējiem tiek pieņemti dalīti savāktie sadzīves atkritumi, ko manuāli sašķiro pirms padošanas uz šķirošanas līniju pēc izmēra, tad ar universālā iekrāvēja palīdzību iestumj atkritumu iekraušanas bunkurā, no kura konveijera lenta nogādā atkritumu smalkās (nederīgās) frakcijas mehāniskai atdalīšanai no pārējiem atkritumiem. Pēc atkritumu smalkās frakcijas atdalīšanas konveijers nogādā atkritumus uz nākamo posmu – atkritumu šķirošanas telpām ar darba platformu, kur šķirošana tiek veikta manuāli. Pārstrādei derīgie materiāli ar universālā iekrāvēja palīdzību tiek padoti uz presēšanu un ķīpošanu, bet nederīgie – paliek uz transportiera lentas, kur magnētiskais separators nodrošina metāla atkritumu atdalīšanu no nederīgiem atkritumiem pirms to nonākšanas atkritumu konteinerā.⁷

Latvijas poligonos pieņemtie nešķirotie atkritumi 2018.gadā veidoja kopā 82% jeb 671.9 tūkstošus tonnu atkritumu no kopā pieņemtajiem 820.2 tūkstošiem atkritumu. Tostarp atkritumu pieņemtie nešķirotie sadzīves atkritumi (klase 200301), ko iespējams tālāk novirzīt šķirošanai un priekšapstrādei specializētajās iekārtās, sastādīja 64% jeb 526.0 tūkstošus tonnu no kopā pieņemtajiem atkritumiem. No tiem, poligonu apsaimniekotāji un ar tiem saistītie uzņēmumi novirzīja priekšapstrādei (R12) 20% jeb 107.4 tūkstošus tonnu, savukārt šķirošanai (R12B) – 66% jeb 347.3 tūkstošus tonnu šādu atkritumu. Tikmēr atlikušie 13% jeb 67.9 tūkstoši tonnu nešķirotu sadzīves atkritumu tika apglabāti.

Latvijā pieejamā tehniskās infrastruktūras kapacitāte (mehāniskās priekšapstrādes un šķirošanas jaudas) atkritumu pārstrādei vērtējama kā salīdzinoši laba, sniedzot iespēju pārstrādāt kopējo savāktu un poligonos pieņemto atkritumu daudzumu. Vienlaikus, joprojām salīdzinoši augstais nešķiroto mājāsaimniecības atkritumu īpatsvars apglabāto atkritumu daudzumā – aptuveni ceturtdaļa no poligonos pieņemtajiem atkritumiem – norāda uz trūkumiem atkritumu apsaimniekošanas sistēmas darbībā un nepieciešamību to optimizēt, koriģējot novirzīto atkritumu apjomus reģionu dalījumā, kā arī papildināt šķirošanas un mehāniskās priekšapstrādes tehniskās iespējas atsevišķos poligonos, kuros fiksēts kapacitātes iztrūkums.

Tāpat arī ieteicams uzlabot atkritumu priekšapstrādes procesa pilnveidi poligonos, samazinot mehāniskās apstrādes atlikumu īpatsvaru, kā arī paplašinot iespējas veikt to tālāku apstrādi, piemēram, sagatavojot NAIK jeb sadedzināmos atkritumus. NAIK ar zemu kvalitāti apgrūtina potenciālās eksporta iespējas, kas Latvijas gadījumā ir sevišķi būtiski, jo NAIK realizācijas iespējas vietējā tirgū šobrīd ir ļoti ierobežotas.

1.3.1.2.3.2. Kompostēšana

⁶ Pētījums "Eiropas Savienības fondu 2014-2020. gada finanšu plānošanas perioda potenciāli atbalstāmo vides aizsardzības aktivitāšu ekonomisko ieguvumu novērtējums" (pieejams: http://www.varam.gov.lv/lat/publ/petijumi/petijumi_vide/?doc=15514)

⁷ Daugavpils reģionālā vides pārvalde. Atļauja B kategorijas piesārņojošai darbībai Nr. DA11IB0032. Pieejams: <http://www.vpvb.gov.lv/lv/piesarnojums/a-b-atlajas/?download=9088>

Ja 2014. gadā kompostēšana veidoja vien 40 tūkstošus tonnu atkritumu, tad trīs gadu laikā kompostētais apjoms ir trīskāršojies un 2016. – 2018. gadam jau tika kompostēti vairāk nekā 100 tūkstoši tonnu atkritumu. Trešdaļu no kopējā komposta apjoma izvērtētajā laika periodā veido bioloģiski noārdāmi atkritumi (BNA). Kopumā 40% no komposta tiek pārstrādāts poligonos.

Atkritumu kompostēšana tiek veikta sadzīves atkritumu poligonos, kur tiek radīts apmēram 40% no visa komposta apjoma un kurš tiek izmantots inženiertehniskajos darbos poligonā un apglabāto atkritumu slāņu pārsegšanai. Atkritumu kompostēšana tiek veikta arī speciāli ierīkotās kompostēšanas iekārtās ārpus poligoniem, kurās tiek ražots kvalitatīvs komposts.

Lielākais kompostēšanas laukumu apjoms ir pieejams poligonos. Poligonos norādītās kompostēšanas laukumu potenciālās jaudas ir nedaudz virs 100 tūkst. tonnu gadā. Papildus jāmin, ka atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem pieder kompostēšanas laukumi ar apjomu 38 530 tonnas/gadā. Lielākais kompostēšanas laukums atrodas sadzīves atkritumu poligona "Piejūra" teritorijā, otrais lielākais kompostēšanas laukums atrodas sadzīves atkritumu poligonā "Ciniši".

Papildus ir identificējami arī kompostēšanas laukumi, kas atrodas ārpus poligoniem. To kopējā kompostēšanas jauda sasniedz 34 tūkstošus tonnu/gadā.

Papildus būtu nepieciešams izglītēt un praksē ieviest mikrokompostēšanas iespējas gan privātpersonām, gan arī uzņēmumiem, kur tas ir iespējams. Līdzīgi kā 2015.gadā bija projekts "Kompostētāju klubs", kuru organizēja "Latvijas atkritumu saimniecības asociācija", tādējādi iedzīvotāji un uzņēmumi varētu apgūt jaunas prasmes un papildus pārdomāt atkritumu apsaimniekošanas un kompostēšanas iespējas⁸. Mikrokompostēšanas aktivitātēm varētu tikt atvēlēti ap 50 000 EUR gadā.

No 2027.gada 1.janvāra EK direktīva ir norādījusi, ka BNA, kas nonāk aerobā vai anaerobā apstrādē, var ieskaitīt kā pārstrādātus vienīgi tad, ja tie ir dalīti savākti vai nodalīti to rašanās vietā⁹. Tādējādi mehāniski atdalītos bioatkritumus ir iespēja uzskatīt kā pārstrādātus līdz dotajam laika posmam, līdz ar to nav nepieciešamas investīcijas šķirošanas iekārtās. Tajā pašā laikā līdz ar dalītās atkritumu vākšanas nodrošināšanu, ir nepieciešamas jaudīgākas iekārtas, kas spētu starp atkritumiem, kuros vairs nav iepakojums un bioloģiskie atkritumi, atlasīt vēl vērtīgos un pārstrādājamus materiālus.

1.3.1.2.4. Atkritumu reģenerācija

Atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likumam, atkritumu reģenerācija ir jebkura darbība, kuras galvenais rezultāts ir atkritumu lietderīga izmantošana ražošanas procesos vai tautsaimniecībā, aizstājot ar tiem citus materiālus, kuri būtu izmantoti attiecīgajai darbībai, vai atkritumu sagatavošana šādai izmantošanai. Savukārt atkritumu pārstrāde ir definēta kā atkritumu reģenerācijas darbība, kurā atkritumu materiālus pārstrādā produktos, materiālos vai vielās atbilstoši to sākotnējam vai citam izmantošanas veidam, ietverot organisko materiālu pārstrādi un izņemot atkritumos esošās enerģijas reģenerāciju un tādu materiālu izgatavošanu, kuri tiks izmantoti par kurināmo vai izrakto tilpju aizbēršanai. Tādējādi šajā nodaļā tiks apskatīti atkritumu reģenerācijas veidi, kuri ir saistīti ar atkritumos esošās enerģijas reģenerāciju – atkritumu sadedzināšana ar enerģijas ieguvu un atkritumu izmantošana biogāzes ieguvei sadzīves atkritumu poligonos.

1.3.1.2.4.1. Atkritumu sadedzināšana

Pēdējā desmitgadē ES valstīs atkritumu sadedzināšana ar enerģijas ieguvu kļuvusi arvien izplatītāka atkritumu apsaimniekošanas metode – gan vides piesārņojuma un poligonu pārpildījuma dēļ, gan arī ES

⁸ Latvijas atkritumu saimniecības asociācija, <http://www.lasa.lv/kompostetaju-klubs/>

⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/98/EK (2008. gada 19. novembris) par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:02008L0098-20180705>

uzstādīto atkritumu apglabāšanas apjoma samazināšanas mērķu dēļ. Papildu minētajam, atkritumu sadedzināšana ar enerģijas ieguvu var kļūt par būtisku avotu elektroenerģijas, taču, it īpaši, siltumenerģijas ieguvu, mazinot atkarību no citiem enerģijas avotiem, piemēram, dabasgāzes.

Taču arī atkritumu reģenerācijai sadedzinot atkritumus ar enerģijas ieguvu ar atkritumu sadedzināšanas metodi ir būtiski riski:

- 1) Direktīvas 2008/98/EK ietvaros noteiktajā atkritumu apsaimniekošanas veidu hierarhijā enerģijas ieguvu ar atkritumu sadedzināšanas metodi iedalīta vienā no pēdējām prioritātes pakāpēm, raugoties no ilgtspējīgās attīstības skatījuma, jo tā rada ievērojamas gaisu piesārņojošo vielu emisijas, kā arī ir atkarīga no atkritumiem kā izejvielām, tādējādi atstājot potenciāli negatīvu ietekmi uz citām atkritumu apsaimniekošanas metodēm;
- 2) Direktīva 2008/98/EK nosaka, ka atkritumu sadedzināšanu vai līdzsadedzināšanu uzskata par reģenerāciju, ja minēto darbību energoefektivitāte sadzīves atkritumu sadedzināšanas iekārtās ir līdzvērtīga vai lielāka par 0,60 (iekārtām, kam piešķirta darbības atļauja līdz 2009.gadam) vai 0,65 (iekārtām, kam piešķirta darbības atļauja pēc 2009.gada). Ja iekārtu energoefektivitāte ir zemāka, tad atkritumu sadedzināšanu vai līdzsadedzināšanu uzskata par atkritumu apglabāšanas darbību.

Latvija ir viena no retajām ES valstīm, kur atkritumu sadedzināšana netiek izmantota kā viens no galvenajiem atkritumu apsaimniekošanas veidiem – Latvijā atkritumus pārstrādā, kompostē, izmanto biogāzes ražošanai vai apglabā. Latvijā pagaidām nav arī nevienas atkritumu – enerģijas ieguves ražotnes. Tuvākajā nākotnē Ventspilī ir plānota katlu mājas izbūve siltuma ražošanai ar atkritumu sadedzināšanas metodi. Enerģijas ieguvei plānots izmantot slīdošās pamatnes jeb kustīgo ārdūņu tipa krāsns tehnoloģiju, apstrādājot līdz 15 300 tonnām nešķīrotu sadzīves atkritumu gadā pie siltumspējas 16MJ/t, savukārt sadedzināmos atkritumus jau gatava kurināmā veidā piegādās no sadzīves atkritumu poligona "Pentuli" Ventspils novadā un sadzīves atkritumu poligona "Janvāri" Talsu novadā. Paredzētā katlu mājas nominālā ražošanas jauda ir 8,5 MW, ražojot siltumenerģiju 5,6 MW un elektroenerģiju 1,5 MW apjomā. Iecerēts, ka katlu mājas izbūve sekmēs pāreju uz biomasas kurināmā izmantošanu pilsētas centralizētajā siltumapgādē.^{10 11}

Latvijā notiek no atkritumiem iegūta kurināmā (NAIK) līdzsadedzināšana ievērojamās apjomos. NAIK līdzsadedzināšana notiek tikai SIA "SCHWENK Latvija" cementa rūpnīcā. SIA "SCHWENK Latvija" rūpnīcas vajadzībām nepieciešamais speciālais NAIK, kas ražots no speciāli sagatavotiem sadzīves un rūpnieciskajiem atkritumiem pat tiek ievests no ārvalstīm, galvenokārt no Īrijas, Vācijas un Lielbritānijas. Tā, laika posmā no 2013.-2017.gadam, SIA "SCHWENK Latvija" rūpnīcas vajadzībām ievestais kurināmais bijis teju 0,5 miljonu tonnu apmērā.¹²

Kopumā, lai varētu izveidot dedzināšanas iekārtu Latvijā, ir nepieciešami sekojošie priekšnosacījumi: pietiekoša atkritumu pieejamība, centralizēta siltumapgāde, iespēja pievienoties pārējo komunikāciju infrastruktūrai: elektroenerģijas, ūdens, kanalizācijas, gāzes, u.c. un pašvaldības ieinteresētība un sabiedrības atbalsts.¹³

1.3.1.2.4.2. Biogāzes ieguve sadzīves atkritumu poligonos

Atbilstoši normatīvo aktu regulējumam¹⁴ poligona gāzu savākšanas sistēmu projektē visiem sadzīves atkritumu poligoniem, kuros pieņem bioloģiski noārdāmus atkritumus. Savāktie gāzi apstrādā un izmanto enerģijas iegūšanai. Ja savāktie gāzi nevar izmantot enerģijas iegūšanai, to sadedzina.

¹⁰ <http://vlk.lv/wp-content/uploads/9-18-PIELIKUMI-Ventspils-NAIK.pdf>

¹¹ <http://vlk.lv/projekts-naik/>

¹² <https://www.diena.lv/raksts/latvija/zinas/atkritumu-dedzinanas-iecere-stridu-krustugunis-14213936>

¹³ <http://vlk.lv/projekts-naik/>

¹⁴ MK 2011.gada 27.decembra noteikumi Nr.1032 "Atkritumu poligonu ierīkošanas, atkritumu poligonu un izgāztuvju apsaimniekošanas, slēgšanas un rekultivācijas noteikumi"; <https://likumi.lv/ta/id/242189>

Lielākais plānotais vai faktiskais biogāzes ražošanas apjoms 2018. gadā tika sasniegts poligonā "Getliņi", kur uzstādītā biogāzes ražotne ir ievērojami lielākā uzstādītā elektriskā jauda – 6,28 MW.

Sestā daļa no biogāzes iespējamās elektriskās jaudas atrodas poligonos, kur kopīgā uzstādītā elektriskā jauda ir 10,288 MW. Kopā 2018. gadā biogāze tika savākta 16 276 tūkst. m³ apmērā, bet saražotā elektroenerģija - 35 463 MWh.

Radītā biogāze no poligona bioreaktora tiek novirzīta koģenerācijas stacijā enerģijas ražošanai. Latvijā koģenerācijas stacijas uzstādītas vēl poligonos "Daibe" un "Ķīvītes", kur biogāze tiek novirzīta no bioenerģētiskajām šūnām, tāpat arī poligonā "Brakši" radītā biogāze tiek nodota pārstrādei saistītā uzņēmuma SIA "Brakšķu enerģija" koģenerācijas stacijā. Kopā no šiem poligoniem radītā biogāze ļauj saražot aptuveni 10% no Latvijas biogāzes koģenerācijas stacijās saražotās elektroenerģijas, kas 2018.gadā bija 374 GWh. Taču lielāko lomu šeit ieņem tieši poligonā "Getliņi" radītais biogāzes, un līdz ar to saražotās enerģijas apjoms, kas citos poligonos ir nesalīdzināmi mazāks.

Teorētiski biogāzes ražotnēm ir pieejamas ap 502 tūkst. tonnas pārtikas atkritumu un 611 tūkst. tonnas skābarības, kas pilnībā Latvijai nodrošina nepieciešamo atkritumu apjomu. 2018. gadā Latvijā darbojās 52 biogāzes stacijas, kur 5 no tām izvietotas sadzīves atkritumu poligonos, 43 darbojās lauksaimniecības uzņēmumos, bet vēl divas darbojas, daļēji pārstrādājot pārtikas ražošanas atlikumus vai notekūdeņus, bet viena pārstrādā notekūdeņus.

Atkritumu pārstrādes nozare varētu izmantot Latvijā labi attīstīto biogāzes staciju priekšrocības, jo jaunas biogāzes stacijas izbūve, lai nodrošinātu 18 tūkst. t substrāta pārstrādi maksā ap 11,6 milj. EUR¹⁵.

1.3.1.2.5. Atkritumu apglabāšana poligonos un slēgto izgāztuvju rekultivācija

Atkritumu apglabāšanas veidi ir noteikti MK 2011.gada 26.aprīļa noteikumos Nr.319 "Noteikumi par atkritumu pārstrādes, reģenerācijas un apglabāšanas veidiem". Atbilstoši LVĢMC tīmekļvietnē pieejamie atkritumu apsaimniekošanas statistikas apkopojumiem Latvijā visvairāk izplatītais atkritumu apglabāšanas veids ir ar kodu D1 apzīmētais "Apglabāšana uz zemes vai zemē (piemēram, atkritumu apglabāšana poligonos vai izgāztuvēs)". Kā citus Latvijā izmantotus atkritumu apglabāšanas var atzīmēt "D2- Apstrāde augsnē (piemēram, šķidro atkritumu vai dūņu bioloģiskā noārdīšanās augsnē)", "D4 - Uzglabāšana dīķos un baseinos (piemēram, šķidro atkritumu vai dūņu novietošana bedrēs, dīķos vai baseinos)", "D9 - Fizikāli ķīmiskā apstrāde, kas nav minēta citos šā pielikuma punktos un pēc kuras rodas savienojumi vai maisījumi, kuri tiek apglabāti," un "D10 - Sadedzināšana uz sauszemes".

Latvijā darbojās šādi sadzīves atkritumu poligoni: Sadzīves atkritumu poligons „Pentuļi” Ventpils novadā, Sadzīves atkritumu poligons „Ciniši” Daugavpils novadā, Sadzīves atkritumu poligons "Križevniki" Rēzeknes novadā, Sadzīves atkritumu poligons "Kaudzītes" Gulbenes novadā, Sadzīves atkritumu poligons "Getliņi" Stopiņu novadā, Sadzīves atkritumu poligons "Ķīvītes" Grobiņas novadā, Sadzīves atkritumu poligons "Janvāri" Talsu novadā, Sadzīves atkritumu poligons "Dziļā vāda" Krustpils novadā, Sadzīves atkritumu poligons "Daibe" Pārgaujas novadā, Sadzīves atkritumu poligons "Brakšķi" Jelgavas novadā, Sadzīves atkritumu poligons "Grantiņi" Bauskas novadā. Sadzīves atkritumu poligona "Grantiņi" darbība tika izbeigta 2020.gada 1.aprīlī, kad pilnībā bija aizpildīts atkritumu krātuves tilpums.

Bīstamo atkritumu poligonu "Zebrene" apsaimnieko LVĢMC. Azbestu saturošo atkritumu poligonu "Dūmiņi" apsaimnieko SIA "Viduskurzemes AAO".

Kopumā poligonos ienākošais māsaimniecības atkritumu apglabāšanai pieņemtais atkritumu daudzums ir ap 520 tūkstošiem tonnu, ar nelielām svārstībām (+/- 2% apjomā). Tāpat nemainīgi pēdējo astoņu gadu

¹⁵ Bioenergy international, (18.10.2016), <https://bioenergyinternational.com/biogas/novel-plant-for-biowaste-management-and-climatic-wellness>

laikā 55-59% no Latvijas apglabāšanai pieņemtajiem atkritumiem tiek nogādāti sadzīves atkritumu poligonā "Getliņi" kamēr pārējos 10 poligonos ir apglabāta mazāk nekā puse no Latvijas sadzīves atkritumiem.

Poligonos pieņemtie atkritumi poligonos izvietotajās šķirošanas līnijās tiek sašķiroti, nodalot atkritumus, kuri ir piemēroti turpmākai pārstrādei atkritumu pārstrādēs iekārtās. Tiek veikta arī atkritumu mehāniski-bioloģiskā pārstrāde, kuras rezultātā samazinās poligonos apglabātais atkritumu apjoms.

Sagatavotie atkritumi tālākai reģenerācijai poligonos tālāk tiek virzīti galvenokārt tādām reģenerācijas darbībām kā organisko vielu pārstrāde ar bioloģiskās pārveidošanas procesiem (R3), tostarp biogāzes ieguvei (R3D) un bioloģiski noārdāmo atkritumu kompostēšanai (R3A). Tāpat arī daļa atkritumu tiek izmantota izrakto tilpju aizbēršanai vai inženiertehniskām vajadzībām (R10A), augsnes apstrādei (R10), kā arī daļēji – atkritumus izmantojot par degvielu (R1).

1.3.1.3. Atkritumu sastāvs un atkritumu plūsmu apsaimniekošana

1.3.1.3.1. Atkritumu sastāvs

Sadzīves un ražošanas atkritumu sastāva novērtējums ir veikts pētījumā "Novērtējums par sadzīves, bīstamo un ražošanas atkritumu sastāvu atkritumu apsaimniekošanas reģionos, atsevišķu atkritumu veidu apsaimniekošanu un atkritumu poligonos apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanas iespējām"¹⁶.

BNA veido lielāko sadzīves atkritumu daļu. Vidēji BNA veido 39% no kopējā atkritumu apjoma. Atkritumu reģenerācijas kontekstā augstā BNA koncentrācija norāda uz nepieciešamību risināt BNA pārstrādes jautājumu. Vidējais **papīra atkritumu** saturs ir 8% no analizēto sadzīves atkritumu svara. Kopumā vērtējot papīra atkritumu īpatsvaru, tas ir raksturojams kā salīdzinoši zems (salīdzinot ar līdzšinējiem pieņēmumiem), tomēr, pastāv iespēja, ka papīra atkritumi, nonākot nešķīroto sadzīves atkritumu plūsmā, tiek sabojāti, sajaukti ar BNA un tādēļ nav atšķirojami. **Plastmasas atkritumu** vidējais īpatsvars sadzīves atkritumu ir ap 12,9 %. **Stikla atkritumu** vidējais īpatsvars kopējā atkritumu plūsmā veido 9,2%. **Metāla atkritumu** īpatsvars visās pilsētu izlasēs svārstās ap 2,9%. Kopumā metāla atkritumu īpatsvars sadzīves atkritumos ir vērtējams kā augsts. Zināmā mērā to var uzskatīt kā iespēju atkritumu pārstrādes apjomu palielināšanā, jo metāla atkritumus ir salīdzinoši vienkārši atdalīt no nešķīroto atkritumu plūsmas un vienlaicīgi metāla atkritumiem ir nodrošinātas realizācijas iespējas. **Izlietotais iepakojums** sadzīves atkritumos ir otra lielākā atkritumu grupa aiz BNA. Vidējais izlietotā iepakojuma īpatsvars ir 21,8% no kopējā apjoma. **Inertie atkritumi** sadzīves atkritumos dažādās izlasēs svārstās ap 11,5%. **Sadzīves bīstamo atkritumu un videi kaitīgu preču atkritumu** īpatsvars sadzīves atkritumos svārstās no 1,3% līdz 2,3%. Šo faktu līdzīgi kā iepakojuma atkritumu īpatsvaru var saistīt ar bīstamo atkritumu nodošanas iespēju pieejamību. Kopumā bīstamo atkritumu īpatsvars ir vērtējams kā augsts, kas norāda uz nepieciešamību risināt jautājumu par bīstamo atkritumu nodošanas iespēju paplašināšanu. **Citu atkritumu** (koksne, tekstils, gumija, higiēnas preču atkritumi u.c.) īpatsvars sadzīves atkritumos veido 10.8-15.4% no kopējā apjoma. Jāatzīmē, ka šajā grupā aptuveni 2/3 no visa grupas apjoma veido tekstila atkritumi un higiēnas atkritumi, savukārt pārējie – koksne, gumija, āda ne vairāk kā 1/3 no grupas apjoma.

Latvijā visi atkritumi tiek plaši iedalīti sadzīves un bīstamajos atkritumos. **Mājsaimniecību (sadzīves)** atkritumu daudzums kopš 2010.gada palielinājies gandrīz par aptuveni 20%. Katrs Latvijas iedzīvotājs 2018. gadā saražoja vidēji 406 kg sadzīves atkritumu.

¹⁶ Pētījuma "Novērtējums par sadzīves, bīstamo un ražošanas atkritumu sastāvu atkritumu apsaimniekošanas reģionos, atsevišķu atkritumu veidu apsaimniekošanu un atkritumu poligonos apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanas iespējām" 1.daļa, http://www.varam.gov.lv/lat/publ/petijumi/petijumi_vide/?doc=24933

Jāatzīmē, ka ne visi atkritumu veidi no mājsaimniecībām tiek savākti. Piemēram, no nolietotām elektronikas precēm atsevišķas mājsaimniecības uzreiz neatbrīvojas, bet uzglabā tās savā saimniecībā. Vēl daļu atkritumu (piemēram, bioloģiskos atkritumus, papīru, koku) atsevišķas mājsaimniecības kompostē vai izmanto kā kurināmo. Līdz ar to, visticamāk, patiesais mājsaimniecību radītais SA daudzums ir lielāks.

2018. gadā kopumā lielākā daļa jeb 63,3% iedzīvotāju mitinājās daudzdzīvokļu namos, un kopumā pilsētās tas veido 76,6%. Rīgā 87,5% iedzīvotāju dzīvo daudzdzīvokļu mājās, kurās ir vairāk nekā 10 dzīvokļi. Tikai 6 % no Rīgas iedzīvotājiem dzīvo savrupmājā, bet vēl 1,9% -vienā no savrupmājas daļām vai arī rindu mājā. Tajā pašā laikā laukos cilvēki lielākoties (2/3 no iedzīvotāju skaita) dzīvo viensētās, un tikai trešdaļa - daudzdzīvokļu mājā. Līdzīga tendence ir Pierīgas reģionā, kur vairāk nekā trešdaļa iedzīvotāju dzīvo savrupmājās, bet puse -dauzdzīvokļu mājās. Pēdējos desmit gados savrupmāju proporcija ir pieaugusi, īpaši, Pierīgas reģionā, kā arī daudzdzīvokļu māju ar vairāk nekā 10 dzīvokļiem proporcija ir pieaugusi, ievērojami pieaugot Rīgas reģionā.¹⁷ Minētie mājokļu tipi ir būtiski, organizējot atkritumu dalīto savākšanu, BA dalīto vākšanu, kā arī nodrošinot principa "maksā, kad izmet" piemērošanu maksas par mājsaimniecības atkritumu noteikšanai.

Lielākā daļa mājsaimniecības atkritumu tiek apglabāta. Tādēļ Latvija neizpilda direktīvā 2008/98/EK noteikto mērķi, kas paredz, ka līdz 2020. gadam ir jānodrošina, ka tiek sagatavoti atkārtotai izmantošanai un pārstrādāti 50% no radītajiem mājsaimniecības un tiem līdzīgiem atkritumiem.

Plānošanas periodā no 2013.līdz 2020.gadam Latvijā tika realizēti vairāki projekti atkritumu dalītās vākšanas sistēmas attīstībai. Kopumā minēto projektu rezultātā atkritumu dalītās vākšanas apjomi ir palielinājušies par 1858 tonnām gadā. Savukārt 2021.gada būs pieejams papildus jaudas atkritumu pārstrādei 53 714 tonnas/ gadā, bioloģiski noārdāmo atkritumu pārstrādei – 100 000 tonnas gadā, kā arī no atkritumiem iegūta kurināmā reģenerācijai – 11 000 tonnas/gadā.

Bioloģiskie atkritumi¹⁸ (BA) ir bioloģiski noārdāmi bioloģiski noārdāmi dārza un parka atkritumi, mājsaimniecību, biroju, restorānu, vairumtirdzniecības, ēdnīcu, sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumu un mazumtirdzniecības telpu pārtikas un virtuves atkritumi un tiem pielīdzināmi pārtikas rūpniecības uzņēmumu atkritumi¹⁹. Padomes direktīva 1999/31/EK²⁰ (ar grozījumiem – direktīva 2018/850²¹) par atkritumu poligoniem piemēro plašāku definīciju – par bioloģiski noārdāmiem atkritumiem (BNA), klasificējot organiskos atkritumus, kas spēj sadalīties aerobos vai anaerobos vides apstākļos, t.sk. papīrs un kartons.

¹⁷ Centrālā statistikas pārvalde, mājokļu veids,

https://data1.csb.gov.lv/pwweb/lv/sociala/sociala_majapst/MTG030.px/table/tableViewLayout1/

¹⁸ ES un Latvijas normatīvajos aktos tiek lietoti šādi jēdzieni:

- Bioloģiski noārdāmie atkritumi - bioloģiski noārdāmie atkritumi – atkritumi, kuri var sadalīties aerobos vai anaerobos apstākļos (Direktīva 99/31/EK par atkritumu poligoniem un MK 27.12.2011.noteikumi Nr.1032 "Atkritumu poligonu ierīkošanas, atkritumu poligonu un izgāztuvju apsaimniekošanas, slēgšanas un rekultivācijas noteikumi");
- **bioloģiskie atkritumi** — bioloģiski noārdāmi dārzu vai parku atkritumi, mājsaimniecību, restorānu, sabiedriskās ēdināšanas iestāžu un mazumtirdzniecības telpu pārtikas un virtuves atkritumi un citi tiem pielīdzināmi pārtikas ražošanas atkritumi (Atkritumu apsaimniekošanas likuma 1.panta 4.1 punkts);
- "bioloģiski atkritumi" ir bioloģiski noārdāmi dārza un parka atkritumi, mājsaimniecību, biroju, restorānu, vairumtirdzniecības, ēdnīcu, sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumu un mazumtirdzniecības telpu pārtikas un virtuves atkritumi un tiem pielīdzināmi pārtikas rūpniecības uzņēmumu atkritumi;" (direktīvā 2018/851 lietotais termins, līdz 2020.gada 5.jūlijam tiks transponēts Latvijas normatīvajos aktos)

¹⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/851 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu 2008/98 par atkritumiem <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0851&from=EN>

²⁰ Padomes Direktīva 1999/31/EK (1999. gada 26. aprīlis) par atkritumu poligoniem, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1999/31/oj/?locale=LV>

²¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/850 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu 1999/31/EK par atkritumu poligoniem. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.150.01.0100.01.LAV&toc=OJ:L:2018:150:TOC

BA ir vairāki potenciālie avoti – mājāsaimniecības, pakalpojumu sektors (tirdzniecības un ēdināšanas uzņēmumi, tūrisma un izklaides pakalpojumu sniedzēji u.tml.), valsts un pašvaldību iestādes (izglītības un ārstniecības iestādes, dārzi un parki, kapsētas u.tml.), primārās ražošanas, pārstrādes un apstrādes uzņēmumi (primārā pārtikas ražošana, pārtikas pārstrāde un ražošana, kokapstrāde, u.tml.).

Kopš 2010. gada kopējais radīto BA daudzums ir palielinājies ar nelielu kritumu 2018.gadā. Lielāko daļu (50 – 75 %) BA veido BA no nešķirotiem sadzīves atkritumiem. Atlikušo daļu BA (25-50%) veido pārtikas atkritumi un citi bioloģiskie atkritumi aptuveni līdzīgās daļās ar nelielām svārstībām no gada uz gadu.

Attiecībā uz BNA, Direktīvā 1999/31/EK ir noteikti poligonos apglabātā daudzuma samazināšanas mērķi. Sākot no 2020.gada 16.jūlija, poligonos drīkst apglabāt 35 % no tādu bioloģiski noārdāmu sadzīves atkritumu masas, kas radīti 1995.gadā vai arī pēdējā gadā pirms 1995.gada un par ko ir pieejami standartizēti Eurostat dati.

Pamatojoties uz prognozēm, var secināt, ka Direktīvā 1999/31/EK noteikto prasību sasniegšanai var tikt pieļauta 161 000 tonnas bioloģisko sadzīves atkritumu daudzumu apglabāšana sadzīves atkritumu poligonos.

Izvērtējot direktīvā 1999/31/EK noteikto mērķu izpildi attiecībā uz BNA apsaimniekošanu, jāsecina, ka BNA apglabāšanas samazināšanas mērķis līdz 2020.gadam netiks izpildīts.

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2018/851²² **pārtikas atkritumi** (PA) ir visu veidu pārtika, kā definēts Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 178/2002²³ 2. pantā, kas kļuvusi par atkritumiem. Pārtika (jeb pārtikas produkts) Regulā definēta kā jebkura apstrādāta, daļēji apstrādāta vai neapstrādāta viela vai produkts, kas paredzēts cilvēkiem uzturam vai ko saprātīgi paredzamos apstākļos cilvēki varētu lietot uzturā. Pie "pārtikas" pieder dzērieni, košļājamās gumijas un jebkura viela, tostarp ūdens, kas apzināti pievienota pārtikai tās ražošanas, sagatavošanas vai apstrādes laikā. Pie pārtikas nepieder dzīvnieku barība, dzīvi dzīvnieki (ja vien tie nav sagatavoti laišanai tirgū patēriņam cilvēku uzturā), augi pirms novākšanas, zāles, kosmētiskie līdzekļi, tabaka un tabakas izstrādājumi, narkotiskās vai psihotropās vielas, kā arī atliekas un piesārņotāji.

2019. gadā ir izpētīta un adaptēta Latvijas situācijai ES apstiprinātā metodika pārtikas atkritumu un pārpalikumu noteikšanai.²⁴ Sagatavots informatīvs materiāls "Pārtikas atkritumu mērīšanas rokasgrāmata",²⁵ kas ir pielāgota uzņēmumu un mājāsaimniecību vajadzībām. Rokasgrāmata paredzēta kā materiāls, ar kura palīdzību Latvijā vienotā veidā tiks veikti pārtikas atkritumu un pārpalikumu apjoma mērījumi visos pārtikas piegādes ķēdes posmos. Rokasgrāmatā aprakstīto uzdevumu un tajā ietvertās informācijas mērķis ir sekmēt pārtikas atkritumu un pārpalikumu uzskaiti 2020. gadā un attiecīgi arī turpmāk.

Ņemot vērā, ka pārtikas atkritumu un pārpalikumu uzskaitē nav veikta, nav uz faktiem balstītu skaitļu apjoma noteikšanai. Tomēr, 2020.gadā izveidots aprēķins aptuvenām pārtikas apjoma aplēsēm, pēc kā noskaidrots, ka, ievērojamo pārtikas atkritumu un pārpalikumu daudzumu rada tirdzniecības, ēdināšanas

²² Eiropas Parlamenta un Padome, 2018. Direktīva (ES) 2018/851, ar ko groza Direktīvu 2008/98 par atkritumiem. Pieejama : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0851&from=EN>

²³ Eiropas Parlamenta un Padome, 2002. Regula (EK) Nr. 178/2002, ar ko paredz pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgus principus un prasības, izveido Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi un paredz procedūras saistībā ar pārtikas nekaitīgumu. Pieejama: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32002R0178>

²⁴ SIA "eSYS PRO", 2019. Novērtējums par pārtikas ražošanas un ēdināšanas uzņēmumu radīto pārtikas atkritumu pārvaldību Latvijā. Pieejams: <https://drive.google.com/open?id=1mSLirC4jWJK9br08cO1VouFNjHA9xVkh>

²⁵ Biedrība "Zaļā brīvība", 2019. Pārtikas atkritumu mērīšana. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/lat/publ/petijumi/petijumi_vide/?doc=28215

un mājāsaimniecību gala patēriņa posms, kur radītie pārtikas atkritumi tiek iejaukti nešķīroto sadzīves atkritumu masā.

Iepakojuma apsaimniekošanu Latvijā regulē Iepakojuma likums un uz likuma pamatā izdotie MK noteikumi. Iepakotājiem, kas rada vairāk kā 300 kg izlietotā iepakojuma gadā, ir jānodrošina **izlietotā iepakojuma** reģenerācija noteiktā apjomā. Lai izpildītu valsts noteiktās reģenerācijas un pārstrādes normas, iepakotāji izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu var nodrošināt paši vai slēgt līgumus ar iepakojuma apsaimniekotājiem.

Analizētajā periodā radītais izlietotā iepakojuma daudzums ir pakāpeniski palielinājies no 214 tūkst. tonnu 2010. gadā līdz 255 tūkst. tonnu 2018. gadā, kopumā palielinoties par 20 %.²⁶

Lielāko daļu (27 %) izlietotā iepakojuma veido koks ar tendenci tā īpatsvaram palielināties un papīrs ar tendenci samazināties. Par 1 % ir palielinājies stikla un plastmasas iepakojuma īpatsvars, tiem veidojot attiecīgi 25 % un 17 % kopējā radītā izlietotā iepakojuma daudzuma. Metāls aplūkotajā periodā ir saglabājis nemainīgu 5 % īpatsvaru.

Par iepakojumu uzskatāmi arī plastmasas iepirkumu maisiņi. Lai pārņemtu Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 29. aprīļa direktīvas 2015/720/ES, ar ko groza direktīvu 94/62/EK attiecībā uz vieglās plastmasas iepirkumu maisiņu patēriņa samazināšanu, prasības, Latvija no 2017. gada paaugstināja DRN likmes plastmasas iepirkumu maisiņiem un papildus izvirzīja šādas prasības iepakotājiem:

- no 2019. gada iepakotājs tirdzniecības vietā plastmasas iepirkumu maisiņus neizsniedz bez maksas, kā arī informē patērētājus par plastmasas iepirkumu maisiņu patēriņa samazināšanas nepieciešamību un alternatīviem iepakojuma veidiem,
- no 2025. gada iepakotājs tirdzniecības vietā pilnībā aizstāj vieglās plastmasas iepirkumu maisiņus ar iepakojumu no papīra un kartona vai citu dabisko šķiedru un bioplastmasas izejmateriāliem.

Visā aplūkotajā periodā izlietotā iepakojuma pārstrādes mērķi tikuši sasniegti visiem materiālu veidiem, turklāt papīram un kartonam, plastmasai, metālam un kokam ar ievērojamu pārsvaru. Plastmasas pārstrādes mērķrādītāju izpilde līdz 2013. gadam pārsniedza pārstrādes mērķus par 4 – 6 %, bet kopš 2014. gada, kad darbu Latvijā uzsāka vairākas plastmasas pārstrādes rūpnīcas – jau par 12 – 14 %.

Atkritumu apsaimniekošanas likumā²⁷ **ražošanas atkritumi** tiek definēti kā "atkritumi, kas radušies ražošanas procesā vai būvniecībā". Tādējādi par ražošanas atkritumiem uzskata Ministru kabineta 2011. gada 19. aprīļa noteikumu Nr.302 "Noteikumi par atkritumu klasifikatoru un īpašībām, kuras padara atkritumus bīstamus"²⁸ pielikuma 01., 02., 03., 04., 05., 06., 07., 08., 09., 10., 11., 12., 13., 14., 15. un 16. nodaļas atkritumus.

Radīto ražošanas atkritumu daudzums laika posmā no 2013. gada līdz 2018. gadam ir pakāpeniski pieaudzis. It īpaši pieaudzis radīto nebīstamo ražošanas atkritumu daudzums.

Lielākās nebīstamo ražošanas atkritumu klases 2018. gadā bija neapstrādāti izdedži - 19% un piena pārstrādes atkritumi – 25%.

Kopējais ražošanas atkritumu pārstrādes apjoms gadā Latvijā ir samazinājies no 106 000 tonnām 2014. gadā līdz 76 000 tonnām 2018. gadā. Laika posmā no 2014. gada līdz 2018. gadam Latvijā visvairāk pārstrādāti ražošanas atkritumi, kas apzīmēti "citi šīs grupas atkritumi" (31% - 53%), gāzu attīrīšanas cietie

²⁶ Šeit un turpmāk nodaļā provizoriski dati par 2018. gadu iegūti no VVD "Ziņojuma par ražotāju atbildības sistēmās apsaimniekoto atkritumu apjomu 2018. gadā", tie nav pārbaudīti un iesniegti EK.

²⁷ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 1. panta 4. punkts: 4) ražošanas atkritumi — atkritumi, kas radušies ražošanas procesā vai būvniecībā; <https://likumi.lv/ta/id/221378>

²⁸ Ministru kabineta 2011. gada 19. aprīļa noteikumi Nr.302 "Noteikumi par atkritumu klasifikatoru un īpašībām, kuras padara atkritumus bīstamus"; <https://likumi.lv/ta/id/229148>

atkritumi un pārstrādātie kurtuvju pelni. Atkritumi, kuri netiek pārstrādāti, tiek apglabāti sadzīves atkritumu poligonos.

Būvniecības atkritumu plūsma veidojas no mājtsaimniecībās radītajiem būvniecības atkritumiem un profesionālās būvniecības un demontāžas sektora radītajiem atkritumiem. Būvniecības atkritumus veido dažādi materiāli, galvenokārt, betons, kriegēļi, ģipsis, koks, stikls, metāli, plastmasa, ŗķidinātāji, azbests un izrakta augsne²⁹. Betons ir visvairāk izmantotais materiāls ēkās, un tā otrreizēja pārstrāde samazina dabas resursu noplicināšanu un atkritumu izgāšanu. Betonu bieži vien var pārstrādāt nojaukšanas vai būvniecības vietās tuvu pilsētām, kur to atkārtoti izmantos, tādējādi samazinot vajadzību pēc transporta, ietaupot izmaksas un saistītās emisijas.

ES direktīva 2008/98/EK nosaka, ka līdz 2019.gada 31.decembrim ir nepieciešams palielināt līdz vismaz 70 % pēc svara nebīstamo būvgrižu un ēku nojaukšanas atkritumu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, pārstrādei un citai materiālai reģenerācijai, tostarp aizbēršanai, izmantojot atkritumus kā citu materiālu aizstājējus.³⁰ Līdz ar aprites ekonomiku kā prioritāti tiek norādīts, ka ir iespējama jaunu pārstrādes mērķu noteikšana atsevišķām atkritumu plūsmām, tai skaitā arī būvniecības atkritumu atsevišķām frakcijām. Arī Ministru kabineta 2013.gada 2.aprīļa noteikumi Nr.184 "Noteikumi par atkritumu dalītu savākšanu, sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, pārstrādi un materiālu reģenerāciju"³¹ nosaka, ka komersanti, kuru saimnieciskās darbības rezultātā rodas būvniecības un būvju nojaukšanas atkritumi, kas nav bīstami atbilstoši normatīvajiem aktiem par atkritumu klasifikatoru un īpašībām, kas padara atkritumus bīstamus, nodrošina, ka līdz 2019. gada 31. decembrim 70 % (pēc svara) no kopējā kalendāra gadā radīto būvniecības un būvju nojaukšanas atkritumu daudzuma tiek sagatavoti un atkārtoti izmantoti vai pārstrādāti vai tiek veikta minētajos atkritumos esošo materiālu reģenerācija, tai skaitā izmantošana izrakto tilpju aizpildīšanai atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likuma prasībām.

Atbilstoši Eurostat sniegtajai informācijai³² 2014.gadā un 2016.gadā attiecīgi tika sagatavoti un atkārtoti izmantoti vai pārstrādāti, kā arī tika veikta materiālu reģenerācija, arī izmantojot izrakto tilpju aizpildīšanai, attiecīgi 92% un 95% no radītajiem būvniecības un būvju nojaukšanas atkritumiem. Savukārt 2017.gadā attiecīgais rādītājs ir 84% (Eurostat paziņotais rādītājs, vēl nav publicēts). Tādējādi kopumā Latvija izpilda ES direktīvās noteiktos mērķus attiecībā uz būvniecības atkritumu pārstrādi.

Bīstamo atkritumu radītājam vai īpašniekam ir jānogādā bīstamos atkritumus speciāli aprīkotās bīstamo atkritumu savākšanas vietā vai jāslēdz līgums ar attiecīgo atkritumu apsaimniekotāju par bīstamo atkritumu apsaimniekošanu.

No bīstamajiem atkritumiem tiek pārstrādāti galvenokārt jaukti atkritumi, eļļains ūdens no eļļas un ūdens atdalīšanas iekārtām un citi atkritumi, kas satur bīstamas vielas. Atkarībā no atkritumu pārstrādes iekārtā ienākošo atkritumu kvalitātes, iekārtā ienākušais un faktiski pārstrādātais atkritumu apjoms var būtiski atšķirties – tas skaidrojams ar atkritumu pārstrādes procesa tehnoloģiskiem zudumiem.

Saskaņā ar izdotajām atļaujām A vai B kategorijas piesārņojošās darbības veikšanai, kopumā Latvijā esošajās bīstamo atkritumu pārstrādes iekārtās ir iespējams pārstrādāt aptuveni 86 000 tonnu bīstamo atkritumu.

²⁹ EK: Construction and Demolition Waste (CDW). Pieejams:

https://ec.europa.eu/environment/waste/construction_demolition.htm

³⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/98/EK (2008. gada 19. novembris) par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:02008L0098-20180705>

³¹ Ministru kabineta 2013.gada 2.aprīļa noteikumi Nr.184 "Noteikumi par atkritumu dalītu savākšanu, sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, pārstrādi un materiālu reģenerāciju";

³² https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=cei_wm040

Bīstamie atkritumi tiek nodoti uzglabāšanai, reģenerācijai vai apglabāšanai bīstamo atkritumu apsaimniekošanas komersantiem Latvijā vai citās ES valstīs, kā arī uzglabāti to rašanās vietās atbilstoši bīstamo atkritumu radītajam izsniegtajai atļaujai A vai B kategorijas piesārņojošās darbības veikšanai.

Sadzīves bīstamie atkritumi ir uzskaitīti MK 2011.gada 19.aprīļa noteikumu Nr.302 "Noteikumi par atkritumu klasifikatoru un īpašībām, kuras padara atkritumus bīstamus" pielikuma 20.nodaļā "Sadzīvē radušies atkritumi (mājsaimniecību atkritumi un tiem līdzīgi tirdzniecības un rūpniecības uzņēmumu un iestāžu atkritumi), arī atsevišķi savāktie atkritumu veidi". Par sadzīves bīstamajiem atkritumiem ir uzskatāmas arī EEIA (tai skaitā hlōrfluorūdeņražus saturošas nederīgas iekārtas (ledusskapju, citu saldēšanas iekārtu) un luminiscentās spuldzes), kā arī bateriju un akumulatoru atkritumi.

Lielākās sadzīves bīstamo atkritumu plūsmas ir šķīdinātāji, skābes, sārmī, pesticīdi, nederīga pārtikas eļļa un tauki, bīstamas vielas saturošas krāsas, tintes, saistvielas un sveķi, kā arī bīstamas vielas saturoši deterģenti.

EEIA (t.sk. hlōrfluorūdeņražus saturošu nederīgo iekārtu (ledusskapju, citu saldēšanas iekārtu) un luminiscento spuldžu) un bateriju un akumulatoru atkritumu apsaimniekošana, tai skaitā dalītā savākšana, tiek veikta atbilstoši ražotāja atbildības principam un ar minēto atkritumu dalītās savākšanas un pārstrādes organizēšanu nodarbojas VKP apsaimniekotāji.

Naftas produktu atkritumi ir jebkuras minerālas izcelsmes smēreļļas un rūpnieciskās eļļas (piemēram, lietotas iekšdedzes dzinēju un pārneseļu kārbu eļļas, minerālās smēreļļas, turbīnu eļļas un hidrauliskās eļļas, kuras ir kļuvušas nederīgas sākotnēji paredzētajam lietošanas mērķim).

Uz smēreļļām un eļļas filtriem attiecas ražotāju atbildības sistēma atbilstoši DRN likumam.

Uz smēreļļām un eļļas filtriem attiecas MK 2009.gada 3.novembra noteikumu Nr.1294 "Kārtība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par videi kaitīgām precēm" 1. pielikumā noteiktie mērķi:

- Pieņemšanas vai savākšanas apjomi (%) attiecībā pret attiecīgajā gadā realizēto vai savas saimnieciskās darbības nodrošināšanai ievesto un izmantoto videi kaitīgu preču apjomu no 2017. gada 1. janvāra smēreļļām ir 45%, bet eļļas filtriem – 30%.
- Reģenerētie (tai skaitā atkārtoti izmantotie un pārstrādātie) apjomi (%) attiecībā pret attiecīgajā gadā pieņemto vai savākto (pārstrādes iekārtā nogādāto) videi kaitīgu preču atkritumu apjomu no 2017. gada 1. janvāra smēreļļām un eļļas filtriem ir 80%.

Naftas produktu atkritumu (smēreļļu) un eļļas filtru apsaimniekošanā 2018.gadā Latvijā tika realizētas ap 16 000 tonnu smēreļļas, no kurām tika savākti apmēram 40%. Naftas produktu atkritumu savākšana notiek galvenokārt autotransporta līdzekļu tehniskās apkopes vietās. Savāktie naftas produktu atkritumi tiek pārstrādāti Latvijā (galvenokārt kā degviela cementa ražošanas procesos), gan ārzemēs.

Vislielākās iespējas pārstrādei Latvijā ir motoreļļu, pārneseļu eļļu un smēreļļu atkritumiem un hidraulisko eļļu atkritumiem, kas veido gandrīz attiecīgi 34% un 32% no pieejamām pārstrādes jaudām.

Atbilstoši Dabas resursu nodokļa likumam transportlīdzekļu riepas ir VKP. **Nolietoto riepu** apsaimniekošanā tiek piemērots ražotāja atbildības princips, t.i., nolietoto riepu savākšanu, reģenerāciju un apglabāšanu nodrošina šo VKP ražotājs. Uz 2020.gada 1.janvāri ar nolietoto riepu apsaimniekošanu nodarbojās pieci VKP atkritumu apsaimniekotāji ³³. Nolietoto riepu savākšana notiek autotransporta līdzekļu tehniskās apkopes vietās, kā arī 209 VKP atkritumu savākšanas vietās un ap 90 atkritumu dalītās savākšanas laukumos.

³³ Apsaimniekošanas sistēmas, kuras ieguvušas atbrīvojumu no dabas resursu nodokļa samaksas par videi kaitīgām precēm: http://www.vvd.gov.lv/public/fs/CKFinderJava/files/VKP_apsaimn_sistema_2020_04_01.pdf

Nolietotas riepas tiek uzglabātas riepu savākšanas un uzglabāšanas laukumos, autoservisos, kas veic riepu montāžu - balansēšanu, nolietotu transportlīdzekļu pārstrādes uzņēmumos, specializētos riepu montēšanas servisos, lauksaimniecības tehnikas remonta darbnīcās, dažādu šķiroto atkritumu uzglabāšanai paredzētos laukumos, kuru apsaimniekotājiem ir atkritumu apsaimniekošanas atļaujas vai B kategorijas piesārņojošās darbības atļaujas (atkritumu apsaimniekošanas iekārtas).

Nolietotas riepas pārstrādei tiek vestas uz Lietuvu un Poliju, kā arī eksportētas uz Indiju. Kopumā nolietotu riepu eksportēšana reģenerācijai vai pārstrādei uz valstīm, kas neietilpst Eiropas Savienībā, var apgrūtināt kontrolējošo institūciju iespējas pārliecināties par to, ka nolietotās riepas ir pārstrādātas atbilstoši ES standartiem.

Atbilstoši Dabas resursu nodokļa likumam **elektriskās un elektroniskās iekārtas** ir VKP. EEIA apsaimniekošanā tiek piemērots ražotāja atbildības princips, t.i., EEIA savākšanu, reģenerāciju un apglabāšanu nodrošina šo VKP ražotājs.

EEIA savākšanu, pārstrādi un reģenerāciju organizē VKP apsaimniekotāji. EEIA savākšanas sistēma ir izveidota visos AAR. EEIA atkritumu tiek savākti VKP atkritumu savākšanas punktos, atkritumu savākšanas laukumos vai arī metāllūžņu savākšanas punktos.

Kopumā Latvija nodrošina ES un Latvijas normatīvajos aktos noteikto mērķu izpildi EEIA apsaimniekošanā. EEIA ir nozīmīga atkritumu kategorija, kuras apjomi strauji pieaug gan pasaules, gan Latvijas mērogā. Ir sagaidāms, ka šīs kategorijas atkritumu daudzuma palielināšanās tendences turpināsies arī nākotnē.

Atbilstoši Dabas resursu nodokļa likumam **baterijas un akumulatori** ir VKP. Bateriju un akumulatoru atkritumu savākšanu, pārstrādi un reģenerāciju organizē VKP apsaimniekotāji.

Bateriju un akumulatoru savākšanas sistēma ir izveidota visos AAR reģionos. Pārnēsājamo bateriju savākšana pārsvarā notiek speciālās bateriju savākšanas kastītēs, kas pieejamas praktiski visos veikalos, kur tiek pārdotas baterijas, kamēr transportlīdzekļos izmantojamo bateriju un akumulatoru savākšana bieži notiek šo bateriju un akumulatoru tirdzniecības vietās vai arī transportlīdzekļu remontdarbnīcā.

ES³⁴ un Latvijas normatīvajos aktos³⁵ ir noteikti mērķlielumi bateriju un akumulatoru dalītai savākšanai un pārstrādei. Kopumā Latvijā izveidotā bateriju un akumulatoru atkritumu apsaimniekošanas sistēma nodrošina minēto mērķlielumu izpildi. Vienlaikus ir jāņem vērā, ka bateriju un akumulatoru izmantošana tautsaimniecībā nākotnē strauji attīstīsies.

Atbilstoši **Nolietotu transportlīdzekļu** apsaimniekošanas likuma 3.panta pirmā daļai nolietotie transportlīdzekļi (turpmāk – NTL) ir vieglie automobiļi, kas paredzēti pasažieru pārvadāšanai, kam ir ne vairāk par astoņām sēdvietām papildus šofera sēdvietai un vismaz četri riteņi; kravas automobiļi ar pilnu masu, ne lielāku par 3,5 tonnām, kas paredzēti kravas pārvadāšanai un kam ir vismaz četri riteņi (izņemot antīkos automobiļus – transportlīdzekļus, kas ir īpaši vērtīgi kolekcionāriem, tiek uzglabāti videi drošā veidā un ir gatavi lietošanai vai arī izjaukti pa daļām), tricikli un kvadricikli (NTL).

Latvijā savākto NTL apjoms palielinās, tajā pašā laikā palielinās arī apstrādāto NTL apjoms, kā rezultātā samazinās ik gadu neapstrādāto NTL atlikums gada beigās.

³⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/66/EK (2006. gada 6. septembris) par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un ar ko atceļ Direktīvu 91/157/EEK: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1588027575703&uri=CELEX:32006L0066>

³⁵ MK 2011.gada 21.jūnija noteikumi Nr.485 "Atsevišķu veidu bīstamo atkritumu apsaimniekošanas kārtība un prasības titāna dioksīda ražošanas iekārtu radīto emisiju ierobežošanai, kontrolei un monitoringam"; <https://likumi.lv/ta/id/232554>

NTL norakstīšanu veic NTL apstrādes uzņēmums, kurš no īpašnieka pieņēmis konkrēto NTL. Ja īpašnieks transportlīdzekli ir izkomplektējis vai nodod apstrādes uzņēmumam atsevišķus tā agregātus, likvidācijas sertifikātu izsniedz tikai numurētam agregātam (virsbūve, kabīne, rāmis). Par NTL (numurētā agregāta) nodošanu apstrādei NTL apstrādes uzņēmums nolietotā transportlīdzekļa īpašniekam izsniedz likvidācijas sertifikātu. Apstrādes uzņēmums ne vēlāk kā vienu mēnesi pēc likvidācijas sertifikāta izsniegšanas veic NTL norakstīšanu CSDD.

Par **tekstilmateriāliem** dēvē no dabīgas vai sintētiskas tekstilšķiedras 36 ražotus materiālus, kas iegūti aušanas, adīšanas, filcēšanas u.c. veidos. Savukārt tekstilizstrādājums ir neapstrādāts, daļēji apstrādāts, apstrādāts, daļēji pārstrādāts un rūpnieciski ražots pusgatavs vai gatavs izstrādājums (pusfabrikāts vai fabrikāts), kas veidots tikai no tekstilšķiedrām neatkarīgi no maisīšanas vai saistīšanas paņēmieniem.

Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2018/851, pieņemta 2018. gada 30. maijā, ar kuru grozīta Direktīva 2008/98 par atkritumiem (turpmāk – Direktīva 2018/851) paredz, ka no 2025. gada dalībvalstīm būs jānodrošina tādu materiālu, kas piesārņo dabu, dalīta savākšana. Tekstilmateriālu atkritumi ir iekļauti šo materiālu sarakstā.

Lielgabarīta atkritumi ir tādi, kurus to izmēru dēļ nevar un nedrīkst ievietot atkritumu tvertnēs. Šajā atkritumu klasē ietilpst mēbeles, matračī, sadzīves tehnika, santehnikas aprīkojums u.c. lielāka izmēra sadzīves objekti. **Mēbeļu atkritumi** līdzšinējā atkritumu plūsmu uzskaites sistēmā netiek atsevišķi izdalīti kā jauna plūsma, tāpēc mēbeļu atkritumus līdz šim ieskaitīti gan lielgabarīta atkritumu plūsmā, gan būvniecības atkritumu plūsmā, ja šie atkritumi nodoti kopā ar būvgružiem. Apzināts, ka galvenās nozares, kuru darbības dēļ rodas mēbeļu atkritumi, ir (mēbeļu) ražošanas, transporta un loģistikas uzņēmumi.

Mēbeļu ražošana un labošana ir nozarēm, kurā iespējams ieviest aprites ekonomikas principus. Šī mērķa sasniegšanai mēbeļu ražošanā būtu jāieieš paplašinātā RAS, jo nolietotas mēbeles var kvalitatīvi restaurēt, tā paildzinot mēbeļu dzīves ilgumu, kas savukārt novērš nepieciešamību pirkt jaunas mēbeles un jaunu mēbeļu atkritumu radīšanu. RAS maksājumi mēbeļu savākšanas nodrošināšanā daļēji nosegs dalītās atkritumu vākšanas laukumu uzturēšanas izmaksas.

Atbilstoši EK 2017.gada 13.septembra paziņojumam³⁷ ES par **kritiski svarīgām** ir atzītas 27 **izejvielas**, kuru Eiropā ir ļoti maz – antimonu, barītu, beriliju, bismutu, borātu, kobaltu, koksa ogles, fluoršpatu, galliju, germāniju, hafniju, hēliju, indiju, magniju, dabisko grafitu, dabisko kaučuku, niobiju, fosfāta iežus, fosforu, skandiju, silīciju, platīna grupas metālus, smagos un vieglos retzemju metālus, tantalu un volframu. Kritisko izejvielu loma īpašu uzsvērta Eiropas Industriālajā stratēģijā, kuru Eiropas Komisija publicēja 2020.gada 10.martā³⁸, norādot, ka, apvienojot visas iesaistītās puses (valsts sektoru, rūpniecības nozares, pētniecības sektoru), inovatīvi risinājumi tiks ieviesti visā izejvielu dzīves ciklā, piemēram, rūpniecībai būtisku izejvielu aizstāšanas, sekmīgākas ieguves, savākšanas, pārstrādes vai otrreizējās pārstrādes jomā, tostarp sekmējot pašas ES resursu labāku izmantošanu.

EK kā būtiskākos kritisko materiālu avotus ir norādījusi derīgo izrakteņu ieguvī, atkritumu apglabāšanas poligonos, EEI, baterijas un akumulatorus, autotransporta sektoru, atjaunojamās enerģijas ieguves

³⁶ Lokans un smalks vielisks veidojums, kura garums ir ievērojami lielāks nekā maksimālais šķēsgriezums un kuru var izmantot tekstilizstrādājumu ražošanai, kā arī lokanas strēmeles vai caurules, kuru nosakāmais (vidējais) platums nav lielāks par 5 mm (arī platākas strēmeles vai plēves, kas iegūtas no vielām, kuras izmanto šķiedru izgatavošanā un kuras var izmantot tekstilizstrādājumos).

³⁷ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un reģionu komitejai par ES kritisko izejvielu 2017.gada sarakstu COM (2017) 490 final; <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/LV/COM-2017-490-F1-LV-MAIN-PART-1.PDF>

³⁸ Eiropas Komisija. Rūpniecības stratēģija. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_lv

sektoru, aizsardzības rūpniecību, ķīmisko rūpniecību.³⁹ ES kritiski svarīgo izejvielu imports kopējā izejvielu iavedumā Latvijā ir nebūtisks. Latvijā kritiskās izejvielas nonāk galvenokārt ar EEI, transportlīdzekļiem, baterijām un akumulatoriem. Atbilstoši spēkā esošajam normatīvo aktu regulējumam, veicot NTL un EEIA uzglabāšanu un izjaukšanu, šajos procesos ir jānodrošina tādu sastāvdaļu atdalīšana, kuras satur kritiskās izejvielas.

Pēdējos gados veiktie mērījumi parāda, ka **plastmasas atkritumi** aiz bioloģiski noārdāmajiem un bioloģiskajiem atkritumiem veido nākošo lielāko daļu no nešķiroti savāktajiem atkritumiem. Dažādi plastmasu veidi kā viegls, izturīgs un atbilstoši nepieciešamajām īpašībām salīdzinoši parocīgi modificējams materiāls tiek plaši izmantoti tautsaimniecībā. EK ziņojumā paredzēts, ka tās pielietojums pieaugs līdz 2036.⁴⁰ g. divas reizes. Tas nozīmē, ka jau tagad ir jāveic precīzāka šo atkritumu veidu uzskaitē un to pārstrādes novērtējums. Pētījumā, kas veikts Latvijā pēdējos gados⁴¹, tika novērtētas plastmasas atkritumu sastāvs pa veidiem, analizējot iedzīvotāju nešķiroti savāktu konteineru saturu. Tas parādīja būtiskas atšķirības starp iedzīvotāju izmantotajiem plastmasu veidiem, kas tālāk dod iespēju prognozēt to pārstrādi.

Kā parāda Latvijas atkritumu statistikas dati, tieši plastmasas iepakojums veido lielāko daļu no dažādās tautsaimniecības nozarēs radīto plastmasas veidiem – 46 016 tonnas (2017.gada dati). Diemžēl, plastmasas atkritumu apsaimniekošanas statistiskie dati par 2017.gadu norāda, ka tikai neliela daļa no radītajiem plastmasas atkritumiem tiek šķiroti savākta un nodota pārstrādei. Tai pašā laikā Latvijā ir plaši izveidota plastmasas un plastmasas atkritumu pārstrāde, kas nodrošinātu lielāko daļu sadzīves plastmasu pārstrādi. Jaunizveidojamais Polimēru parks Olainē, kas paredz apvienot AS „Pet Baltija” un SIA „Nordic Plast” jaudas un uzlabot iekārtas, paredz pārstrādāt otrreizējās izejvielās 139 000 t plastmasu, tai skaitā 54 000 t LDPE, HDPE, PP, PS un 85 000 t PET.

1.3.1.4. Prognozes par atkritumu apsaimniekošanas plānā ietverto atkritumu plūsmu attīstību Plāna darbības laikā

Pieņemums, ka pašreiz sasniegtais līmenis *sadzīves (mājsaimniecības) atkritumiem* – 220 000 tonnas pārstrādātu atkritumu tiek saglabāts, pēc 2021. gada pašreizējā plānošanas perioda ietvaros finansēto projektu realizācijas rezultātā sadzīves atkritumu pārstrādei pakāpeniski palielināsies līdz 373 000 tonnu atkritumu. Ņemot vērā to, ka grozījumi direktīvā 2008/98/EK paredz, ka 2025.gadā būs jānodrošina, ka tiek pārstrādāti 55% no radītajiem mājsaimniecības atkritumiem, 2030.gadā – 60% un 2035.gadā – 65%, arī šajā plānošanas periodā īpaši tiks veicinātas investīcijas atkritumu pārstrādes iekārtu attīstībā – gan jaunu iekārtu būvniecība, gan esošo iekārtu darbības uzlabošana. Tiks arī izvērtētas iespējas nodrošināt Latvijas atkritumu pārstrādi citās ES valstīs, tā kā šāda atkritumu pārstrāde arī tiek attiecināta uz atkritumu pārstrādes mērķu izpildi.

Tiek prognozēts, ka mājsaimniecību radītais SA daudzums būtiski (par 26%) palielināsies Pierīgas AAR, nedaudz (3-5% robežās) pieaugs Piejūras AAR un Zemgales AAR, praktiski nemainīsies ($\pm 1\%$ robežās) Vidusdaugavas AAR, būtiski (par 18%) samazināsies Malienas AAR un mēreni (3-14% robežās) samazināsies Austrumlatgales AAR, Dienvidlatgales AAR, Liepājas AAR, Ventspils AAR un Ziemeļvidzemes AAR.

³⁹ Commission Staff Working Document: Report on Critical Raw Materials and the Circular Economy. <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/27327>

⁴⁰Plastics in a circular economy Opportunities and challenges. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/603940/EPRS_BRI\(2017\)603940_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/603940/EPRS_BRI(2017)603940_EN.pdf)

⁴¹ SIA "Geo Consultants" līgums: "Novērtējums par sadzīves, bīstamo un ražošanas atkritumu sastāvu atkritumu apsaimniekošanas reģionos, atsevišķu atkritumu veidu apsaimniekošanu un atkritumu poligonos apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanas iespējām", 2017

Bioloģiski noārdāmo atkritumu (BNA) radītā un apsaimniekotā (savāktā, pārstrādātā, reģenerētā un apglabātā) daudzuma prognoze balstīta uz pieņēmumu, ka esošā BNA apsaimniekošanas sistēma turpinās attīstīties kā līdz šim bez būtiskas politikas instrumentu ietekmes. Prognožu veidošanā tiek pieņemts, ka turpinās spēkā esošās atkritumu apsaimniekošanas politikas (pasākumu, ekonomisko un citu instrumentu) ieviešana; netiek veidotas jaunas atkritumu apsaimniekošanas jaudas, bet tās tiek saglabātas līmenī, ko nodrošina Eiropas Savienības Kohēzijas fonda 2014.-2020.gada plānošanas perioda laikā izveidotā un izveidojamā atkritumu pārstrādes un reģenerācijas (ar enerģijas atgūvi) iekārtu jauda.

legūtie rezultāti parāda, ka radītais BNA daudzums turpinās pieaugt un 2035.gadā sasniegs 624 133 tonnas (pieaugums par 18% pret 2019.gadu). Radītā daudzuma prognozē tiek pieņemts, ka tiks radīti 113kg/iedzīvotāju⁴² pārtikas atkritumu. Nešķīrotie sadzīves atkritumi un līdz ar to arī to sastāvā esošā BNA daļa tiks savākti 100% apmērā no radītā daudzuma, pārējie BNA tiks savākti aptuveni 90% apmērā. Tādējādi kopumā palielināsies arī savākto BNA daudzums, kuram būs nepieciešama pārstrādes jauda.

Tiek prognozēts, ka līdz ar 100 000 t/gadā pārstrādes jaudas uzstādīšanu Getliņu poligonā, ievērojami palielināsies arī pārstrādāto un reģenerēto BNA daudzums, tomēr šī jauda nespēs nodrošināt visu savākto BNA pārstrādi un būs nepieciešams uzstādīt papildu jaudas. Īpaši izteikti pietrūks pasterizācijas un higienizācijas jaudas pārtikas atkritumu apstrādei pirms anaerobās pārstrādes biogāzes stacijās. Līdz ar to nebūs iespējams pilnībā izmantot jau esošo biogāzes ražošanas staciju infrastruktūru un jaudu (potenciāli līdz 400 000 t/gadā pārtikas atkritumu pārstrādei).

Apglabāto BNA daudzuma īpatsvars prognozētajā periodā veidos aptuveni 12-14% no radītā daudzuma jeb līdz 80 000 tonnām gadā ar tendenci samazināties.

Tā kā nav precīzu datu par pārstrādātās *plastmasas īpatsvaru dzērienu iepakojumā*, tad tiek pieņemts, ka 2020. gadā pārstrādāta PET īpatsvars dzērienu iepakojumā veido 8%, savukārt citu pārstrādātu plastmasas materiālu veidu (HDPE, LDPE, PP u.c.) īpatsvars dzērienu iepakojumā veido 1%. Pieņēmums tiek pamatots ar 2016. gada novērtējumu⁴³ par pārstrādātas plastmasas īpatsvaru plastmasas iepakojumā ES tirgū, kā arī to, ka pārstrādāta PET izmantošana pārtikas produktu iepakojumā atšķirībā no citu pārstrādātu plastmasas materiālu izmantošanas tiek uzskatīta par drošu.

Radītais *izlietotā iepakojuma* daudzums turpinās palielināties, 2035. gadā sasniedzot 276 tūkst.t, kas nozīmē pieaugumu par 14%. Radītajā daudzumā turpinās dominēt stikls, koks, papīrs un kartons, taču to procentuālais sadalījums mainīsies, 2020. gadā dominēs papīrs un kartons, 2035. gadā – stikls. Pēc pašreizējām prognozēm, visstraujāk palielināsies stikla daudzums (par 32%) un plastmasas daudzums (par 23%). 2035. gadā stikla daudzums sasniegs 75 tūkst.t, plastmasa – 53 tūkst.t, metāla – 12 tūkst.t, savukārt koka – 68 tūkst.t.

Turpinās attīstīties dalītās atkritumu vākšanas sistēma, palielinot ar šķirošanas iespējām nodrošināto majsaimniecību īpatsvaru no 67% 2020. gadā līdz 90% 2035. gadā. Neskatoties uz to, patērētāju iesaiste izlietotā iepakojuma dalītā vākšanā būs viduvēja, t.i. 2035. gadā izlietoto iepakojumu šķiros vien aptuveni 60% patērētāju, kam par iemeslu būs galvenokārt nepietiekama ekonomiskā motivācija.

Līdz ar radītā izlietotā iepakojuma daudzuma palielināšanos pieaugs arī kopējais savākto izlietotā iepakojuma daudzums, taču dalīti savākti tiks vien no 62% radītā iepakojuma 2020. gadā līdz 74% 2035. gadā. Visu radīto izlietotā iepakojuma materiālu veidu daudzums 2020.-2035. gada periodā palielināsies līdzīgi kopējām izlietotā iepakojuma pieauguma tendencēm.

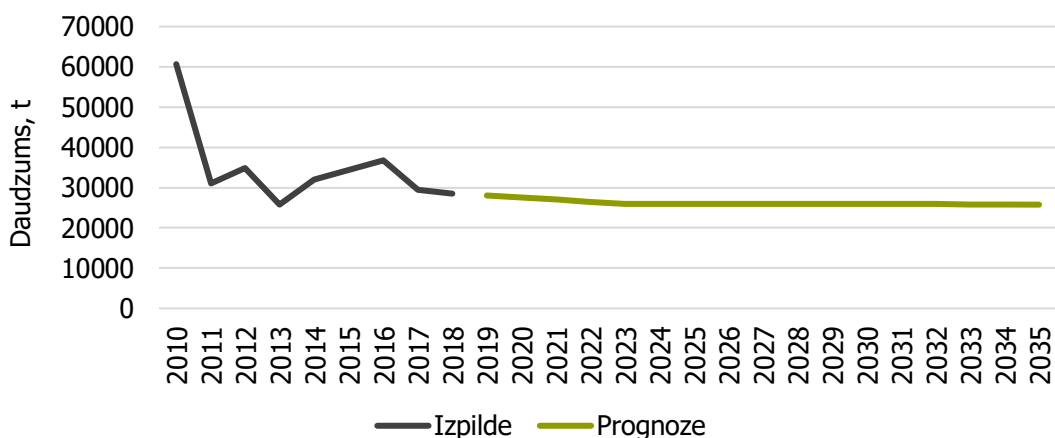
⁴² EU FUSIONS, Estimates of European Food Waste Levels, 2016. ISBN 978-91-88319-01-2 <https://www.eu-fusions.org/>

⁴³ Circular Plastics Alliance: 100+ signatories commit to use 10 million tons of recycled plastic in new products by 2025. Pieejams: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_5583 (SIA "GatewayBaltic", 2020).

Salīdzinot Latviju ar ES 27 valstis un ES 28 valstis statistikas datiem par no 2004. līdz 2018.gadā radīto *bīstamo atkritumu* daudzumu un īpatsvaru kopējā radīto atkritumu apjomā, Latvijai vidēji ir tāds pats īpatsvars 4,1% kā ES valstīs - ES -27 (4,1%) un ES-28 (3,9%).

Neskatoties uz to, ka ES valstis tiek aicinātas samazināt atkritumu bīstamību, bīstamo atkritumu prognozē izmantots esošais atkritumu daudzums pa darbības veidiem, jo iespējamais bīstamo atkritumu samazinājums ražošanas un pakalpojumu sniegšanas procesos visticamāk kompensēs atkritumu sadedzināšanas procesos radušo pelnu apjomu, kuri saturēs bīstamās komponentes. Prognozēts, ka radīto bīstamo atkritumu daudzums palielināsies: no 77 512 tonnām 2019.gadā līdz 83 023 tonnām 2035.gadā.

Pārstrādes jaudu prognozes *naftas produktu (eļļu) atkritumiem* balstītas uz LVĢMC apkopotajiem datiem par atkritumeļļu pārstrādes jaudām (sk. 1.1.attēlu). Latvijā esošās eļļu atkritumu pārstrādes jaudas ievērojami pārsniedz savāktu eļļu atkritumu apjomus, tādējādi ir uzskatāmas par pietiekamām.

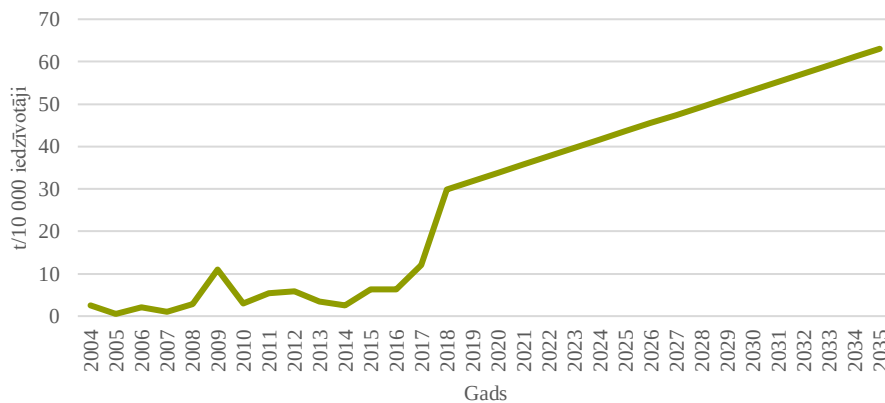
1.1.attēls. Savāktā atkritumeļļu daudzuma prognoze, t/gadā⁴⁴.

Avots: SIA "GatewayBaltics, 2020

Potenciālais eļļu samazinājums līdz ar transportlīdzekļu elektronizāciju un attiecīgu eļļu apjoma samazināšanu varētu tikt gaidāms ap 2030.gadu, taču to piensums pārskatāmā periodā bez ievērojamām izmaiņām, kas nodrošinātu elektromobiļu aktīvu iegādi, tikai nedaudz samazina pārstrādātā atkritumu apjomu.

Latvijas *elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu* (EEIA) ražošanas prognoze 2019. -2035. gadam ir sagatavota atbilstoši EEIA radītā apjoma Latvijā datu kopai laika posmam no 2004. līdz 2018. gadam, izmantojot laika sērijas ARIMA metodi. Paredzams, ka šādu atkritumu rašanās 5 gadu laikā pieaugs par 10 t uz 10000 iedzīvotājiem (sk. 1.2.attēlu):

⁴⁴ Valsts statistisko pārskatu "2-Gaiss", "2-Ūdens" un "3-Atkritumi" publiskā pieeja: http://parissrv.lv GMC.lv/#viewType=home_view, SIA "GatewayBaltics", 2020 aprēķini

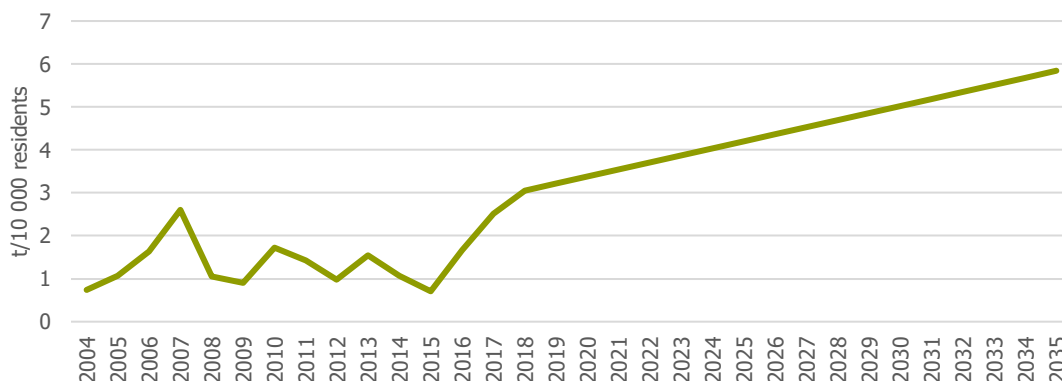
1.2.attēls. EEIA radītā apjoma prognoze, t/10 000 iedzīvotājiem

Lai izveidotu un optimizētu pārskatāmu EEIA uzskaites sistēmu, ir jāuzlabo EEIA savākšanas iekārtu kontrole attiecībā uz informāciju par atkritumu savākšanu no iepriekš minētajām kategorijām, tāpat ir nepieciešams uzlabot sabiedrības informētību par EEIA negatīvo ietekmi, ja EEIA tiek izmesti kopā ar sadzīves atkritumiem.

Baterijas un akumulatori ir sadzīves bīstamo atkritumu grupa, kam tiek prognozēts visstraujākais apjoma pieaugums. Jaunu akumulatoru tehnoloģiju attīstības rezultātā arvien pieaugošā bateriju un akumulatoru energoapacitāte, enerģijas blīvums un uzlādes ātrums ir ļāvis būtiski attīstīties pārnēsājamo viedierīču tirgum. Plaši sastopami akumulatori ir arī rokas elektriskajos darbarīkos – urbjos, slīpmašīnās, profesionālajās videokamerās, u.tml.

Visstraujāk augošā akumulatoru loma tuvākajās desmitgadēs ir paredzama transporta jomā, kur ir aizsācies auto industrijas elektrifikācijas process un arvien plašāku popularitāti iemanto elektriskie skrejriteņi. Akumulatori tiek izmantoti arī saules elektroenerģijas uzkrāšanai dienā, lai šo enerģiju izmantotu naktī. Šobrīd Latvijā šī joma nav izteikti populāra, taču, pieaugot šādu risinājumu izplatībai pasaules mērogā un samazinoties paneļu izmaksām, tie nākotnē, īpaši lauku reģionos, arī Latvijā varētu kļūt izplatītāki.

BAA Latvijas nākotnes radītā atkritumu apjoma prognozes 2019. -2035. gadam ir sagatavota atbilstoši BAA paaudzes Latvijā datu kopai laika posmam no 2004. līdz 2018. gadam, izmantojot laika sērijas ARIMA metodi. Paredzams, ka šādu atkritumu rašanās 5 gadu laikā pieaugs par 1 t uz 10000 iedzīvotājiem (sk.1.3.attēlu).

1.3.attēls. Bateriju un akumulatoru atkritumu daudzuma prognoze laika posmam no 2004. gada līdz 2035.gadam, t/10 000 iedzīvotājiem

Direktīvas 2000/53/EK par *nolietotiem transportlīdzekļiem*⁴⁵ noteiktie mērķi ir nolietotos transportlīdzekļus atkārtoti izmantot un reģenerēt vismaz 95% apmērā no transportlīdzekļa vidējās masas gadā visā pārskata laikā. Visus nolietotos transportlīdzekļus atkārtoti izmantot un pārstrādāt vismaz 85% apmērā no transportlīdzekļa vidējās masas gadā visā pārskata laikā.

Pēc CSDD publiski pieejamajiem statistikas datiem nav iespējams noteikt precīzu norakstīto transportlīdzekļu masu vai to vidējo masu, jo transportlīdzekļi pārskata atskaitēs tiek iedalīti: pilna masa līdz 3,5 tonnām; pilna masa no 3,5 līdz 12 tonnām un pilna masa virs 12 tonnām, kā pamatindicators reģistrēto pamatlīdzekļu pieaugumam izvēlēts vieglais autotransports, kas kopējā transportlīdzekļu reģistrā valstī veido 76% īpatsvaru, ja 2019.gadā Latvijā reģistrēts 380 vieglie transportlīdzekļi uz 1 000 iedzīvotājiem, tad 2035. gadā Latvija sasniegs rādītāju – 514 vieglie transporta līdzekļi uz 1 000 iedz. (ES-28 vidējais rādītājs 2016.gadā - 506 pasažieru transportlīdzekļi uz 1 000 iedz⁴⁶).

Pēc apkopotajiem datiem (prognozēts, ka 2035.gadā tiks norakstīti 27 831 transporta līdzekļi, savākti 41 747 transporta līdzekļi; kas pie pārstrādes pie 85% veido 35 485 transporta līdzekļus, bet pie pārstrādes un reģenerācijas pie 95% veido 39 660 transporta līdzekļus) secināms, ka ja visi transportlīdzekļi, kas tiek norakstīti, tiek novirzīti uz pārstrādi, tad valstī esošā pārstrādes jauda 59 tūkst. tonnas⁴⁷ vērtējama kā pietiekama.

1.3.2. Stratēģija apglabājamo bioloģiski noārdāmo atkritumu apjomu samazināšanai

Saskaņā ar Direktīvu Nr.1999/31/EK par atkritumu poligoniem (turpmāk – Direktīva 1999/31/EK), par bioloģiski sadalāmiem atkritumiem uzskata atkritumus, kas var sadalīties anaerobi vai aerobi, piemēram, pārtikas un dārza atkritumus, papīru un kartonu.

Saskaņā ar Direktīvu 1999/31/EK, "sadzīves atkritumi" nozīmē mājturības atkritumus vai jebkurus citus atkritumus, kas pēc to īpašībām vai sastāva ir līdzīgi sadzīves atkritumiem. Saskaņā ar Direktīvas 1991/31/EK 5.panta 1.punktu, dalībvalstis nosaka valsts stratēģiju poligonos apglabājamo bioloģiski sadalāmo atkritumu apjoma samazināšanai. Šajā stratēģijā būtu jāiekļauj pasākumi direktīvā noteikto mērķu sasniegšanai, īpaši ar pārstrādi, kompostēšanu, biogāzes ražošanu vai materiālu/enerģijas reģenerāciju.

Dalībvalstis, kuras 1995. gadā vai pēdējā gadā pirms 1995. gada, par kuru ir pieejami standartizēti Eurostat dati, vairāk nekā 80 % no to savāktajiem sadzīves atkritumiem aizvāca uz poligoniem, drīkst atlikt šo mērķu īstenošanu uz laiku, kas nepārsniedz četrus gadus. Dalībvalstis, kuras plāno izmantot šo noteikumu, iepriekš informē Komisiju par šādu lēmumu.

Atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likumam, bioloģiskie atkritumi ir bioloģiski noārdāmi dārzu un parku atkritumi, mājāsaimniecību, biroju, sabiedriskās ēdināšanas iestāžu, vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības vietu pārtikas un virtuves atkritumi un citi tiem pielīdzināmi pārtikas rūpniecības uzņēmumu atkritumi; pārtikas atkritumi ir visu veidu pārtika atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 28. janvāra regulas (EK) Nr. 178/2002, ar ko paredz pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgus principus un prasības, izveido Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi un paredz procedūras saistībā ar pārtikas nekaitīgumu 2. pantam, kas ir kļuvusi par atkritumiem. Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā

⁴⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 18.septembra Direktīva 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem

⁴⁶ Transport statistics at regional level. (skatīts 17.08.2020) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Transport_statistics_at_regional_level#Road_transport

⁴⁷ SIA "GatewayBaltic"2.nodevums.

un reģionālajos plānos paredz pasākumus, kas veicina no bioloģiskajiem atkritumiem ražotu videi nekaitīgu materiālu izmantošanu, bioloģisko atkritumu atsevišķu savākšanu to reģenerācijai, kompostēšanai un pārstrādei, kā arī pasākumus bioloģisko atkritumu apstrādei. Bioloģiskos atkritumus kompostē sadzīves atkritumu poligonos vai bioloģisko atkritumu kompostēšanai speciāli ierīkotās vietās vai pārstrādā citādā veidā, ja saņemta atļauja attiecīgās darbības veikšanai.

1.3.3. Atkritumu rašanās novēršanas valsts programma

Atkritumu novēršanas pasākumi ir ieviešami katrā no aprites cikla posmiem, tādējādi sasaistot šo programmu ar VARAM izstrādāto Rīcības plānu pārejai un aprites ekonomiku 2020.-2027. gadam⁴⁸ un konkrētiem rīcībpolitikas virzieniem.

Atkritumu rašanās novēršanas pasākumi faktiski ir jāveic:

- jau produkta (preces) dizaina posmā, kad ražotājs izlemj par to, kā konkrētais produkts tiks ražots, cik un kādi materiāli tiks izmantoti tā ražošanā, vai šie materiāli ir pārstrādājami, vai prece ir labojama, cik kvalitatīva un ilglaicīga izmantošanā; šīs rīcības atkritumu apsaimniekošanas rīcībpolitiku cieši sasaista ar ilgtspējīgu produktu politiku un ilgtspēju sekmējošu ķīmisko vielu politiku, tādējādi veicinot sinerģiju starp produktiem – ķīmiskām vielām un atkritumiem;
- produktu un izejmateriālu ražošanas procesā, samazinot nelietderīgo resursu patēriņu un emisijas, attīstot bezatkritumu tehnoloģijas un citas materiālu efektivitāti veicinošas iniciatīvas; šīs rīcības atkritumu apsaimniekošanas rīcībpolitiku cieši sasaista ar inovāciju un uzņēmējdarbības politiku; ražotāju atbildība kļūst par būtisku politikas instrumentu;
- preču izplatīšanas un tirdzniecības posmā, uzlabojot loģistiku, samazinot produktu iepakojuma apjomu un svaru;
- savukārt patēriņa posmā svarīgi ir pasākumi, kas veicina ilgtspējīgus patēriņa paradumus un līdz ar to arī ietekmē pieprasījumu. Patēriņa izmaiņas ietver preču labošanas, atkārtotas izmantošanas un produktu atkārtota izgatavošana/pārveidošana (re-manufacturing) pakalpojumus, kā arī pāreju no "preces uz pakalpojumiem".

Atkritumu rašanās novēršanas būtisks priekšnosacījums ir sabiedrības vides apziņas pilnveidošana – labāka izpratne, atbalsts valsts politikai un gatavība rīcībai.

Atkritumu rašanās novēršanas programma ir izvērtēti spēkā esošie politikas instrumenti un pasākumi atkritumu rašanās novēršanas veicināšanai un sniegti priekšlikumi plānotajiem atkritumu rašanās novēršanas pasākumiem.

Nodaļā par spēkā esošajiem politikas instrumentiem un pasākumi atkritumu rašanās novēršanas veicināšanai ir sekojošie secinājumi un priekšlikumi:

- spēkā esošais tarifs un DRN par atkritumu apglabāšanu poligonos nepietiekami veicina atkritumu rašanās novēršanu un pārstrādi. Tādējādi netiek nodrošināts, ka apglabāšana poligonos ir vismazāk vēlamais atkritumu apsaimniekošanas veids. Lai veicinātu atkritumu rašanās novēršanu, sagatavošanu un pārstrādi, tiks palielinātas DRN likmes par sadzīves atkritumu apglabāšanu sadzīves atkritumu poligonos;
- Ir nepieciešams veikt padziļinātu pētījumu par pieejas "Maksā, kad izmet" ieviešanas Latvijā iespējām. Ieviešot šādu šķirošanas sistēmu, pastāv augsts potenciāls nodrošināt izpratnes veidošanos sabiedrībā par atkritumu šķirošanas nozīmīgumu vides aizsardzības kontekstā un ar

⁴⁸ Plāna projekts "Rīcības plāns pārejai un aprites ekonomiku 2020.-2027.gadam" (izskatīts VSS 02.07.2020.; <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40479571&mode=vss&date=2020-07-02>)

finansiāliem stimuliem nodrošināt procesa ekonomisko izdevīgumu. Vienlaikus, ir nepieciešams palielināt atkritumu dalītās savākšanas pakalpojumu pieejamību blīvi apdzīvotās vietās un mikrorajonos;

- Paredzēt iespēju nodrošināt ziedošanu pa tiešo no veikaliem (bez labdarības organizāciju starpniecības), veicinot pārtikas atkritumu samazināšanu; precizēt normatīvajos aktos ziedošanas nosacījumus pārtikas un nepārtikas precēm; Paplašināt organizāciju loku, kam pārtikas produktu ziedošana varētu būt nepieciešama (piemēram, pensionāti);
- Nepieciešams Dabas resursu nodokļa likumu papildināt ar jaunu pantu "Ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas piemērošana", precizējot valsts un pašvaldību institūciju kompetenci, apsaimniekotājam un preces ražotājam izvirzītās prasības, kā arī nosakot prasības ārvalstu personai dalībai RAS.

Ir paredzēta atkritumu rašanās novēršanas pasākumu iekļaušana reģionālajos atkritumu apsaimniekošanas plānos un pašvaldību atkritumu apsaimniekošanas plānos (iesākumā kā izvēle un kā obligāta prasība no 2027/28.gada).

1.3.4. Pārtikas atkritumu rašanās novēršanas programma

Pārtikas atkritumu (turpmāk – PA) rašanās novēršanas programma 2021.-2028. gadam (turpmāk – programma) ir izstrādāta, lai veicinātu PA rašanās novēršanu un to samazināšanu. Programmas mērķis – samazināt PAs par 30 % no kopējā radītā PA apjoma līdz 2025. gadam un turpināt samazināšanu, lai līdz 2030. gadam sasniegtu 50 % mērķrādītāju.

Lielākais PA un pārpalikumu daudzums tiek savākts kopā ar nešķirotiem sadzīves atkritumiem. Tikai atsevišķās pašvaldībās atkritumu apsaimniekotāji pēc savas iniciatīvas veic PA un pārtikas pārpalikumu dalītu savākšanu no uzņēmumiem un iestādēm.

Atkritumu savākšanas veids (jaukti, dalīti) lielā mērā nosaka atkritumu tālākās apstrādes un pārstrādes iespējas. Latvijā lielākā PA un pārpalikumu daļa pašreiz nonāk atkritumu poligonos kā nešķiroti atkritumi. Lai samazinātu PA daļu nešķirotu sadzīves atkritumu masā, lai to varētu izmantot kvalitatīva komposta vai biogāzes ieguvei, jānodrošina augsta PA dalītās vākšanas pieejamība iedzīvotājiem visās pašvaldībās. Līdz šim valstī PA lielākoties kopējā nešķirotu atkritumu plūsmā vai arī dalīti savākti tiek nogādāti atkritumu poligonos apglabāšanai vai apglabāšanai biodegradācijas šūnās. Statistikas datu par apglabāto PA apjomu nav.

PA rašanās novēršanas veicināšanai būtiski ir vairāki priekšnosacījumi:

- 1) Atbilstošs tiesiskais regulējums;
- 2) Sabiedrības informēšana un izglītošana par pārtikas ziedošanas procesu un par atbildīgu pārtikas patēriņu;
- 3) Pārtikas banku attīstība, lai veicinātu ziedošanu un informācijas apmaiņu starp ieinteresētajām pusēm;
- 4) Finansējuma un citu līdzekļu mērķtiecīgāka izmantošana pārtikas ziedošanas un PA rašanās novēršanas jomā;
- 5) Koordinēta rīcība, kas vērsta uz visiem pārtikas piegādes ķēdes posmiem, slēdzot brīvprātīgus līgumus par PA samazināšanu, pārtikas ziedošanu un veicinot motivāciju, piešķirot īpašus apliecinājumus ievērojamākajiem labas prakses piemēriem pārtikas izšķērdēšanas novēršanā;
- 6) Programmā paredzēto pasākumu ieviešanas monitorings (ietekmes rādītāju uzraudzība).

Atkritumu apsaimniekošanas hierarhija ir iekļauta Direktīvā 2008/98/EK un ir attiecināma arī uz PA apsaimniekošanu. Saskaņā ar to bioloģisko atkritumu atdalīšana no sadzīves atkritumiem, pārstrādāšana

to rašanās vietā vai savākšana dalīti, nesajaucot ar citiem atkritumu veidiem, Latvijā ir jāievieš, sākot no 2021.gada.

Programmā ir aprakstīti PA rašanās vispārīgie iemesli un iespējas tos novērst, pasākumi un aktivitātes pārtikas Programmas īstenošanai (tādi, kā Pārtikas ziedošanas sistēmas pilnveidošana; PA rašanās novēršana; Informētības palielināšana un patērētāju informēšana par PA rašanās novēršanu un samazināšanu; PA daudzuma mērījumi un monitorings; Atbalsts pētniecībai un inovācijām, kas vērstas uz PA rašanās samazināšanu).

1.3.5. Izlietotā iepakojuma rašanās novēršanas valsts programma

Pasākumi atkritumu rašanās novēršanai balstās uz Direktīvā 2018/851 ietverto pasākumu kopumu un iespējamiem instrumentiem to īstenošanai, konkrēti:

- 1) pārstrādātā materiāla obligātā minimālā īpatsvara noteikšana dzērienu PET iepakojumam, kas sasniedzams līdz 2025. gadam un 2030. gadam;
- 2) diferencēta dabas resursu nodokļa (DRN) piemērošana, lai veicinātu tādu produktu un materiālu izmantošanu, kas ir sagatavoti atkārtotai lietošanai vai pārstrādāti;
- 3) DRN par atkritumu apglabāšanu turpmāka paaugstināšana;
- 4) aizliegums tirgū laist atsevišķus vienreiz lietojamus plastmasas izstrādājumus, kas attiecas uz iepakojumu, tostarp no putu polistirola izgatavotu pārtikas taru un no oksonoārdāmas plastmasas izgatavotus izstrādājumus (saskaņā ar Direktīvas 2019/904 5. panta un pielikuma B daļas prasībām);
- 5) izlietotā iepakojuma dalītas atkritumu vākšanas turpmāka straujāka attīstīšana, panākot, ka visas mājāsaimniecības ir nodrošinātas ar atkritumu šķirošanas iespējām.

Modelējot izlietotā iepakojuma izmaiņas, tika secināts sekojošais:

- 1) atkritumu rašanās novēršanas pasākumi nav pietiekami, lai sasniegtu mērķus;
- 2) iepakojumam ir būtiska nozīme iepakotā produkta pasargāšanā no bojājumiem, tādēļ tam jāatbilst noteiktām tehniskām kvalitātes prasībām. Ne visi pārstrādātie materiāli spēj to nodrošināt līdzvērtīgi izejmateriāliem. Nosakot pārstrādātā materiāla īpatsvaru iepakojumā, tika novērots t.s. atsitiena efekts. Lai gan kopējais radītais izlietotā iepakojuma daudzums tā rezultātā palielinās, kopējā ietekme uz vidi salīdzinājumā ar izejmateriālu izmantošanu vēl būtu vērtējama, ņemot vērā visus iepakojuma aprites cikla posmus;
- 3) lai gan tiek īstenoti pasākumi gan ilgtspējīga iepakojuma dizaina veicināšanai, gan mājāsaimniecību dalītās atkritumu vākšanas sistēmas straujākai attīstīšanai, gan arī aizliedzot atsevišķu nepārstrādājamu plastmasas izstrādājumu izmantošanu, atsevišķi izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas mērķi netiek sasniegti, t.sk. pārstādītā dzērienu PET iepakojuma un dzērienu plastmasas iepakojuma īpatsvars dzērienu iepakojumā, dzērienu PET iepakojuma dalītas savākšanas mērķis, kā arī plastmasas un melnā metāla iepakojuma pārstrādes mērķi;
- 4) rezultāti rāda, ka nepieciešams īstenot papildu pasākumus, kas veicinātu patērētāju aktīvāku iesaisti atkritumu dalītā vākšanā.

Pasākumi atkritumu rašanās novēršanai ir papildināti ar pasākumiem aprites ekonomikas veicināšanai, t.i. dzērienu depožita sistēmas ieviešanu Latvijā no 2022. gada.

Modelējot izlietotā iepakojuma izmaiņas, tika secināts sekojošais:

- 1) Pat īstenojot kompleksu pasākumu kopumu izlietotā iepakojuma rašanās novēršanai un aprites ekonomikas principu ieviešanai, atsevišķu iepakojuma materiāla veidu (plastmasa un melnais metāls) pārstrādes mērķu sasniegšana joprojām paliek liels izaicinājums, kas prasīs ievērojamu resursu ieguldījumu;
- 2) Pastāvot varbūtībai, ka ES var lemt par valsts iemaksu par katru nepārstrādātā izlietotā plastmasas iepakojuma svara vienību 0,80 euro/kg apmērā, būtu jānosaka papildu pasākumi, kas ļauj efektīvi sasniegt

ievērojamu pārstrādātā izlietotā plastmasas iepakojuma pieaugumu. Ja šāda valsts iemaksa patiešām dalībvalstīm tiks uzlikta, tad atkarībā no īstenotā scenārija Latvijai var nākties maksāt 16 – 22 miljonus *euro* gadā par nepārstrādātā plastmasas daudzumu.

Ir izskatīts sekojošais pasākumu plāns: 1.pasākums - turpināt atkritumu samazināšanas pasākumu īstenošanu, 2.pasākums - ieviest papildus pasākumus atkritumu rašanās novēršanai, 3.pasākums - ieviest pasākumus aprites ekonomikas veicināšanai.

2. Vides pārskata sagatavošanas procedūra un iesaistītās institūcijas, sabiedrības līdzdalība un rezultāti

Vides pārskata gatavošana norisinās paralēli ar plānošanas dokumenta projekta sagatavošanu.

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam (turpmāk – Plāns) stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma Vides pārskata sagatavošanas finansējuma avots ir Latvijas Vides aizsardzības fonds.

Vides pārskata saturs atbilst MK 2004.gada 23.marta noteikumu Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” prasībām. Vides pārskatā ir ietverta šāda informācija:

1. Plānošanas dokumenta galvenie mērķi un īss satura izklāsts, saistība ar citiem plānošanas dokumentiem;
2. Vides pārskata sagatavošanas procedūra un iesaistītās institūcijas, sabiedrības līdzdalība un rezultāti;
3. Esošā vides stāvokļa apraksts un iespējamās izmaiņas, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots;
4. Vides stāvoklis teritorijās, kuras plānošanas dokumenta īstenošana var būtiski ietekmēt;
5. Ar plānošanas dokumentu saistītās vides problēmas;
6. Starptautiskie un nacionālie vides aizsardzības mērķi;
7. Plānošanas dokumenta un tā iespējamo alternatīvu īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums;
8. Risinājumi, lai novērstu vai samazinātu plānošanas dokumenta un tā iespējamo alternatīvu īstenošanas būtisko ietekmi uz vidi;
9. Īss iespējamo alternatīvu izvēles pamatojums, stratēģiskā novērtējuma veikšanas apraksts, norādot arī problēmas nepieciešamās informācijas ieguvē;
10. Iespējamie kompensēšanas pasākumi;
11. Plānošanas dokumenta īstenošanas iespējamās būtiskās pārrobežu ietekmes novērtējums;
12. Paredzētie pasākumi plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringa nodrošināšanai;
13. Vides pārskatā minētās informācijas kopsavilkums (viegli saprotams sabiedrībai).

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam (turpmāk – Plāns) projekta sagatavošanas un vides pārskata sagatavošanas process raksturots 2.1.tabulā.

2.1.tabula

Plāna projekta sagatavošanas un vides pārskata sagatavošanas process

Posmi	Plāna projekta sagatavošana	Vides pārskata sagatavošana stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma ietvaros
Politikas plānošanas dokumenta projekta un	Plāna projekta izstrāde	Izstrādātājs konsultējas ar institūcijām par vides pārskata detalizācijas pakāpi un VPVB par sabiedrības informēšanu
		Izstrādā plānošanas dokumentu un vides pārskata projektu

Sabiedriskā apspriešana	Vides pārskata un plāna projekta sabiedriskā apspriešana vismaz 30 dienas (plāna projekta gadījumā – vismaz 40 dienas)	Plānošanas dokumenta un vides pārskata projekta sabiedriskā apspriešana vismaz 30 dienas
Plāna projekta un vides pārskata projekta precizēšana	Plāna projekta precizēšana, izvērtējot sabiedriskajā apspriešanā izteiktos priekšlikumus	Pilnveido vides pārskatu, ņemot vērā priekšlikumus un atsauksmes
		Iesniedz vides pārskata projektu un plānošanas dokumenta projektu VPVB
		VPVB biroja atzinums par vides pārskatu, kurā noteikti arī monitoringa ziņojuma iesniegšanas termiņi
Plāna projekta pieņemšana un ieviešana	Plāna projekta pieņemšana	Sabiedrības informēšana par plāna projekta pieņemšanu
	Informatīvo ziņojumu sagatavošana par plāna ieviešanu	Monitoringa ziņojumu sagatavošana un iesniegšana VPVB

Plāna projekta un vides pārskata izstrāde tiek nodrošināta saskaņā ar MK 2004.gada 23.marta noteikumu Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” prasībām, ievietojot Izstrādātāja mājas lapā paziņojumu par sabiedrības iespējām iepazīties ar vides pārskata un plānošanas dokumenta projektu, kā arī nododot minēto paziņojumu VPVB elektroniskā veidā ievietošanai tīmekļvietnē.

Saskaņā ar MK 2011.gada 12.jūlija noteikumiem Nr.564 "Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas valsts un reģionālajiem plāniem un atkritumu rašanās novēršanas valsts programmu", izstrādājot atkritumu apsaimniekošanas plānu un programmu, izstrādātājs nodrošina sabiedrības, organizāciju un institūciju informēšanu un viedokļu uzklauššanu atbilstoši normatīvajiem aktiem par sabiedrības līdzdalības kārtību attīstības plānošanā un par stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu, nodrošinot iespēju vismaz 40 dienas iesniegt priekšlikumus par attiecīgo plāna (tai skaitā programmas) projektu. Sabiedrības viedokļus izvērtē pirms lēmuma pieņemšanas par attiecīgā plāna (tai skaitā programmas) apstiprināšanu.

Sabiedrības līdzdalība Plāna projekta un vides pārskata izstrādē tiek nodrošināta saskaņā ar MK 2004.gada 23.marta noteikumu Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” prasībām, ievietojot VARAM tīmekļvietnē paziņojumu par sabiedrības iespējām iepazīties ar plānošanas dokumenta un vides pārskata projektu, kā arī nododot minēto paziņojumu VPVB elektroniskā veidā ievietošanai VPVB tīmekļvietnē. Kā arī publicējot paziņojumu par valsts plānošanas dokumentu oficiālajā izdevumā “Latvijas Vēstnesis”.

Plāna projekta un vides pārskata sabiedriskā apspriešana ir paredzēta no 2020.gada 5.oktobra (plāna projektam – 40 dienas, vides pārskatam – 30 dienas). Plāna projekts un vides pārskats būs pieejami no 2020.gada 5.oktobra. Saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 20. pantu Plāna un

vides pārskata projektu sabiedriskās apspriešanas sanāksme notiks neklātienēs formā (attālināti) no 16.10.2020. līdz 22.10.2020.

3. Esošā vides stāvokļa apraksts un iespējamās izmaiņas, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots

3.1. Esošā vides stāvokļa apraksts

Saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas likuma 4.panta (2) punktu atkritumu apsaimniekošana nedrīkst negatīvi ietekmēt vidi, tai skaitā:

- 1)radīt apdraudējumu ūdeņiem, gaisam, augsnei, kā arī augiem un dzīvniekiem;
- 2)radīt traucējošus trokšņus vai smakas;
- 3)nelabvēlīgi ietekmēt ainavas un īpaši aizsargājamās dabas teritorijas;
- 4)piesārņot un piegružot vidi.

Tādējādi Atkritumu apsaimniekošanas likumā ir norādīti tie vides stāvokļa elementi, kurus atkritumu apsaimniekošana nedrīkst negatīvi ietekmēt.

Latvija ir bagāta ar *ūdens resursiem*, kas pilnībā nodrošina valsts vajadzības. Apmēram 12 500 upju, strautu un lielo grāvju, ap 4000 ezeru un ūdenskrātuvju kopā aizņem 3,7% valsts teritorijas. Pat pie bagātajiem virszemes ūdens krājumiem un iespējas nodrošināt praktiski visu Latvijas teritorijas ūdensapgādi no pazemes ūdens avotiem (dzeramā pazemes ūdens potenciālie ekspluatācijas resursi - ap 4690,7 tūkst.m³/diennaktī), ūdens krājumu taupīšana un to saprātīga izmantošana ir aktuāla vides problēma.

Tā kā Latvijas teritorija atrodas Baltijas jūras sateces baseinā Latvijas vides stāvokli lielā mērā ietekmē kaimiņvalstu radītais pārrobežu piesārņojums. No Latvijas upju kopējās gada noteces (apmēram 33 - 35 km³) tikai ap 45% veidojas Latvijas teritorijā, bet ap 55% tek no Lietuvas, Igaunijas, Baltkrievijas un Krievijas kopā ar šo valstu tautsaimniecības radīto piesārņojumu. Upju ūdens režīmam ir raksturīgi pavasara pali un periodiski uzplūdi, kā arī mazūdens periodi vasarā un ziemā. Salīdzinoši lēzenie lielo upju sateces baseini, kā arī ievērojamās ezeru, purvu un mitrāju platības, kas darbojas kā uzkrāšanas rezervuāri un palēnina ūdens pieplūdi upēm, Latviju ir pasargājuši no katastrofāliem plūdiem. Valdošo straumju un vēju ietekmē Latvijas teritoriālajos Baltijas jūras ūdeņos un piekrastē nonāk arī piesārņojums no Lietuvas. Tādējādi Latvijas upju, Rīgas līča un Baltijas jūras ūdeņu kvalitāti, ietekmē ne tikai Latvijā, bet arī kaimiņvalstīs radītais pārrobežu piesārņojums.

Latvijas jūras krasta līnijas kopējais garums ir gandrīz 500 km (308 km no tā ir Rīgas jūras līča daļa) un tās jurisdikcijā atrodas teritoriālā jūra līdz 12 jūras jūdžu platumam un ekskluzīvā ekonomiskā zona un kontinentālais šelfs.

Kā viena no problēmām, kas saistīta ar ūdeņiem, ir plastmasas atkritumu ieplūde Baltijas jūrā. Jūru piesārņojošos atkritumus Baltijas jūrā galvenokārt veido plastmasas un iepakojumu materiālu atliekas. Saskaņā ar Vides izglītības fonda (turpmāk - VIF) kampaņas "Mana Jūra" izpētes rezultātiem, plastmasas frakcijas sastāda 57 procentus, arī starp desmit visbiežāk sastaptajiem atkritumiem 5 ir tieši plastmasas atkritumi. Lielākā daļa jūru piesārņojošo atkritumu rodas iekšzemē. 2020.gada rezultāti parādīja, ka 27% no savāktām atkritumu frakcijām ir plastmasas maisiņi un citas plastmasas vienības. Kā arī Covid-19

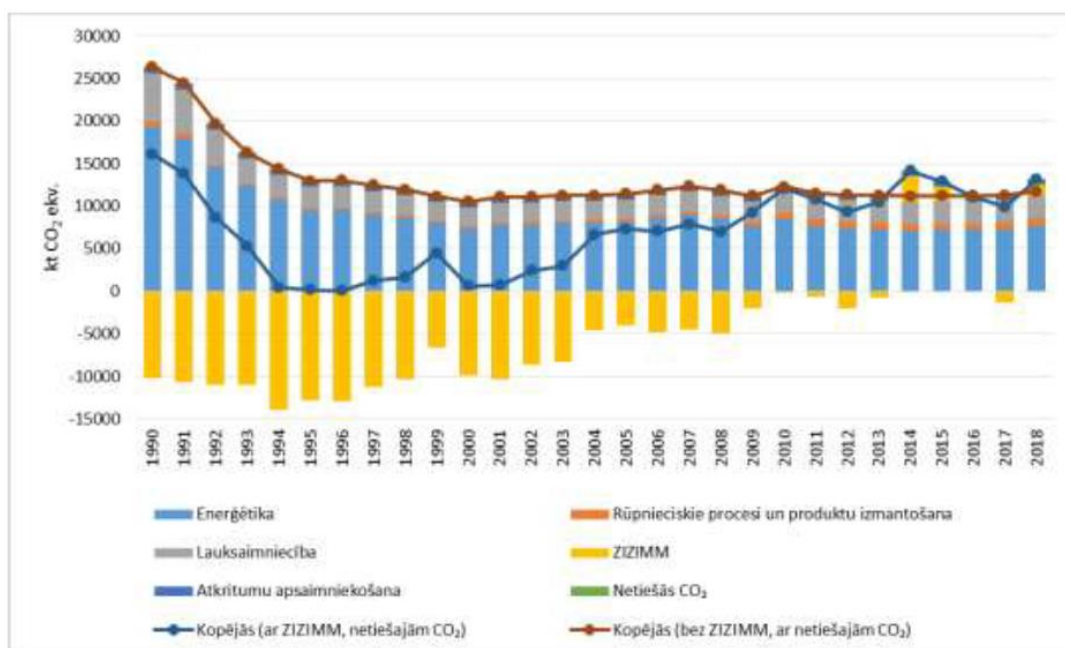
infekcijas rezultātā ir radusies problēma ar jūras pieguļošanu ar vienreizlietojamām sejas aizsargmaskām un gumijas cimdēm.

Tādi plānotie izlietotā iepakojuma rašanās novēršanas pasākumi kā aizliegums tirgū laist atsevišķus vienreiz lietojamus plastmasas izstrādājumus (kas attiecas uz iepakojumu, tostarp no putu polistirola izgatavotu pārtikas taru un no oksonoārdāmas plastmasas izgatavotus izstrādājumus) un izlietotā iepakojuma dalītas atkritumu vākšanas turpmāka straujāka attīstīšana pozitīvi ietekmēs plastmasas atkritumu ieplūdi jūrā un samazinās plastmasas iepakojuma apjomus Baltijas jūrā.

Lai atkritumu poligoni nepiesārņotu virszemes un pazemes ūdeņus, MK 2011.gada 27.decembra noteikumos Nr.1032 "Atkritumu poligonu ierīkošanas, atkritumu poligonu un izgāztuvju apsaimniekošanas, slēgšanas un rekultivācijas noteikumi" ir noteiktas prasības atkritumu poligonu ierīkošanai, apsaimniekošanai, kā arī šo poligonu slēgšanai un rekultivācijai, kā arī ir paredzēta virszemes un pazemes ūdeņu piesārņojuma monitoringa sistēma. Plāna projekta darbības laikā ir paredzēta atkritumu apsaimniekošanas reģionu optimizācija, un atkritumi tiks apglabāti piecos atkritumu poligonos, pārējos poligonos diferencējot veicamo atkritumu apsaimniekošanas darbību klāstu. Rezultātā palielināsies slodze uz poligoniem, kur tiks veikta atkritumu apglabāšana. Plāna īstenošanas rezultātā plānots, ka palielināsies pārstrādājamo un regēnerējamo atkritumu daudzums, kas samazinās apglabājamo atkritumu daudzumu poligonos, tādā veidā samazinot risku virszemes un pazemes ūdeņu piesārņojumam.

Gaisa kvalitāti Latvijā kopumā var uzskatīt par labu. Gaisa kvalitāti Latvijā raksturo galvenie piesārņojošo vielu rādītāji – sēra dioksīds (SO₂), slāpekļa dioksīds (NO₂), ozons, oglekļa oksīds (CO), benzols un cietās daļiņas (PM_{2,5} un PM₁₀). Laika periodā no 2014. līdz 2018.gadam visā Latvijas teritorijā netika novēroti SO₂ un CO piesārņojošo vielu robežlieluma pārsniegšanas gadījumi cilvēka veselības aizsardzībai.

Kā viens no SEG emisijas avotiem ir atkritumu apsaimniekošana (skatīt 3.1.attēlu).

3.1. attēls. Latvijas SEG emisijas un CO₂ piesaiste pa sektoriem 1990.-2018.gadā (kt CO₂ ekv.)

Datu avots: LVĢMC

Atkritumu sagatavošanas pārstrādei un reģenerācijai darbību rezultātā rodas zināms daudzums pārstrādei nederīgu, bet augstas energoietilpības materiālu, ko iespējams sagatavot kā energoresursu enerģijas ražošanai. Pašreizējā situācijā, tā kā nav pieejamas atbilstošas reģenerācijas iekārtas, šie energoresursi tiek apglabāti atkritumu poligonos. Plāna projekta pasākumā „Atkritumu reģenerācijas veicināšana” paredzēta iekārtu, kurās tiek sadedzināts no atkritumiem iegūtais kurināmais, izveide. Atkritumu reģenerācijas ar enerģijas atguvi iekārtu izveidi pārstrādei nederīgas atkritumu daļas reģenerācijai, ražojot siltumenerģiju ar vai bez elektroenerģijas ražošanas, izskata:

- a) Viduslatvijas AAR, Rīgas pilsētā (orientējošā nepieciešamā jauda ~110 000 t/gadā);
- b) Latgales AAR, Daugavpils pilsētā (orientējošā nepieciešamā jauda ~20 000 t/gadā);
- c) Vidzemes AAR, Valmieras pilsētā (orientējošā nepieciešamā jauda ~20 000 t/gadā).

Tādējādi, realizējot Plāna projektu, tiks radītas emisijas gaisā no sadedzināšanas procesiem (ievērojot normatīvajos aktos minētās robežvērtības un mērķlielumus).

Attiecībā uz Plāna projekta darbības laikā uzsāktām jaunām atkritumu apsaimniekošanas darbībām, kurām tiks izdotas piesārņojošās atļaujas – tās radīs papildus piesārņojumu, bet to darbības laikā tiks ievērotas normatīvajos aktos minētās robežvērtības un mērķlielumi.

Plānots, ka Plāna projekta darbības laikā ievērojami palielināsies pārstrādāto un reģenerēto BNA daudzums, attiecīgi samazinot poligonos apglabājamo daudzumu. Tas samazinās arī *smakas* emisijas.

Vides *trokšņa* jomā ir izstrādāti normatīvie akti atbilstoši ES prasībām, nosakot konkrētus uzdevumus trokšņa karšu un rīcības plānu trokšņa samazināšanai izstrādei. Ne retāk kā reizi piecos gados trokšņa stratēģiskās kartes un rīcības plānus pārskata, kā arī šīs kartes un rīcības plānus pārskata un pārstrādā, ja notiek izmaiņas, kas ietekmē esošo stāvokli attiecībā uz troksni.

Izveidojot jaunu atkritumu dalītas vākšanas punktus, kā arī ņemot vērā atkritumu apsaimniekošanas reģionu optimizāciju, iespējams trokšņa līmeņa paaugstinājums intensīvākās transporta kustības dēļ.

Zemes lietošana ilgākā laika posmā atspoguļo galvenās izmaiņas ainavā un dabas resursu izmantošanā. Lielākās platības Latvijas teritorijā aizņem meži un lauksaimniecības zemes, to kopējais īpatsvars pēdējo gadu laikā būtiski nav mainījies. Latvijā lielās platībās saglabājušās sugas un biotopi, kuri citās Eiropas zemēs ir reti vai pat gandrīz izzuduši.

Plāna projektā paredzēto atkritumu novēršanas un atkritumu apsaimniekošanas sistēmas pilnveidošanas pasākumu īstenošanas rezultātā līdz minimumam tiks samazināti apdraudējumi zemes resursiem, zemes dzīlēm un augsnei. Slēgtajiem poligoniem nepieciešams veikt rekultivāciju un monitoringu ilgstošā laika periodā - 30 gadus, rezultātā tiks samazināti un novērsti kaitējumi virzemes un pazemes ūdeņu, zemes un augsnes resursiem.

Latvijā izveidotas 682 *īpaši aizsargājamas dabas teritorijas* (ĪADT) (neskaitot aizsargājamus kokus (dižkokus) un aizsargājamus akmeņus (dižakmeņus)), kur katra no tām atbilstoši to izveides un aizsardzības mērķiem atbilst kādai no astoņām aizsargājamo teritoriju kategorijām (nacionālais parks, biosfēras rezervāts, dabas parks, aizsargājamo ainavu apvidus, dabas liegums, dabas rezervāts, dabas piemineklis, aizsargājama jūras teritorija).

Lai saglabātu un aizsargātu retas, apdraudētas sugas un biotopus, ES ir izveidots Natura 2000 (Eiropas īpaši aizsargājamo dabas teritoriju) tīkls. Kopš 2004. gada arī Latvija ir izveidojusi savu aizsargājamo

teritoriju daļu, kas ietilpst Natura 2000 tīklā. Tā tika veidota no jau esošajām ĪADT, pievienojot klāt vēl 122 jaunas teritorijas. Latvijā Natura 2000 tīklā ir iekļautas 333 teritorijas un kopā tās aizņem 746 915 ha.

Tām nepiemēroto teritoriju (ĪADT, Natura 2000 teritorija) piegrūžošana ar plastmasas un stikla atkritumiem veido negatīvo ietekmi uz dabu. Bet plānotie izlietotā iepakojuma rašanās novēršanas pasākumi, tādi, kā aizliegums tirgū laist atsevišķus vienreiz lietojamus plastmasas izstrādājumus (kas attiecas uz iepakojumu) un izlietotā iepakojuma dalītas atkritumu vākšanas turpmāka straujāka attīstīšana, samazinās dabā izmestos plastmasas un stikla iepakojuma daudzumus.

Ainavu ekoloģiskā plānošana ir vērsta uz dzīvotspējīgu sugu populāciju saglabāšanu ilgtermiņā. Tas ir daudz sarežģītāks uzdevums nekā sugu un biotopu aizsardzība īstermiņā. Tai jānodrošina bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, kultūrvēsturiskās ainavas un tās elementu aizsardzība, ainavu estētiskās kvalitātes aizsardzība, vienlaikus sekmējot vietu un reģionu ilgtspējīgu attīstību. Tradicionālās ainavas saglabāšanas jautājums pašlaik tiek regulēts ar ietekmes uz vidi novērtējuma mehānisma palīdzību. Tomēr pašlaik spēkā esošie normatīvie akti neizslēdz iespēju vietējā mērogā „upurēt” ainavu saimnieciskās attīstības dēļ.

Visām normatīvo aktu prasībām atbilstoša atkritumu apsaimniekošana, depozīta sistēmas ieviešana dzērienu iepakojumam un personu atbildības palielināšana par savu darbību vai bezdarbību, ļaus efektīvāk risināt atkritumu apsaimniekošanas jautājumus un pēc iespējas samazināt negatīvo atkritumu un darbību ar tiem ietekmi uz ainavu.

Klimata pārmaiņu politika sevī ietver divas būtiskas komponentes: klimata pārmaiņu samazināšanu un piemērošanos (adaptāciju) nenovēršamajām klimata pārmaiņām.

Latvijai būtiskākie klimata pārmaiņu izraisītie riski ar lielāko iestāšanās varbūtību ir šādi⁴⁹: sezonu, t.sk. veģetācijas perioda, izmaiņas; ugunsgrēki; kaitēkļu un patogēnu savairošanās, koku slimības, vietējo sugu izstumšana, jaunu sugu ienākšana; elpošanas sistēmu slimību izplatība; infekcijas slimības, karstuma dūrieni; nokrišņu izraisīti plūdi, vējuzplūdi; elektropadeves traucējumi; noteces palielināšanās, hidroenerģijas svārstības; sasaluma mazināšanās, kailsals, izkalšana; eutrofikācija; infrastruktūru bojājumi, aprikojuma pārkaršana; ūdens noteces samazināšanās vasaras sezonā.

Atkritumu apsaimniekošanas jomā iesaistītajiem uzņēmumiem varētu rasties sekojošie riski: pārslodzes pieaugums uz ēku jumtiem no liela nokrišņu daudzuma sniega formā īslaicīgā periodā gadījumos; ēku pamatu un grunts bojājumi gruntsūdeņu līmeņa svārstību dēļ; lietusgāzu plūdu radīto bojājumu pieaugums ceļiem (kopā ar ceļu sasaluma perioda samazināšanos); asfalta pastiprināta kušana un citi ceļu seguma bojājumi; elektropārvades un sadales tīklu bojājumi maksimālo vēja brāzmu, lietusgāzu un plūdu dēļ; iedzīvotāju iekšējā migrācija klimata pārmaiņu izpausmju dēļ.

SEG ir dabiskas un antropogēnas izcelsmes atmosfēras gāzveida sastāvdaļas, kas absorbē un reemitē infrasarkanā starojumu. Tiešās SEG ir oglekļa dioksīds (CO₂), metāns (CH₄), vienvērtīgā slāpekļa oksīds (N₂O), fluorogļūdeņraži (HFC), perfluorogļūdeņraži (PFC) un sēra heksafluorīds (SF₆), savukārt netiešās SEG – oglekļa monoksīds (CO), slāpekļa oksīdi (NO_x) un nemetāna gaistošie organiskie savienojumi (NMGOS).

⁴⁹ "Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030.gadam", pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40467308>

Saskaņā ar Pasaules Meteoroloģijas organizācijas Siltumnīcefekta gāzu ziņojumu⁵⁰ 2016. gadā oglekļa dioksīda koncentrācija *atmosfērā* pieauga un sasniedza visaugstāko līmeni pēdējo ~800 000 gadu laikā. Oglekļa dioksīda izmaiņas nekad nav bijušas tik straujas kā pēdējos 150 gados. Cilvēku saimnieciskā darbība un dabas parādība "El Niño" ietekmēja lielu pieaugumu 3,3 ppm (no 400,0 ppm līdz 403,3 ppm) oglekļa dioksīda koncentrācijā viena gada periodā - no 2015. līdz 2016.gadam. Straujais CO₂ un citu SEG koncentrāciju līmeņu pieaugums jau izraisa ievērojamas klimata pārmaiņas, radot nopietnus ekoloģiskos un ekonomiskos zaudējumus.

Saskaņā ar 2020.gadā iesniegtās siltumnīcefekta gāzu inventarizācijas kopsavilkumu⁵¹ SEG emisijas no atkritumu apsaimniekošanas veidoja 4,7% no kopējām SEG emisijām, neskaitot Zemes izmantošanu, zemes izmantošanas maiņu un mežsaimniecību (turpmāk –ZIZIMM) 2018.gadā. Tās ietver CH₄ emisijas no atkritumu apglabāšanas, kas veido vairāk kā pusi (69,6%) no kopējām SEG emisijām atkritumu apsaimniekošanas sektorā, CH₄ un N₂O emisijas no atkritumu bioloģiskās pārstrādes (8,7% no kopējām atkritumu apsaimniekošanas emisijām 2018.gadā), CH₄ un N₂O emisijas notekūdeņu attīrīšanas un novadīšanas (21,6%), kā arī pavisam nelielu daļu (0,1%) veido CO₂ un N₂O emisijas no atkritumu sadedzināšanas.

SEG emisijas no atkritumu apsaimniekošanas sektora praktiski nemainās laika posmā no 1990. līdz 2018.gadam. Svārstības emisijās novērojamas tādēļ, ka laika gaitā mainās darbību dati (apglabātais atkritumu daudzums, apstrādātais notekūdeņu daudzums). 2018.gadā emisijas ir par 22,0% mazākas nekā 1990.gadā notekūdeņu apsaimniekošanas sektora dēļ, jo ievērojami samazinājies ūdens izmantošanas apjoms rūpniecībā, palielinājies pieslēgumu skaits centralizētajām kanalizācijas sistēmām, pilnveidota notekūdeņu attīrīšanas infrastruktūra, kā arī samazinājies valsts iedzīvotāju skaits. Salīdzinot ar 2017.gadu, emisijas no atkritumu sektora ir palielinājušās par 2,2%. Salīdzinot ar 2005.gadu, 2018.gadā SEG emisijas no atkritumu apsaimniekošanas ir samazinājušās par 12,0%.

Svārstības SEG emisijās no atkritumu apsaimniekošanas sektora ir veicinājušas izmaiņas valsts ekonomikā pēdējos 20 gados. Dažu rūpniecības nozaru slēgšana deviņdesmito gadu vidū ietekmēja SEG emisijas atkritumu apsaimniekošanas sektorā. Lielākais īpatsvars no kopējām SEG emisijām atkritumu apsaimniekošanas sektorā deviņdesmito gadu sākumā bija SEG emisijas no notekūdeņu attīrīšanas un novadīšanas (56%), bet pēdējos gados būtiskāko ieguldījumu SEG emisijās rada atkritumu apglabāšana. Emisijas no atkritumu apglabāšanas pieaug, jo CH₄ veidojas ilgā laikā posmā, kamēr notiek atkritumu biodegradācija izgāztuvēs. Kopējo emisiju samazinājums 2002. –2004.gadā ir saistīts ar metāna atgūšanas uzsākšanu no Latvijas atkritumu poligoniem. Emisijas no atkritumu sadedzināšanas, kā arī atkritumu bioloģiskās apstrādes ir salīdzinoši zemas un stabilas visā ziņošanas periodā. Emisiju no kompostēšanas palielinājums par 5,1% 2018.gadā, salīdzinot ar 2017.gadu, ir vērojams rūpniecisko komposta atkritumu daudzuma palielinājuma dēļ.

Oglekļa dioksīds ir nozīmīgākā antropogēnā siltumnīcefekta gāze. Saskaņā ar Pasaules Meteoroloģijas organizācijas (PMO) „Siltumnīcefekta gāzu ziņojumu” 2016. gadā oglekļa dioksīda koncentrācija atmosfērā strauji pieauga un sasniedza visaugstāko līmeni 800 000 gadu laikā. Īpaši straujas izmaiņas atmosfērā notikušas pēdējo 70 gadu laikā. Globāli vidējā CO₂ koncentrācija 2016. gadā sasniedza 403,3 ppm. 2015. gadā tā bija 400,00 ppm. To ietekmēja gan cilvēku saimnieciskā darbība, gan spēcīgais El Niño. Saskaņā ar „Siltumnīcefekta gāzu ziņojumu”, CO₂ koncentrācija pašlaik ir 145% no pirmsindustriālās ēras (pirms 1750. gada) līmeņa.

⁵⁰ Pasaules Meteoroloģijas organizācijas Siltumnīcefekta gāzu ziņojums, 2016.gads, pieejams: <https://public.wmo.int/en/media/press-release/greenhouse-gas-concentrations-surge-new-record>

⁵¹ 2020.gadā iesniegtās siltumnīcefekta gāzu inventarizācijas (1990.-2018.gads) kopsavilkums, pieejams: <https://www.meteo.lv/lapas/sagatavotie-un-iesniegtie-zinojumi?id=1153&nid=393>

Plāna projekta darbības laikā paredzētie pasākumi, kas vērsti uz atkritumu rašanos novēršanu, kā arī uz BNA poligonā apglabāšanas apjoma samazinājumu. Šo pasākumu rezultātā tiks samazināts SEG apjoms atkritumu apglabāšanā.

3.2. Iespējamās izmaiņas, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots

Atkritumu apsaimniekošanas pasākumiem, kuri ir realizēti saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu 2013.-2020.gadam, tika veikts ietekmes uz vidi novērtējums vai izdoti tehniskie noteikumi, līdz ar to minēto pasākumu realizācijas laikā ir izvēlētas tādas atkritumu apsaimniekošanas iekārtu atrašanās vietas vai apsaimniekošanas metodes, kuras rada pēc iespējas mazāku ietekmi uz ūdens resursiem, gaisa kvalitāti, kultūras mantojumu, dabas resursiem, aizsargājamām dabas teritorijām.

Ja Plāna projektā paredzētie pasākumi netiek realizēti, netiks samazināts radīto un apglabāto atkritumu apjoms, atkritumi netiks izmantoti kā resursi vai otrreizējie materiāli.

Izmaiņu apkopojums sniegts 3.1.tabulā.

3.1.tabula

Iespējamās izmaiņas, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots		
Nr.p.k.	Vides stāvokļa elements/galvenās ietekmes	Izmaiņas, ja Plāns netiktu īstenots
1.	Ūdens	Pie esošām tendencēm (palielinājas plastmasas atkritumu apjoms Baltijas jūrā; prognozēts izlietotā iepakojuma pieaugums) iepakojuma un plastmasas atkritumu ieplūde Baltijas jūrā nesamazināsies. Neīstenojot jaunus dalītās savākšanas, pārstrādes un reģenerācijas pasākumus, paaugstināsies virszemes un pazemes ūdeņu piesārņojuma risks no atkritumu poligoniem (pie plānotās atkritumu apsaimniekošanas reģionu optimizācijas)
2.	Gaiss	Netiks izveidotas iekārtas, kurās tiek sadedzināts no atkritumiem iegūtais kurināmais, kā rezultātā neveidosies jaunas emisijas gaisā. Bet neīstenojot jaunus dalītās savākšanas, pārstrādes un reģenerācijas pasākumus, nesamazināsies SEG emisijas un smakas emisijas
3.	Troksnis	Neveidojot jaunus atkritumu dalītās savākšanas punktus, nepaaugstināsies trokšņa līmenis.
4.	Zeme/ augsne	Plāna projekta laikā tiks pārveidota atkritumu poligonu infrastruktūra, kuras rezultātā var palielināties ietekme uz augsni. Neveicot jaunus atkritumu dalītās vākšanas, pārstrādes un reģenerācijas pasākumus, nesamazināsies kaitējumi zemes un augsnes resursiem
5.	Daba	Netiks īstenoti izlietotā iepakojuma rašanās novēršanas pasākumi, attiecīgi, nesamazināsies dabas piegrūžošana ar plastmasas un stikla atkritumiem
6.	Ainavas	Depozīta sistēmas ieviešana dzērienu iepakojumam un izlietotā iepakojuma pārstrāde samazina negatīvo atkritumu un darbību ar tiem ietekmi uz ainavu. Ja Plāns netiktu īstenots, palielināsies negatīva ietekme uz ainavu

7.	Klimats	Iekārtas, kurās tiek sadedzināts no atkritumiem iegūtais kurināmais, netiks izveidotas – nepaliekāsies SEG apjoms no atkritumu reģenerācijas ar sadedzināšanu. Bet nepārstrādājot atkritumus un neizmantojot materiālu otrreizēji, SEG apjoms atkritumu sektora atkritumu apglabāšanas daļā nesamazināsies
----	---------	---

4. Vides stāvoklis teritorijās, kuras plānošanas dokumenta īstenošana var būtiski ietekmēt

Ņemot vērā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģionu attīstību Latvijā pēc 2020. gada, plānota 5 AAR izveide: Dienvidkurzemes (atkritumu apglabāšanas poligons – „Ķīvītes”), Latgales (atkritumu apglabāšanas poligons – „Cinīši”), Viduslatvijas (atkritumu apglabāšanas poligons – „Getliņi”), Vidzemes (atkritumu apglabāšanas poligons – „Daibe”) un Ziemeļkurzemes (atkritumu apglabāšanas poligons – „Janvāri”). Minētie poligoni tiks pilnveidoti, t.sk. tiks pilnveidota poligonu gāzes apsaimniekošanas sistēma un izbūvēta jaunas atkritumu krātuves.

Ieviešot pasākumus, kas saistīti ar atkritumu rašanos novēršanu, paredzams vides stāvokļa uzlabošana, jo tas samazinās atkritumu poligonos nodoto atkritumu daudzumu; veicinās tādu materiālu izmantošanu, kas rada mazāku ietekmi uz vidi, ņemot vērā pilnu iekārtas dzīves cikla analīzi; veicināt dažādu atkritumu veidu atkārtotu izmantošanu.

Pirms attiecīgo darbību veikšanas ir jāsaņem VVD atļauja atkritumu savākšanai, pārvadāšanai, pārkraušanai, šķirošanai un uzglabāšanai, kā arī slēgtas vai rekultivētas atkritumu izgāztuves atrakšanai un atkritumu pāršķirošanai. Atļauju A vai B kategorijas piesārņojošas darbības veikšanai atkritumu apsaimniekošanas jomā 2020. gadā sniegts 4.1.tabulā.

4.1.tabula

Izsniegtās atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai atkritumu apsaimniekošanas jomā 2020. gadā

Atļaujas kategorija	Izsniegto atļauju skaits
Atļaujas A kategorijas piesārņojošas darbības veikšanai	30
Atļaujas B kategorijas piesārņojošas darbības veikšanai	419

Avots: VPVB, 2020

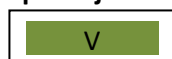
5. Ar plānošanas dokumentu saistītās vides problēmas

Atkritumu apsaimniekošana vislielāko ietekmi uz vidi rada tad, ja netiek savākti vai tiek nepilnīgi savākti atkritumi, kā arī tad, ja nav pareizi izvēlētas atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektu atrašanās vieta, nav nodrošināta minēto objektu projektēšana, būvniecība un ekspluatācija atbilstoši normatīvo aktu un attiecīgo objektu darbībai izsniegto atļauju prasībām.

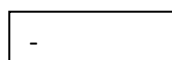
5.1. tabula

Atkritumu apsaimniekošanas darbību radītās vides problēmas

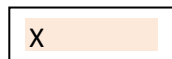
Atkritumu apsaimniekošanas iekārtu veids	Troksnis	Smakas	Daba Augu un dzīvnieku valsts		Augsne	Ūdeņu kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimats
Pārstrādes iekārtas	X	X	XX		X	XX	XX	-
Kompostēšana	XX	XXX	V		X V	XX	XXX	X
Mehāniski bioloģiskā apstrāde	XX	XXX	-		-	XX	XX	X
Anaerobā fermentācija	XX	XX	X	V	X V	XX	XX	X
Atkritumu reģenerācija ar enerģijas atguvi	XX	XX	XX		XX	XX	XXX	XXX
Sadedzināšana	XX	XX	XXX		XXX	XXX	XXX	XXX
Poligoni	XXX	XXX	XXX	V	XXX	XXX	XXX	XXXX
Atkritumu pārkraušanas stacijas	XX	XXX	-		-	XX	XX	V

Apzīmējuma atšifrējums

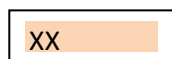
- Tieša vai netieša labvēlīga ietekme

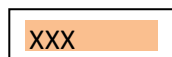
- Nav ietekmes

- Nav datu par būtisku ietekmi

- Atsevišķos gadījumos var būt ietekme, kuru ir iespējams kontrolēt

- Ietekmi var kontrolēt, bet var būt problēmas, ja iekārtu projektēšana, būvniecība vai ekspluatācija neatbilst normatīvo aktu prasībām

- Negatīvu ietekmi rada visas iekārtas.

Jāpiemin, ka atkritumu reģenerācija ar enerģijas atguvi (sadedzinot no atkritumiem iegūto kurināmo) ietekmēs Latvijas antropogēno gaisu piesārņojošo vielu emisiju samazināšanas mērķus (MK 2018.gada 02.oktobra noteikumi Nr.614 „Kopējo gaisu piesārņojošo vielu emisiju samazināšanas un uzskaites noteikumi”). Lai samazinātu šo ietekmi tiks izmantotas atbilstošas atkritumu sadedzināšanas un dūmgāzu attīrīšanas metodes.

6. Starptautiskie un nacionālie vides aizsardzības mērķi

6.1. ES direktīvās noteiktie mērķi

Nodaļā ir raksturoti ES direktīvās noteiktie mērķi atkritumu apsaimniekošanas jomā.

2015.gada 2. februārī EK nāca klajā ar pirmo "ES rīcības plānu pārejai uz aprites ekonomiku", ⁵² ar kuru izveidoja ambiciozu rīcības programmu ar pasākumiem, kas ietver visu aprites ciklu, sākot no ražošanas un patēriņa, un beidzot ar atkritumu apsaimniekošanu un tirgiem otrreizējām izejvielām, kā arī priekšlikumiem atkritumu apsaimniekošanas jomas normatīvo aktu grozījumiem. Rīcības plāna ietvaros tika pieņemtas sekojošās direktīvas, ar kurām tika izdarīti būtiski grozījumi atkritumu apsaimniekošanas normatīvajos aktos:

- 1) Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva 2018/850/ES, ar ko groza Direktīvu 1999/31/EK par atkritumu poligoniem (turpmāk – Direktīva 2018/850/ES);⁵³
- 2) Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva 2018/851/ES, ar ko groza Direktīvu 2008/98 par atkritumiem (turpmāk – Direktīva 2018/851/ES);⁵⁴
- 3) Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva 2018/852/ES, ar ko groza Direktīvu 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu.⁵⁵

Bez tam, EK publiskoja Eiropas stratēģiju attiecībā uz plastmasu aprites ekonomikā,⁵⁶ Ziņojumu par iespējām novērst ķīmisko vielu, produktu un atkritumu jomas tiesību aktu saskarē konstatētās problēmas,⁵⁷ un Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 5. jūnija direktīva 2019/904/ES par konkrētu plastmasas izstrādājumu ietekmes uz vidi samazināšanu (turpmāk – direktīva 2019/904/ES).⁵⁸

Latvijai nākamajā plānošanas periodā sasniedzamie mērķi attiecībā uz atkritumu dalīto savākšanu un sagatavošanu atkārtotai izmantošanai un pārstrādei (sk. 6.2.tabulu) izriet no Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 19. novembra Direktīva 2008/98/EK par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu ⁵⁹ (turpmāk – direktīva 2008/98/EK), Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 20. decembra Direktīvas 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu ⁶⁰ (turpmāk – direktīva 94/62/EK), Padomes 1999. gada 26. aprīļa Direktīvas 1999/31/EK par atkritumu poligoniem ⁶¹ (turpmāk – 1999/31/EK) un tajās 2018.gadā veiktajiem grozījumiem, kā arī direktīvas 2019/904 /ES un vairākām citām direktīvām, kas regulē konkrētas atkritumu plūsmas.

Latvijai saistoši ir arī citās ES direktīvās noteiktie mērķi. Plāna darbības laikā no 2021. līdz 2028.gadam sasniedzamie rezultāti atsevišķiem atkritumu veidiem un plūsmām, kas izriet no ES direktīvu prasībām, ir apkopoti 6.1.tabulā.

6.1.tabula

⁵² Eiropas Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai: Noslēgt aprites loku – ES rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku (COM/2015/0614 final); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC061>

⁵³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva 2018/850/ES, ar ko groza Direktīvu 1999/31/EK par atkritumu poligoniem, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1587504464953&uri=CELEX:32018L0850>

⁵⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva 2018/851/ES, ar ko groza Direktīvu 2008/98 par atkritumiem; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1587504434869&uri=CELEX:32018L0851>

⁵⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva 2018/852/ES, ar ko groza Direktīvu 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1587504379774&uri=CELEX:32018L0852>

⁵⁶ Eiropas Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai: Eiropas stratēģija attiecībā uz plastmasu aprites ekonomikā (COM/2018/028 final); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1516265440535&uri=COM%3A2018%3A28%3AFIN>

⁵⁷ Eiropas Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai: iespējas novērst ķīmisko vielu, produktu un atkritumu jomas tiesību aktu saskarē konstatētās problēmas (COM/2018/032 final); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1552489350375&uri=CELEX%3A52018DC0032>

⁵⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2019.gada 5.jūnija direktīva 2019/904/ES par konkrētu plastmasas izstrādājumu ietekmes uz vidi samazināšanu; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1587506279774&uri=CELEX:32019L0904> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1587504553114&uri=CELEX%3A32019L0904>

⁵⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 19. novembra Direktīva 2008/98/EK par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1587506279774&uri=CELEX:32019L0904>

⁶⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 20. decembra Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1588248407382&uri=CELEX:01994L0062-20180704>

⁶¹ Padomes 1999. gada 26. aprīļa Direktīva 1999/31/EK par atkritumu poligoniem; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1588248377993&uri=CELEX:01999L0031-20180704>

Sasniedzamie rezultāti atsevišķiem atkritumu veidiem un atkritumu plūsmām, kas izriet no ES direktīvu prasībām

Direktīva	Sasniedzamie rezultātīvie rādītāji	Sasniedzamie termiņi
Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 19.novembra Direktīva 2008/98/EK par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu	izveido dalītas savākšanas sistēmas tekstilmateriāliem (11.panta 1.punkta trešā rindkopa)	līdz 2025. gada 1. janvārim
	atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjomu palielināt vismaz līdz 55 % pēc masas; (11.panta 2.daļas c)apakšpunkts)	līdz 2025. gadam
	atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjomu palielināt vismaz līdz 60 % pēc masas; (11.panta 2.daļas d)apakšpunkts)	līdz 2030. gadam
	atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjomu palielināt vismaz līdz 65 % pēc masas (11.panta 2.daļas e)apakšpunkts).	līdz 2035. gadam
	izveido dalīto savākšanu mājāsaimniecībās radītajām bīstamo atkritumu frakcijām (20.panta 1.punkts)	2025.gada 1.janvāris
	bioloģiskie atkritumi ir vai nu atdalīti un pārstrādāti rašanās vietā, vai savākti dalīti un nav sajaukti ar citiem atkritumu veidiem.(22.panta 1.punkts)	2023. gada 31. decembris
	līdz vismaz 70 % pēc svara palielināt nebīstamo būvgružu un ēku nojaukšanas atkritumu, kas nav atkritumu saraksta 17 05 04 kategorijā definētie dabiskie materiāli, sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, pārstrādei un citai materiālai reģenerācijai, tostarp aizbēršanai, izmantojot atkritumus kā citu materiālu aizstājējus	Visā plāna darbības laikā
Padomes 1999.gada 26.aprīļa direktīva 1999/31/EK par atkritumu poligoniem	Poligonos apglabāto sadzīves atkritumu īpatsvars ir samazinājies līdz 10 % no kopējā radīto sadzīves atkritumu daudzuma (pēc svara) vai ir vēl mazāks. (5.panta 5.punkts).	2035.gads
Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 20.decembra Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu	Pārstrādāt 60% no izlietotā iepakojuma (6.panta 11.punkta f) apakšpunkts) un sasniegt šādus minimālos reģenerācijas mērķus (6.panta 11.punkta g)apakšpunkts: - 50 % pēc svara plastmasām; - 25% pēc svara kokam; - 70% pēc svara melnajiem metāliem; - 50% pēc svara attiecībā uz alumīniju; - 70 % pēc svara stiklam; - 75 % pēc svara papīram un kartonam;	2025.gada 31.decembris
	Pārstrādāt 70% no izlietotā iepakojuma (6.panta 11.punkta h) apakšpunkts) un sasniegt šādus minimālos reģenerācijas mērķus (6.panta 11.punkta i)apakšpunkts: - 55 % pēc svara plastmasām; - 30 % pēc svara kokam; - 80% pēc svara melnajiem metāliem; - 60% pēc svara attiecībā uz alumīniju; - 75 % pēc svara stiklam; - 85 % pēc svara papīram un kartonam;	2030.gada 31.decembris

Direktīva	Sasniedzamie rezultatīvie rādītāji	Sasniedzamie termiņi
Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 18.septembra Direktīva 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem (7.panta 2.punkts).	Visus nolietotos transportlīdzekļus atkārtoti izmantot un reģenerēt vismaz 95% apmērā no transportlīdzekļa vidējās masas gadā. Visus nolietotos transportlīdzekļus atkārtoti izmantot un pārstrādāt vismaz 85% apmērā no transportlīdzekļa vidējās masas gadā.	Visā plāna darbības laikā
Padomes 2012. gada 4.jūlija Direktīva 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA)	Palielināt elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu savākšanas apjomu līdz 40-45 % gadā, no to EEI vidējā svara, kuras ir laistas Latvijas tirgū trīs iepriekšējos gados. (7.panta 1.un 3.punkts)	Līdz 2021.gada 13.augustam
	Palielināt elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu savākšanas apjomu līdz 65 % no to EEI vidējā svara, kuras ir laistas Latvijas tirgū trīs iepriekšējos gados, vai arī 85 % no Latvijas teritorijā radītajiem EEIA. 7.panta 1.un 3.punkts)	2021.gada 14.augusts
	Nodrošināt EEIA reģenerāciju un pārstrādi atbilstoši Direktīvas 2012/19/EK I pielikumā un III pielikumā noteiktajiem reģenerācijas un pārstrādes rādītājiem	Visā plāna darbības laikā
Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006. gada 6.septembra 2006/66/EK par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un ar ko atceļ Direktīvu 91/157/EEK .	Savākt 45 % no iepriekšējos trīs gados tirgū laistā pārnēsājamo bateriju un akumulatoru vidējā svara.	Visā plāna darbības laikā

Atsevišķi 6.2. tabulā minētie mērķi pārsniedz šā plāna darbības termiņu, tomēr pasākumi šo mērķu sasniegšanai ir jāuzsāk jau šajā plānošanas periodā, ņemot vērā faktu, ka Latvija nav pilnībā izpildījusi visus iepriekšējā plānošanas perioda mērķus atkritumu apsaimniekošanas jomā, uz ko ir norāde EK Agrīnās rīdīšanas ziņojumā. Informācija ES direktīvās noteikto mērķu izpildi iepriekšējā plānošanas periodā 2013.-2020. gadā ir sniegta 6.3.tabulā.

6.2.tabula

ES direktīvās noteiktie būtiskākie atkritumu apsaimniekošanas mērķi laika posmam līdz 2035.gadam

Nr.	Atkritumu kategorijas	Atkritumu apsaimniekošanas mērķi pa gadiem, %				
		2023	2025	2029	2030	2035
Direktīva 2008/98/EK						
1.	Izveidota dalītās savākšanas sistēma:					
1.1.	bioloģiskajiem atkritumiem	X				
1.2.	tekstīlatkritumiem		X			
1.3.	sadzīves bīstamajiem atkritumiem		X			
2.	Pārstrādātie sadzīves atkritumu daudzumi (% no radītā)		55	-	60	65
Direktīva 1994/62/EK						
3.	Pārstrādātie kopējie izlietotā iepakojuma daudzumi (% no radītā), tai skaitā:		65		70	

3.1.	Plastmasa		50		55	
3.2.	Koks		25		30	
3.3.	Metāli		70		80	
3.4.	Alumīnijs		50		60	
3.5.	Stikls		70		75	
3.6.	Papīrs&kartons		75		85	
Direktīva 2019/904/ES						
4.	Savāktais vienreiz lietojamās plastmasas dzērienu taras atkritumu apjoms (% no attiecīgajā gadā tirgū laistās attiecīgās taras apjoma)		77	90		
Direktīva 1999/31/EK						
5.	Poligonos apglabātais sadzīves atkritumu daudzums (% no radītā sadzīves atkritumu daudzuma)					10

6.3.tabula

Informācija par sasniedzamo rezultātu izpildi atsevišķiem atkritumu veidiem un atkritumu plūsmām atbilstoši Eiropas Savienības direktīvu prasībām

Direktīva	Sasniedzamie rezultātīvie rādītāji	Sasniedzamie termiņi	Informācija par rezultatīvā rādītāja izpildi
Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 19. novembra Direktīva 2008/98/EK par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu (11. panta 1. punkta 3. rindkopa un 2. punkta a) un b) apakšpunkts).	Attīstīt un pilnveidot dalītas savākšanas sistēmu papīram, metālam, plastmasai un stiklam, nodrošinot sistēmas darbību un pakalpojuma pieejamību visā valsts teritorijā.	2014. gada 31. decembris	Rezultatīvais rādītājs izpildīts daļēji. Vidēji valstī viens atkritumu dalītās savākšanas punkts ir ierīkots uz 598 iedzīvotājiem (atbilst normatīvo aktu prasībām ⁶²), bet viens dalītās savākšanas laukums ir ierīkots uz 14816 iedzīvotājiem (neatbilst normatīvo aktu prasībām ⁶³) (informācija uz 2018.gada beigām).
	Sagatavot otrreizējai izmantošanai un pārstrādāt vismaz 50% (pēc svara) mājāsaimniecības atkritumos un citās līdzīgās atkritumu plūsmās esošos papīra, metāla, plastmasas un stikla atkritumus.	2019. gada 31. decembris	Rezultatīvais rādītājs nav izpildīts. 2017. gadā ir sagatavoti otrreizējai izmantošanai un pārstrādāti 36,5% mājāsaimniecības atkritumu. ⁶⁴
	Palielināt līdz vismaz 70 % pēc svara sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, pārstrādei un citai materiālai reģenerācijai, tostarp aizbēršanai, izmantojot atkritumus kā citu materiālu aizstājējus	2019. gada 31. decembris	Rezultatīvais rādītājs ir izpildīts. Atbilstoši Eurostat paziņotajai informācijai, 2016. gadā ir pārstrādāti un citai materiālai reģenerācijai, tostarp aizbēršanai, izmantoti 97,8% būvniecības atkritumu. 2017. gadā ir pārstrādāti un citai materiālai reģenerācijai, tostarp aizbēršanai,

⁶² Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumi Nr. 328 "Kritēriji un kārtība, kādā novērtē atkritumu dalītās savākšanas pakalpojuma pieejamību iedzīvotājiem" 2.1.un 3.1.apakšpunkts

⁶³ Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumi Nr. 328 "Kritēriji un kārtība, kādā novērtē atkritumu dalītās savākšanas pakalpojuma pieejamību iedzīvotājiem" 2.2. un 3.3.apakšpunkts

⁶⁴ Norādīta Latvijas iesniegtā informācija Eurostat atbilstoši Eiropas Komisijas 2019. gada 6. novembra Īstenošanas lēmumam 2019/1885/ES, ar ko nosaka noteikumus par to, kā saskaņā ar Padomes Direktīvu 1999/31/EK aprēķināmi, verificējami un iesniedzami dati par atkritumiem, un atceļ Komisijas Lēmumu 2000/738/EK

Direktīva	Sasniedzamie rezultātīvie rādītāji	Sasniedzamie termiņi	Informācija par rezultatīvā rādītāja izpildi
			izmantoti 94,9 % būvniecības atkritumu. ⁶⁵
Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 20. decembra Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu (6. panta 1. punkts).	Reģenerēt 60% no izlietotā iepakojuma un sasniegt šādus minimālos reģenerācijas mērķus: - 65% pēc svara stiklam; - 83% pēc svara papīram un kartonam; - 50% pēc svara metāliem; - 41% pēc svara plastmasām, uzskaitot tikai tādus materiālus, kas pārstrādāti plastmasā; - 29% pēc svara kokam.	2015. gada 31. decembris	Kopējais izlietotā iepakojuma reģenerācijas rezultatīvais rādītājs ir izpildīts.⁶⁶ 2017.gadā reģenerēti 60.8% izlietotā iepakojuma, tajā skaitā: - stiklam 65,54%; - papīram un kartonam 86,85%; - metāliem 59%; - plastmasām 41,20%; - kokam 42.69%.
	Pārstrādāt 55% no izlietotā iepakojuma un sasniegt šādus minimālos reģenerācijas mērķus: - 60% pēc svara stiklam; - 60% pēc svara papīram un kartonam; - 50% pēc svara metāliem; - 22.5% pēc svara plastmasām, uzskaitot tikai tādus materiālus, kas pārstrādāti plastmasā; - 15% pēc svara kokam.	2015. gada 31. decembris	Kopējais izlietotā iepakojuma reģenerācijas rezultatīvais rādītājs ir izpildīts.⁶⁷ 2017. gadā pārstrādāti 58,9% izlietotā iepakojuma, tajā skaitā: - stiklam 65,5%; - papīram un kartonam 86,17%; - metāliem 59%; - plastmasām 36,60%; - kokam 38%.
Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 18. septembra Direktīva 2000/53/EK par nolietotiem	Visus nolietotos transportlīdzekļus atkārtoti izmantot un reģenerēt vismaz 95% apmērā no transportlīdzekļa vidējās masas gadā.	2015. gada 1. janvāris	Rezultatīvais rādītājs ir izpildīts daļēji. Latvijā 2017. gadā tika atkārtoti izmantoti un pārstrādāti – 84% no nolietota transportlīdzekļa vidējās masas gadā. ⁶⁸

⁶⁵ Norādīta Latvijas iesniegtā informācija Eurostat atbilstoši Eiropas Komisijas 2019. gada 6. novembra Īstenošanas lēmumam 2019/1885/ES, ar ko nosaka noteikumus par to, kā saskaņā ar Padomes Direktīvu 1999/31/EK aprēķināmi, verificējami un iesniedzami dati par atkritumiem, un atceļ Komisijas Lēmumu 2000/738/EK

⁶⁶ http://www.varam.gov.lv/lat/darbibas_veidi/iepakojuums/zinojumi/?doc=15516

⁶⁷ Skat.: http://www.varam.gov.lv/lat/darbibas_veidi/iepakojuums/zinojumi/?doc=15516

⁶⁸ Norādīta Latvijas iesniegtā informācija Eurostat

Direktīva	Sasniedzamie rezultātīvie rādītāji	Sasniedzamie termiņi	Informācija par rezultatīvā rādītāja izpildi
transportlīdzekļiem (7. panta 2. punkts)	Visus noliektos transportlīdzekļus atkārtoti izmantot un pārstrādāt vismaz 85% apmērā no transportlīdzekļa vidējās masas gadā.	2015. gada 1. janvāris	Rezultatīvais rādītājs ir izpildīts daļēji. Atbilstoši Eurostat vietnē pieejamiem datiem Latvijā 2017. gadā tika atkārtoti izmantoti un pārstrādāti – 84% no nolietota transportlīdzekļa vidējās masas gadā ⁶⁹ .
Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 27. janvāra Direktīva 2002/96/EK par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA) ⁷⁰ (5. panta 5. punkts un 7. panta 2. punkts) un Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 4. jūlija Direktīva 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA) (turpmāk - Direktīva 2012/19/ES) (7. panta 1. un 3. punkts, 11. pants un V pielikums).	Nodrošināt, ka uz vienu iedzīvotāju gadā tiek savākti četri kilogrami māsaimeicības elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu (turpmāk – EEIA)	No 2013. gada 1. janvāra līdz 2016. gada 13. augustam	Rezultatīvais rādītājs ir izpildīts. Atbilstoši Eurostat pieejamai informācijai, 2017. gadā uz vienu iedzīvotāju Latvijā savākti 4.77 kg EEIA ⁷¹ .
	Palielināt elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu savākšanas apjomu līdz 40-45 % gadā, no to EEI vidējā svara, kuras ir laistas Latvijas tirgū trīs iepriekšējos gados.	2016. gada 14. augusts	Rezultatīvais rādītājs ir izpildīts. Atbilstoši Eurostat paziņotajai informācijai Latvijā 2018. gadā ir savākti 40.5% no to EEI vidējā svara, kuras ir laistas Latvijas tirgū trīs iepriekšējos gados.
	Palielināt elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu savākšanas apjomu līdz 65 % no to EEI vidējā svara, kuras ir laistas Latvijas tirgū trīs iepriekšējos gados, vai arī 85 % no Latvijas teritorijā radītajiem EEIA.	2021. gada 14. augusts	Rezultatīvā rādītāja izpildes termiņš vēl nav iestājies.
	Nodrošināt EEIA reģenerāciju un pārstrādi atbilstoši Direktīvas 2012/19/EK I pielikumā un III pielikumā noteiktajiem reģenerācijas un pārstrādes rādītājiem	Visā plāna darbības laikā	Rezultatīvais rādītājs ir izpildīts. Atbilstoši Eurostat paziņotajai informācijai Latvijā 2018. gadā ir veikta EEIA reģenerācija un pārstrāde atbilstoši Direktīvas 2012/19/ES I pielikumā un III pielikumā noteiktajiem reģenerācijas un pārstrādes rādītājiem. ⁷²
Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 6. septembra Direktīva 2006/66/EK par baterijām un	Savākt 45 % no iepriekšējos trīs gados tirgū laistā pārnēsājamo bateriju un akumulatoru vidējā svara.	2016. gada 26. septembris	Rezultatīvais rādītājs ir izpildīts. Atbilstoši Eurostat paziņotajai informācijai Latvijā 2018. gadā ir savākti 45.4% no iepriekšējos trīs gados tirgū laistā pārnēsājamo bateriju un akumulatoru vidējā svara. ⁷³

⁶⁹ Skat.: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

⁷⁰ Zaudēja spēku 2014. gada 14. februārī ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 4. jūlija Direktīva 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA)

⁷¹ Skat.: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?lang=en&dataset=env_waselee

⁷² Norādīta Latvijas iesniegtā informācija Eurostat atbilstoši Eiropas Komisijas 2005. gada 3. maija Lēmumam 2005/369/EK, ar ko paredz noteikumus dalībvalstu atbilstības uzraudzībai un nosaka datu formātus attiecībā uz Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2002/96/EK par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem

⁷³ Skat.: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Direktīva	Sasniedzamie rezultātīvie rādītāji	Sasniedzamie termiņi	Informācija par rezultatīvā rādītāja izpildi
akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un ar ko atceļ Direktīvu 91/157/EEK (10. panta 2. punkta b) apakšpunkts).			

6.2. Nacionālie mērķi

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna mērķi:

- 1) novērst atkritumu rašanos, palielinoties ekonomiskajai izaugsmei, un nodrošināt kopējā radīto atkritumu daudzuma ievērojamu samazināšanu, izmantojot maksimāli visas labākās pieejamās atkritumu rašanās novēršanas iespējas un labākos pieejamos tehniskos paņēmienus, palielinot resursu izmantošanas efektivitāti un veicinot ilgtspējīgākas patērētāju uzvedības modeļa attīstību;
- 2) nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu;
- 3) nodrošināt, ka radītie atkritumi nav bīstami vai arī tie rada nelielu risku videi un cilvēku veselībai, atkritumi pēc iespējas tiek atgriezti atpakaļ ekonomiskajā apritē, it īpaši izmantojot pārstrādi, vai arī tiek atgriezti vidē noderīgā (piemēram, komposts), un, ka atkritumi tiek pārstrādāti pēc iespējas tuvāk to rašanās vietām;
- 4) apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšana un atkritumu apglabāšana cilvēku veselībai un videi drošā veidā.

Organizējot, plānojot un veicot atkritumu apsaimniekošanu, jāievēro prasības šādā prioritārajā secībā, kas izriet no atkritumu apsaimniekošanas darbību hierarhijas:

- 1) novērst atkritumu rašanos;
- 2) samazināt radīto atkritumu daudzumu (apjomu) un bīstamību;
- 3) veicināt atkritumu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai;
- 4) atkārtoti izmantot pienācīgi sagatavotus atkritumus;
- 5) veicināt atkritumu pārstrādi;
- 6) veikt atkritumu reģenerāciju citos veidos, piemēram, iegūstot enerģiju;
- 7) veikt atkritumu apglabāšanu tādā veidā, lai netiktu apdraudēta vide, cilvēku dzīvība un veselība;
- 8) nodrošināt slēgto atkritumu izgāztuvju un atkritumu poligonu rekultivāciju atbilstoši normatīvo aktu prasībām.

Plāns attiecas uz šādiem prioritāriem atkritumu veidiem un plūsmām:

- sadzīves atkritumi, tajā skaitā sadzīves bīstamie atkritumi;
- bioloģiski noārdāmi atkritumi;
- pārtikas atkritumi;
- izlietotais iepakojums, vienreiz lietojamie plastmasas izstrādājumi;
- videi kaitīgo preču atkritumi (izlietotās baterijas un akumulatori, naftas produktu atkritumi, elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi, nolietotas riepas);
- būvniecības un būvju nojaukšanas atkritumi;
- tekstilatkritumi;
- mēbeles;
- bīstamie atkritumi, polihlorētos bifenilus un polihlorētos terfenilus saturošu iekārtu atkritumi, ārstniecības iestāžu atkritumi un veterinārmedicīniskās aprūpes prakses darba vietās radītie atkritumi;
- ražošanas atkritumi;

- nolietotie transportlīdzekļi, uz kuriem attiecas Nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas likuma 3.panta pirmā daļa⁷⁴.

Vienlaikus, plānojot atkritumu apsaimniekošanas sektora attīstību laika posmam līdz 2028.gadam, ir jāņem vērā EK ziņojumā Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par ES atkritumu apsaimniekošanas tiesību aktu īstenošanu, tostarp agrīnā brīdinājuma ziņojums par dalībvalstīm, kuras varētu nenasniegt 2020. gadam izvirzīto mērķrādītāju attiecībā uz sadzīves atkritumu sagatavošanu atkalizmantošanai/pārstrādi⁷⁵ (turpmāk – EK agrīnā brīdinājuma ziņojums) sniegtā informācija, ka pastāv risks, ka Latvija varētu nenasniegt 2020. gadam izvirzīto mērķrādītāju – sagatavot atkalizmantošanai vai pārstrādāt 50 % no radītā sadzīves atkritumu daudzuma.

Lai nodrošinātu EK agrīnā brīdinājuma ziņojuma pamatā esošajā pētījumā⁷⁶ konstatētās nepilnības, **Plānā jāiekļauj pasākumi**, kuri:

- 1) nodrošina, ka pārstrādājamu atkritumu (tostarp bioloģiski noārdāmu atkritumu) dalīta savākšana notiek efektīvi;
- 2) stimulē mājsaimniecības šķirot atkritumus;
- 3) uzlabo ražotāju atbildības sistēmu iesaistīšanos atkritumu apsaimniekošanas izmaksu segšanā
- 4) un kopumā valstij jāparedz lielākas investīcijas projektos, kas atrodas atkritumu hierarhijas augšgalā (piemēram, pārstrādē).

Lai nodrošinātu atkritumu apsaimniekošanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām un izpildītu ES un Latvijas normatīvajos aktos un plānošanas dokumentos noteiktos mērķus atkritumu apsaimniekošanas jomā, Plāna ietvaros ir **nepieciešams īstenot šādus pasākumus/rīcības** (atbilstoši agrīnās brīdināšanas ziņojumam un ESAO ieteikumiem⁷⁷):

- 1) **uzlabot resursu produktivitāti** un veicināt atkritumu rašanās novēršanu rūpniecībā un produktu **ražošanas sākuma (dizaina) posmos**;
- 2) integrēt materiālu aprites loku noslēgšanas un atkritumu rašanās novēršanas mērķus inovācijas politikā un **veicināt ekoinovāciju** attīstību, ieviešanu un pielietojumu;
- 3) izmantot **sinerģijas** starp ražošanas, ekoinovācijas, atkritumu rašanās novēršanas, bioenerģijas jomu pasākumiem;
- 4) uzlabot **otrrreizējo izejvielu, atkārtoti izmantojamo un pārstrādāto preču tirgu**, piemērojot zaļo publisko iepirkumu un attīstot sadarbību ar kaimiņvalstīm;
- 5) īstenot pasākumus, lai mainītu patērētāju uzvedību un produktu dizainu.
- 6) paplašināt sadarbību starp dažādām valsts institūcijām un pašvaldību institūcijām, lai virzītu pāreju uz aprites ekonomiku.
- 7) novērtēt **dabas resursu nodokļa** likmju efektivitāti atkritumu apsaimniekošanas jomā un atkritumu apsaimniekošanas maksu, lai noskaidrotu, vai tie ir pietiekami efektīvi atkritumu dalītās savākšanas veicināšanai un atkritumu plūsmu pārvirzīšanai no apglabāšanas uz citām atkritumu apsaimniekošanas darbībām, piemēram, sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, pārstrādi un reģenerāciju.
- 8) piemērot **"maksā, kad izmet"(MKI⁷⁸) sistēmas lielākajās pilsētās**, it īpaši attiecībā uz daudzdzīvokļu mājās.

⁷⁴ vieglie automobiļi, kas paredzēti pasažieru pārvadāšanai, kam ir ne vairāk par astoņām sēdvietām papildus šofera sēdvietai un vismaz četri riteņi; kravas automobiļi ar pilnu masu, ne lielāku par 3,5 tonnām, kas paredzēti kravas pārvadāšanai un kam ir vismaz četri riteņi (izņemot antīkos automobiļus — transportlīdzekļus, kas ir īpaši vērtīgi kolekcionāriem, tiek uzglabāti videi drošā veidā un ir gatavi lietošanai vai arī izjaukti pa daļām), tricikli un kvadricikli

⁷⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0420>

⁷⁶ Eunomia, Study to Identify Member States at Risk of Non-Compliance with the 2020 Target of the Waste Framework Directive and to Follow-up Phase 1 and 2 of the Compliance Promotion Exercise;

https://ec.europa.eu/environment/waste/framework/pdf/Early%20Warning%20System_Final_Report.pdf

⁷⁷ <http://www.oecd.org/latvia/esao-vides-raksturlielumu-parskats-par-latviju-2019-gads-f42e7030-lv.htm>

⁷⁸ Pay as you throw (PAYT) – maksā par atkritumiem atbilstoši izmesto atkritumu apjomam.

- 9) **palielināt pašvaldību atbildību** par normatīvajos aktos un politikas plānošanas dokumentos noteikto atkritumu dalītās savākšanas, sagatavošanas atkārtotai izmantošanai un pārstrādes mērķu izpildi.
- 10) ieviest **bioloģiski noārdāmo atkritumu obligātu savākšanu** un pieņemt normatīvos aktus par komposta standartiem, kas veicinātu komposta un digestāta plašāku izmantošanu tautsaimniecībā;
- 11) sagatavot sabiedrībai domātus **komunikācijas materiālus** sabiedrības informēšanai par atkritumu dalīto vākšanu, it īpaši par bioloģiski noārdāmajiem atkritumiem u.c.

7. Plānošanas dokumenta un tā iespējamo alternatīvu īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums

Plānā nav norādītas konkrētas atkritumu apsaimniekošanas objektu atrašanās vietas, kā arī konkrētas atkritumu apsaimniekošanas metodes, līdz ar to kā alternatīva tika izraudzīta pieeja, ka plāna projekts netiek realizēts. Plāna projekta īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums ir sniegts 7.1.tabulā.

7.1. tabula.

Plāna projekta īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums

	Ūdens	Gaiss	Klimats	Augsnes	Bioloģiskā daudzveidība	Cilvēku dzīvība un veselība	Komentāri
Atkritumu rašanās novēršana	+	+	+	+	+	+	Ņemot vērā plānoto aizliegumu tirgū laist atsevišķus vienreizlietojamus plastmasas izstrādājumus, kas attiecas uz iepakojumu, pasākumu ietekme uz ūdens vērtēta kā pozitīva. Kopumā atkritumu rašanās novēršanas pasākumiem nav prognozējama negatīva ietekme uz vidi, tā kā tiek veikti pasākumi, kas novērš atkritumu rašanos vai samazina radīto atkritumu daudzumu un bīstamību.
Atkritumu dalītā savākšana	+	+/-	+	+	+	+	Atkritumu dalītās savākšanas pasākumiem pārsvarā ir pozitīva ietekme uz visiem vides aspektiem. Dalīti savākto atkritumu pārveidājumiem varētu būt negatīva ietekme uz gaisa kvalitāti, jo pieaugs pārveidājumu intensitāte.
Atkritumu reģenerācija un pārstrāde	+	+/-	+/-	0	0/-	+/-	Attiecībā uz ūdens aspektiem pasākumiem ir pozitīva ietekme. Ņemot vērā atkritumu reģenerācijas iekārtas, kurās tiek sadedzināts no atkritumiem iegūtais kurināmais, attiecībā uz gaisu, klimatu un cilvēku dzīvību un veselību var būt pozitīva vai negatīva ietekme. Ietekme uz augsni ir vērtējama kā neitrāla. Atkritumu reģenerācijas un pārstrādes pasākumiem var būt neitrāla vai negatīva ietekme uz bioloģisko daudzveidību atkarībā no atkritumu reģenerācijas un pārstrādes iekārtu izvietojuma.

	Ūdens	Gaiss	Klimats	Augnes	Bioloģiskā daudzveidība	Cilvēku dzīvība un veselība	Komentāri
Atkritumu apglabāšana	0	0/-	+/-	0	0/-	0/-	Ņemot vērā, ka atkritumu apglabāšanas poligoni ir ierīkoti atbilstoši normatīvo aktu prasībām un tiek apsaimniekoti atbilstoši normatīvo aktu un izsniegtajām atļaujām A kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai, nav paredzams, ka atkritumu poligoniem būs negatīva ietekme uz ūdens vai augšnes stāvokli. Tā kā poligonos apglabātie atkritumi tiek regulāri pārsegti un poligonos tiek nodrošinātas poligonu gāzes savākšanas un sadedzināšanas iekārtas, var prognozēt, ka minētajiem pasākumiem būs pozitīva ietekme uz klimata un SEG aspektiem. Bet, ņemot vērā plānoto atkritumu apglabāšanu tikai piecos poligonos, ir paredzēta poligonu infrastruktūras pilnveidošana. Līdz ar to var rasties negatīva ietekme uz gaisu un klimatu. Attiecībā uz ietekmi uz bioloģisko daudzveidību, ir jāatzīmē, ka, no vienas puses, atkritumu poligoni jau ir izveidoti, ievērojot normatīvo aktu prasības attiecībā uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, bet no otras puses, ņemot vērā to, ka vēl pilnībā nav rekultivētas visas slēgtās izgāztuves, notiek piegružošanas, atkritumu apglabāšanai ir negatīva ietekme uz bioloģisko daudzveidību.

Novērtējuma apzīmējumi:

- iespējama negatīva ietekme;
- + iespējama pozitīva ietekme;
- +/- var būt gan pozitīva, gan negatīva ietekme;
- 0 nav būtiskas ietekmes.

Pasākumiem var būt tiešās (ietekmes, kuras uz apkārtējo vidi iedarbojas tieši un nepastarpināti), netiešās (ietekmes, kuras, mijiedarbojoties ar vidi, pastarpināti rada izmaiņas apkārtējā vidē), īstermiņa (izpaužas darbības norises laikā vai īsu laiku pēc darbības ieviešanas) un ilgtermiņa (pēc Plāna īstenošanas) ietekmes.

Tiešās ietekmes:

atkritumu rašanās novēršanai – pozitīva ietekme uz gaisu, ūdeni, jo: BNA dalīta vākšana samazinās BNA daļu, kas tiks apglabāta atkritumu poligonos; pārtikas ziedošanas sistēmas pilnveidošana veicinās mazāko radīto pārtikas atkritumu daudzumu; materiālu atkārtotā izmantošana samazinās poligonos apglabājamo atkritumu daudzumu;

atkritumu dalītai savākšanai – pozitīva ietekme uz gaisu, ūdeni, jo: atsevišķi savāktie materiāli var tikt izmantoti otrreizēji vai pārstrādāti, netiks apglabāti;

atkritumu reģenerācijai un pārstrādei – tādu atkritumu kā iepakojuma pārstrāde samazina apglabājamo atkritumu daudzumu, kas pozitīvi ietekmēs gaisu un ūdeni; savukārt atkritumu reģenerācija iekārtās, kurās tiek sadedzināts no atkritumiem iegūtais kurināmais, palielinās piesārņojošo vielu emisijas gaisā;

atkritumu apglabāšanai – veicinot atkritumu dalītās savākšanas, kā arī reģenerācijas un pārstrādes pasākumus, poligonos tiks apglabāts mazāks atkritumu daudzums, kas pozitīvi ietekmēs gaisu, klimatu un ūdeni.

Netiešās ietekmes:

Kā netiešās ietekmes var minēt sabiedrības informētības par atkritumu apsaimniekošanas jautājumiem, vides izglītības un līdzdalības veicināšanu. Tā paaugstina sabiedrības apziņu, kā rezultātā samazinās vides (t.sk. jūras) pieguļošana un veicinātā materiālu otrreizējā izmantošana un atkritumu dalītā savākšana. Kā arī atkritumu dalītās savākšanas un atkritumu apglabāšanas pasākumiem negatīva ietekme uz gaisu sakarā ar paaugstināto transporta izmantošanu. Savukārt vispārēji uzlabojumi atkritumu rašanās novēršanā un atkritumu apsaimniekošanā netieši ietekmēs ūdens kvalitātes uzlabojumu.

Īstermiņa ietekmes:

Kā īstermiņa ietekmes var minēt dalīto atkritumu savākšanas punktu izveides negatīvo ietekmi uz gaisu un, ņemot vērā plānoto sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģionu attīstību, poligonu infrastruktūras pilnveidošanas darbību (poligonu gāzes apsaimniekošanas sistēmu pilnveidošana un attīstība; jaunu atkritumu krātuvju izbūve; esošo krātuvju konservācija/rekultivācija) negatīvo ietekmi uz gaisu un klimatu.

Ilgtermiņa ietekmes:

Kā ilgtermiņa ietekmes ir ekodizaina principu attīstība ražošanā un produktu izstrādē (tiek samazināta atkritumu rašanās procesos; tiek veicināta bīstamo vielu saturs samazināšana materiālos un produktos); ieviesta BNA dalītā savākšana, materiālu atkārtotā izmantošana.

Plāna projektā nav minētas konkrētas atkritumu apsaimniekošanas tehnoloģijas vai atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektu izvietojums, līdz ar to kā iespējamā alternatīva tika izvēlēta situācija, ka plāna projekts netiks īstenots („nulles” scenārijs). Iespējamās izmaiņas, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots, ir izskatītas 3.2.sadaļā.

8. Risinājumi, lai novērstu vai samazinātu plānošanas dokumenta un tā iespējamo alternatīvu īstenošanas būtisko ietekmi uz vidi

Plānošanas dokumenta un tā iespējamo alternatīvu īstenošanas būtiskās ietekmes mazināšanai ir iespējams piemērot vairākus risinājumus: ievērot normatīvajos aktos noteiktos ierobežojumus atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektu izvietojumam; izstrādājot teritorijas plānojumus, paredzēt tajos iespēju izvietot atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektus atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām; veikt atkritumu apsaimniekošanas objektu būvniecību un aprīkošanu atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām; nodrošināt, ka atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektu darbībai tiek saņemtas normatīvajos aktos noteiktās atļaujas, un ka atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektu darbība notiek atbilstoši normatīvajiem aktiem un to darbībai izsniegtajām atļaujām; finanšu nodrošinājuma izmantošana; sodu par vides aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem piemērošana tiem, kas pārkāpj normatīvajos aktos atkritumu apsaimniekošanas jomā noteiktās prasības.

8.1. Normatīvajos aktos noteiktie ierobežojumi atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektu izvietojumam

Normatīvo aktu būtība ir vērsta uz to, lai neradītu ietekmi uz vidi uz cilvēku veselību, un to var realizēt, nosakot aizliegumus.

Saskaņā ar Aizsargjoslu likumu aizsargjoslas ap atkritumu apglabāšanas poligoniem, atkritumu izgāztuvēm, ap izmantošanai pārtikā neparedzēto dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu lielveikalu sadedzināšanas uzņēmumiem vai pārstrādes uzņēmumiem un notekūdeņu attīrīšanas ietaisēm ir viens no sanitāro aizsargjoslu veidiem. Likumā ir noteikts, kādi ir aizsargjoslu izmēri atkarībā no objektiem, kā arī noteikti aizliegumi attiecībā uz objektu ierīkošanu.

MK 2011. gada 27.decembra noteikumi Nr. 1032 „Atkritumu poligonu ierīkošanas, atkritumu poligonu un izgāztuvju apsaimniekošanas, slēgšanas un rekultivācijas noteikumi” paredz, ka poligona ierīkošanas vietu izvēlas saskaņā ar tās pašvaldības teritorijas plānojumu, kuras teritorijā paredzēts būvēt poligonu. Šajos MK noteikumos ir noteikta poligona vietas izvēle un aizliegumi attiecībā uz to.

Normatīvajos aktos ir noteikti ierobežojumi atkritumu poligonu izvietojumam, kuri ar savu darbību var radīt ilglaicīgas sekas videi. Normatīvajos aktos noteikto prasību piemērošana var ievērojami samazināt atkritumu poligona radīto ietekmi uz dažādiem vides aspektiem, it īpaši uz virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti, gaisa piesārņojumu, troksni un smakām.

8.2. Teritorijas plānošana

MK 2014. gada 14. oktobra noteikumi Nr. 628 „Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem” paredz, ka vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā ietilpst paskaidrojuma raksts, grafiskā daļa un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi. Teritorijas plānojuma paskaidrojuma rakstā ietver spēkā esošo teritorijas plānojumu, lokālplānojumu un detālplānojumu īstenošanas izvērtējumu, sagatavotās teritorijas plānojuma redakcijas risinājumu aprakstu un tā atbilstību ilgtspējīgas attīstības stratēģijai. Grafiskajā daļā nosaka: funkcionālo zonējumu; teritorijas ar īpašiem noteikumiem; pašvaldības kompetencē esošās apgrūtinātās teritorijas; ciemu robežas; un attēlo: republikas pilsētu, novadu, novada pilsētu un novada pagastu robežas; publiskās infrastruktūras objektus (izņemot sociālās infrastruktūras objektus), norādot plānotos ceļus un plānotās pievienojumu vietas valsts un pašvaldību autoceļiem (publiskās lietošanas autoceļu tīklam), kuru novietojums var tikt precizēts būvprojektā atbilstoši MK noteikumiem par pašvaldību, komersantu un māju ceļu pievienošanu valsts autoceļiem; nacionālas nozīmes derīgo izrakteņu atradņu teritorijas; teritorijas un objektus, kuriem noteikts nacionālo interešu objekta statuss; apgrūtinātās teritorijas un objektus, kuriem nosaka aizsargjoslas saskaņā ar normatīvajiem aktiem par apgrūtinātajām teritorijām; ja nepieciešams, citas teritorijas un objektus. Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos nosaka: prasības teritorijas izmantošanai katrā funkcionālajā zonā un apakšzonā; apbūves parametrus katrā funkcionālajā zonā un apakšzonā; nosacījumus detālplānojumu un to lokālplānojumu izstrādei, ar kuriem tiek grozīts pašvaldības teritorijas plānojums; citas prasības, aprobežojumus un nosacījumus, ņemot vērā teritorijas īpatnības un specifiku.

Teritorijas plānojumu izstrādes procesā tiek izvērtētas arī teritorijas, kas paredzētas atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektu izvietojumam. Izstrādes procesā var mainīt šo teritoriju robežas.

8.3. Normatīvajos aktos noteiktās prasības atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektiem

Vairākos normatīvajos aktos ir noteiktas prasības atkritumu apsaimniekošanas objektu būvniecībai un aprīkošanai, lai pēc iespējas novērstu minēto objektu ietekmi uz vidi, un cilvēku dzīvību un veselību.

MK 2011.gada 22.februāra noteikumi Nr.135 „Noteikumi par nolietotu transportlīdzekļu pārstrādi un apstrādes uzņēmumiem noteiktajām vides prasībām” nosaka, ka vietās, kas paredzētas nolietoto transportlīdzekļu uzglabāšanai (arī īslaicīgai uzglabāšanai) pirms apstrādes, operators nodrošina:

1. ūdens un piesārņojošas vielas necaurlaidīgu segumu ar virszemes noteces savākšanas iekārtām, novades kanāliem un eļļu attīrītājiem;
2. notekūdeņu un lietussūdeņu novadīšanu un attīrīšanu atbilstoši normatīvajiem aktiem par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī.

Savukārt vietās, kur paredzēta nolietoto transportlīdzekļu apstrāde, operators nodrošina:

1. ūdens un piesārņojošas vielas necaurlaidīgu segumu ar virszemes noteces savākšanas iekārtām, novades kanāliem un eļļu attīrītājiem;
2. iekārtas demontēto, atkārtoti izmantojamo sastāvdaļu uzglabāšanai, arī ar eļļām piesārņotu sastāvdaļu uzglabāšanai, lai nebūtu iespējama eļļas noplūde;
3. piemērotas tvertnes akumulatoru (paredzot elektrolītu neitralizāciju konkrētajā apstrādes vietā vai citā vietā), eļļas filtru, kā arī polihlorēto bifenilu un polihlorēto terfenilu saturošu kondensatoru atsevišķai uzglabāšanai;
4. piemērotas tvertnes, kurās atsevišķi uzglabā nolietotu transportlīdzekļu šķidros atkritumus: degvielu, motoreļļu, manuālās pānesumkārbas eļļu, automātiskās pānesumkārbas eļļu, transmisijas eļļu, hidraulikas eļļu, dzesēšanas šķidrumus, bremžu eļļas, akumulatoru elektrolītus, gaisa kondicionēšanas sistēmu šķidrumus un citus šķidrumus, kas atrodas nolietotā transportlīdzeklī;
5. notekūdeņu un lietussūdeņu novadīšanu un attīrīšanu atbilstoši normatīvajiem aktiem par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī;
6. novietnes, kurās uzglabāt lietotas riepas, nodrošinot preventīvus pasākumus ugunsgrēku novēršanai, kā arī ņemot vērā atļaujā noteikto maksimāli pieļaujamo lietoto riepu uzkrājumu;
7. nolietota transportlīdzekļa apstrādes uzsākšanu mēneša laikā pēc tā pieņemšanas;
8. lai darbi tiktu veikti pēc speciālas atļaujas (licences) saņemšanas darbībām ar aukstuma aģentiem atbilstoši normatīvajiem aktiem par ozona slāni noārdošām vielām un fluorētām siltumnīcefekta gāzēm, kas ir aukstuma aģenti.

MK 2016. gada 13.decembra noteikumi Nr. 788 „Noteikumi par atkritumu savākšanas un šķirošanas vietām” paredz, ka sadzīves atkritumu dalītās savākšanas punktā nodrošina:

1. izvietojumu, kas nodrošina transportlīdzekļu piekļuvi;
2. virsmas segumu, kas nodrošina atkritumu konteineru izvietojumu;
3. tādu savākšanas punkta platību, lai tajā varētu izvietot, nomainīt un iztukšot atkritumu konteinerus;
4. piekļuvi savākšanas punktam neierobežotu laiku.

Šķiroto atkritumu savākšanas laukumā nodrošina:

1. ūdensnecaurlaidīgu virsmas segumu;
2. lietussūdeņu savākšanas un attīrīšanas sistēmu, ja atkritumi netiek uzglabāti konteineros vai tvertnēs ar vāku, vai telpās;
3. transportlīdzekļu piekļuvi;
4. tādu savākšanas laukuma platību, lai tajā varētu izvietot, nomainīt un iztukšot atkritumu konteinerus vai izvietot atkritumu savākšanai un uzglabāšanai nepieciešamo aprīkojumu (tajā skaitā pašpresējošos konteinerus) vismaz šādiem dalīti savāktu atkritumu veidiem:
 - 4.1. plastmasas atkritumi;
 - 4.2. izlietotais plastmasas iepakojums;
 - 4.3. koksne un izlietotais koka iepakojums;
 - 4.4. papīrs un kartons, izlietotais papīra un kartona iepakojums;
 - 4.5. izlietotais stikla iepakojums;
 - 4.6. cita veida stikla atkritumi;
 - 4.7. metāla iepakojums;
 - 4.8. sadzīvē radušies bīstamie atkritumi;

4.9. smēreļļas, svinu saturoši elektriskie akumulatori, elektriskie akumulatori (niķeļa–kadmija, dzelzs–niķeļa), galvaniskie elementi, galvaniskās baterijas un citi elektriskie akumulatori, visu veidu riepas, eļļas filtri, elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi, arī liela izmēra dzesēšanas iekārtas, saldētavas un ledusskapji, gāzizlādes spuldzes (turpmāk – videi kaitīgu preču atkritumi);

5. visa savākšanas laukuma teritorijas apgaismojumu un iežogojumu, lai novērstu neatļautu piekļuvi savākšanas laukumam ārpus tā darba laika;

6. savākšanas laukuma darbībai nepieciešamās būves un iekārtas:

6.1. telpas darbiniekiem;

6.2. elektroapgādes sistēmu;

6.3. ugunsdzēsšanas aprīkojumu.

Atkritumu šķirošanas un pārkraušanas stacijā nodrošina:

1. ūdensnecaurīdīgu laukuma segumu ar lietus notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas sistēmu, ja savāktie atkritumi netiek uzglabāti konteineros vai tvertnēs ar vāku, vai telpās (izņemot būvniecības un būvju nojaukšanas atkritumu uzglabāšanas vietas, kur nodrošina ūdensnecaurīdīgu laukuma segumu);

2. transportlīdzekļu piekļuvi;

3. šķirošanas un pārkraušanas stacijā ievesto un izvesto atkritumu veidu noteikšanu un svarus šķirošanas un pārkraušanas stacijā ievesto un izvesto atkritumu svēršanai;

4. ja šķirošanas un pārkraušanas stacijā atkritumus šķiro vai pieņem no apmeklētājiem, – tādu šķirošanas un pārkraušanas stacijas platību, lai tajā varētu izvietot, nomainīt un iztukšot atkritumu konteinerus vai izvietot atkritumu savākšanai un uzglabāšanai nepieciešamo aprīkojumu (tajā skaitā pašpresējošos konteinerus) vismaz šādiem dalīti savāktu atkritumu veidiem:

4.1. plastmasas atkritumi;

4.2. izlietotais plastmasas iepakojums;

4.3. koksne un izlietotais koka iepakojums;

4.4. papīrs un kartons, izlietotais papīra un kartona iepakojums;

4.5. izlietotais stikla iepakojums;

4.6. cita veida stikla atkritumi;

4.7. sadzīvē radušies bīstamie atkritumi;

4.8. videi kaitīgu preču atkritumi;

4.9. metāla iepakojums;

4.10. liela izmēra atkritumi;

4.11. būvniecības un būvju nojaukšanas atkritumi;

5. visas šķirošanas un pārkraušanas stacijas teritorijas apgaismojumu un iežogojumu, lai novērstu neatļautu piekļuvi šķirošanas un pārkraušanas stacijai ārpus tās darba laika;

6. šķirošanas un pārkraušanas stacijas darbībai nepieciešamās būves un iekārtas:

6.1. telpas darbiniekiem;

6.2. elektroapgādes sistēmu;

6.3. ugunsdzēsšanas aprīkojumu;

7. ja šķirošanas un pārkraušanas stacijā atkritumus šķiro vai pieņem no apmeklētājiem, – piekļuvi šķirošanas un pārkraušanas stacijai vismaz 20 stundas nedēļā, tajā skaitā vismaz vienu dienu nedēļas nogalē (sestdien vai svētdien), kā arī vismaz vienu darba dienu līdz plkst. 19.00.

Būvniecības un būvju nojaukšanas atkritumu savākšanas laukumā nodrošina:

1. ūdensnecaurīdīgu laukuma virsmas segumu;

2. transportlīdzekļu piekļuvi;

3. būvniecības atkritumu savākšanas laukumā ievesto un izvesto atkritumu veidu noteikšanu atbilstoši normatīvajiem aktiem par atkritumu klasifikatoru un īpašībām, kuras padara atkritumus bīstamus, un reģistrāciju;

4. svarus būvniecības atkritumu savākšanas laukumā ievesto un izvesto atkritumu masas noteikšanai;

5. tādu atkritumu savākšanas laukuma platību, lai tajā varētu izvietot, nomainīt un iztukšot atkritumu konteinerus vai izvietot būvniecības un būvju nojaukšanas atkritumu savākšanai un uzglabāšanai nepieciešamo aprīkojumu;

6. visa būvniecības atkritumu laukuma apgaismojumu un iežogojumu, lai novērstu neatļautu piekļuvi būvniecības atkritumu savākšanas laukumam ārpus tā darba laika;

7. savākšanas laukuma darbībai nepieciešamās būves un iekārtas:

7.1. telpas darbiniekiem;

7.2. elektroapgādes sistēmu;

7.3. ugunsdzēsšanas aprīkojumu.

Metāllūžņu noliktavā nodrošina:

1. ūdensnecaur laidīgu laukuma virsmas segumu ar lietus notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas sistēmu, ja savāktie metāllūžņi netiek uzglabāti konteineros ar vāku vai telpās;

2. transportlīdzekļu piekļuvi;

3. metāllūžņu noliktavā ievesto un izvesto atkritumu veidu noteikšanu atbilstoši normatīvajiem aktiem par atkritumu klasifikatoru un īpašībām, kuras padara atkritumus bīstamus, un reģistrāciju;

4. svarus metāllūžņu noliktavā ievesto un izvesto atkritumu masas noteikšanai;

5. tādu atkritumu savākšanas laukuma platību, lai tajā varētu izvietot, nomainīt un iztukšot metāllūžņu konteinerus, ja tādi tiek izmantoti attiecīgajā noliktavā;

6. visas metāllūžņu noliktavas teritorijas apgaismojumu un iežogojumu, lai novērstu neatļautu piekļuvi metāllūžņu noliktavai ārpus tās darba laika;

7. metāllūžņu noliktavas darbībai nepieciešamās būves un iekārtas:

7.1. telpas darbiniekiem;

7.2. elektroapgādes sistēmu;

7.3. ugunsdzēsšanas aprīkojumu.

Bioloģiski noārdāmo atkritumu kompostēšanas laukumā nodrošina (nepiemēro bioloģiski noārdāmo atkritumu kompostēšanas laukumiem, kas izvietoti sadzīves atkritumu poligona teritorijās):

1. virszemes ūdeņu savākšanas sistēmu (tajā skaitā smilšu uztvērējus) savākto virszemes ūdeņu izsmidzināšanai uz komposta kaudzēm vai novadīšanai sadzīves atkritumu poligona infiltrāta uzkrāšanas iekārtās (ja bioloģiski noārdāmo atkritumu kompostēšanas laukumu ierīko sadzīves atkritumu poligona teritorijā);

2. ūdensnecaur laidīgu segumu, lai nepieļautu gruntsūdeņu un pazemes ūdeņu piesārņošanu, nodrošinot, ka eksploatācijas laikā maksimālais gruntsūdens līmenis ir zemāks par vienu metru no laukuma pamatnes;

3. koku un krūmu stādījumu ap bioloģisko atkritumu kompostēšanas laukumu;

4. apgaismojumu un iežogojumu;

5. ievesto un izvesto atkritumu veidu un masas novērtēšanu un reģistrāciju;

6. laukuma darbībai nepieciešamās būves un iekārtas:

6.1. telpas darbiniekiem;

6.2. elektroapgādes sistēmu;

6.3. ugunsdzēsšanas aprīkojumu;

6.4. ūdensapgādes sistēmu;

7. neapstrādātā materiāla pārvadāšanai izmantoto konteineru, tvertņu un transportlīdzekļu tīrīšanu un dezinficēšanu.

Zaļo un dārza atkritumu kompostēšanas vietā nodrošina:

1. ūdensnecaur laidīgu segumu, lai nepieļautu gruntsūdeņu un pazemes ūdeņu piesārņošanu, kā arī nodrošinātu mehānismu un transporta pārvietošanos;

2. zaļo un dārza atkritumu kompostēšanas vietas iežogojumu.

MK 2014. gada 08. jūlija noteikumi Nr. 388 „Elektrisko un elektronisko iekārtu kategorijas un marķēšanas prasības un šo iekārtu atkritumu apsaimniekošanas prasības un kārtība” nosaka, ka pirms jebkuras darbības, kas tiek veikta iekārtu atkritumu uzglabāšanas (arī īslaicīgas uzglabāšanas) vietās, lai šo atkritumu ķīmiskās vielas un sastāvdaļas atdalītu, izjauktu, sasmalcinātu, kā arī sagatavotu pārstrādei vai apglabāšanai (turpmāk – apstrāde), operators ierīko:

1. ūdeni un piesārņojošas vielas necaur laidīgu pretinfiltrācijas segumu;

2. pret nokrišņiem izturīgu pārsegumu;
3. virszemes noteces savākšanas iekārtas un eļļas uztvērējus, ja attiecīgajā uzglabāšanas vietā ir paredzēts uzglabāt iekārtu atkritumus, no kuriem ir iespējama eļļu izdalīšanās.

MK 2011. gada 21. jūnija noteikumi Nr. 485 „Atsevišķu veidu bīstamo atkritumu apsaimniekošanas kārtība” paredz, ka bateriju un akumulatoru atkritumu uzglabāšanas (arī īslaicīgas uzglabāšanas) vietā vai apstrādes iekārtās operators ierīko:

1. ūdeni un piesārņojošas vielas necaurīdīgu pretinfiltrācijas segumu vai piemērotu konteineru;
2. pret nokrišņiem izturīgu pārsegumu;
3. virszemes noteces savākšanas iekārtas un eļļas uztvērējus, ja attiecīgajā uzglabāšanas vietā ir paredzēts uzglabāt bateriju un akumulatoru atkritumus, no kuriem iespējama eļļas izdalīšanās.

MK 2011. gada 24. maija noteikumos Nr. 401 „Prasības atkritumu sadedzināšanai un atkritumu sadedzināšanas iekārtu darbībai” ir noteikts, ka operators nodrošina, ka:

1. iekārtu projektē, būvē un darbina, ievērojot visas šajos noteikumos un citos vides aizsardzības jomu reglamentējošajos normatīvajos aktos noteiktās prasības, kā arī ņemot vērā sadedzināmo atkritumu kategoriju;
2. atkritumu sadedzināšanas vai līdzsadedzināšanas procesā iegūto siltumu izmanto iespējami lietderīgi (iegūstot elektroenerģiju vai iegūto siltumu izmantojot apkurei);
3. atkritumi tiek sadedzināti pēc iespējas pilnīgāk, lai kopējais oglekļa saturs pelnos un izdedžos nepārsniegtu 3 % vai zudumi sadedzināšanas procesā nepārsniegtu 5 % no materiāla sausā svara, kā arī samazinātos atkritumu bīstamība. Ja nepieciešams, operators izmanto atkritumu priekšapstrādes tehnoloģijas;
4. atlikumus, kuru rašanos nav iespējams novērst un kurus nevar atkārtoti izmantot, apglabā normatīvajos aktos par atkritumu pārstrādes, reģenerācijas un apglabāšanas veidiem noteiktajā kārtībā;
5. darbiniekiem, kuri vada un apsaimnieko iekārtas, ir nepieciešamā izglītība, kā arī zināšanas par ķīmiskajām vielām un bīstamajiem ķīmiskajiem produktiem atbilstoši normatīvajiem aktiem par nepieciešamo izglītības līmeni personām, kuras veic uzņēmējdarbību ar ķīmiskajām vielām un ķīmiskajiem produktiem.

MK 2011. gada 27. decembra noteikumos Nr. 1032 „Atkritumu poligonu ierīkošanas, atkritumu poligonu un izgāztuvju apsaimniekošanas, slēgšanas un rekultivācijas noteikumi” ir noteiktas prasības atkritumu poligonu ierīkošanai, atkritumu poligonu un izgāztuvju apsaimniekošanai un šo poligonu un izgāztuvju slēgšanai un rekultivācijai, kā arī prasības slēgtas izgāztnes rekultivācijai un rekultivētas izgāztnes atkārtotai rekultivācijai pēc tās atrakšanas un atkritumu pāršķirošanas.

8.4. Normatīvajos aktos noteiktās prasības par atkritumu apsaimniekošanas atļaujām

Normatīvajos aktos noteikto atkritumu apsaimniekošanas atļauju saņemšana nodrošina, ka normatīvajos aktos noteiktās prasības tiks piemērotas attiecīgajiem atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektiem, novēršot un mazinot to ietekmi uz vidi, kā arī uz cilvēku dzīvību un veselību.

Saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas likumu atkritumu apsaimniekotājs pirms attiecīgo darbību veikšanas saņem Valsts vides dienesta atļauju atkritumu savākšanai, pārvadāšanai, pārkraušanai, šķirošanai, uzglabāšanai, kā arī slēgtas vai rekultivētas atkritumu izgāztnes atrakšanai un atkritumu pāršķirošanai. Atkritumu poligona, izgāztnes, citu atkritumu apglabāšanas vai reģenerācijas iekārtu īpašnieks vai apsaimniekotājs pirms atkritumu poligona, citas atkritumu apglabāšanas vai reģenerācijas iekārtas darbības uzsākšanas saņem vides aizsardzības jomu regulējošos normatīvajos aktos par piesārņojošām darbībām noteiktās atļaujas; apsaimnieko atkritumu poligonu, izgāztni, citu atkritumu

apglabāšanas vai reģenerācijas iekārtu saskaņā ar atļauju A vai B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai, šo likumu un citiem vides aizsardzības jomu regulējošiem normatīvajiem aktiem.

Ministru kabineta 2011. gada 13. septembra noteikumi Nr. 703 „Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas atļaujas izsniegšanas un anulēšanas kārtību, atkritumu tirgotāju un atkritumu apsaimniekošanas starpnieku reģistrācijas un informācijas sniegšanas kārtību, kā arī par valsts nodevu un tās maksāšanas kārtību”, ja paredz, ka gadījumā, ja atkritumu apsaimniekotājs ir saņēmis atļauju A vai B kategorijas piesārņojošas darbības veikšanai un šajā atļaujā ir iekļauti nosacījumi atkritumu savākšanai, pārkraušanai, šķirošanai vai uzglabāšanai, tam nav nepieciešama atsevišķa atļauja atkritumu savākšanai, pārkraušanai, šķirošanai vai uzglabāšanai. Savukārt, ja atkritumu apsaimniekotājs ir saņēmis atļauju A vai B kategorijas piesārņojošas darbības veikšanai un šajā atļaujā ir iekļauti nosacījumi atkritumu savākšanai, pārkraušanai, šķirošanai vai uzglabāšanai, un tas vēlas atrakt slēgtu vai rekultivētu atkritumu izgāztuvi un pāršķirot tajā esošos atkritumus, tam papildus ir nepieciešama slēgtas vai rekultivētas atkritumu izgāztuves atrakšanas un tajā esošo atkritumu pāršķirošanas atļauja.

8.5. Finanšu nodrošinājums

Atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likumam, kopš 2018. gada 1. jūlija atkritumu apsaimniekotājs atļaujas saņemšanai atkritumu pārvadāšanai, atkritumu uzglabāšanai, kā arī pārstrādei un reģenerācijai iesniedz VVD finanšu nodrošinājumu. Atkritumu apsaimniekotājam finanšu nodrošinājums jāuztur spēkā visu atļaujas darbības laiku. Ja atļaujas darbības laikā atkritumu apsaimniekotājam nav spēkā esoša finanšu nodrošinājuma, atļaujas darbība tiek apturēta līdz attiecīga nodrošinājuma iesniegšanai VVD.

VVD ir tiesīgs pieprasīt finanšu nodrošinājuma atlīdzību pilnā vai daļējā apmērā atkarībā no atkritumu apsaimniekotāja saistību izpildes. Saņemto atlīdzību VVD izlieto, lai segtu izdevumus gadījumos, kad atkritumu apsaimniekotājs:

- 1) atkritumus nav nogādājis tiem paredzētajā vietā, un ir jānodrošina attiecīgo atkritumu savākšana, pārvadāšana, uzglabāšana vai pārstrāde;
- 2) atkritumus nav pārstrādājis vai reģenerējis noteiktā apjomā, un ir jānodrošina to pārstrāde vai reģenerācija;
- 3) nav nodrošinājis slēgtas vai rekultivētas izgāztuves rekultivāciju pēc izgāztuves atrakšanas un atkritumu pāršķirošanas un ir jānodrošina teritorijas rekultivācija.

VVD ir tiesīgs pieprasīt finanšu nodrošinājuma atlīdzību pilnā vai daļējā apmērā atkarībā no atkritumu apsaimniekotāja saistību izpildes attiecībā uz jebkuru atkritumu apsaimniekotājam izsniegto atļauju šā panta pirmajā daļā minētajām darbībām vai atkritumu pārstrādei vai reģenerācijai atbilstoši normatīvajiem aktiem par piesārņojumu, par kuru VVD nav iesniegts atsevišķs finanšu nodrošinājums.

8.6. Sodi par vides aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem

Latvijas normatīvajos aktos jau šobrīd ir noteiktas sankcijas par atkritumu apsaimniekošanu, pārkāpjot normatīvajos aktos noteiktās prasības.

Atkritumu apsaimniekošanas likums nosaka, ka par atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšanu piemēro brīdinājumu vai naudas sodu atkritumu radītājam vai valdītājam: fiziskajai personai — no četrpadsmit līdz divsimt naudas soda vienībām, bet juridiskajai personai — no piecdesmit līdz piecsimt sešdesmit naudas soda vienībām.

Ir paredzētas soda sankcijas par tādiem pārkāpumiem kā: atkritumu uzskaites noteikumu pārkāpšana; normatīvajos aktos noteikta speciālā marķējuma, kurā norādīta prasība savākt elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumus atsevišķi no citiem atkritumiem, nelietošana elektriskajām vai elektroniskajām iekārtām vai speciālā marķējuma, kurā norādīta prasība savākt bateriju un akumulatoru atkritumus

atsevišķi no citiem atkritumiem, nelietošana baterijām un akumulatoriem; normatīvajos aktos elektrisko un elektronisko iekārtu, bateriju vai akumulatoru ražotājam noteiktās prasības reģistrēties nepildīšana; atkritumu savākšana, pārvadāšana, pārkrāšana, šķirošana vai uzglabāšana vai par slēgtas vai rekultivētas atkritumu izgāztuves atrakšana un atkritumu pāršķirošana bez atļaujas; normatīvajos aktos atkritumu pārrobežu pārvadājumiem noteikto prasību pārkāpšana.

Krimināllikums nosaka, ka par atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšanu, par atkritumu ieviešanu Latvijas teritorijā vai tranzītpārvadāšanu cauri Latvijas teritorijai, pārkāpjot noteikumus, bīstamu vielu neatļautu apglabāšanu ūdeņos un zemes dzīlēs, kā arī jūras, zemes, mežu un ūdeņu piesārņošanu un piegružošanu ar bīstamiem atkritumiem, personas ir saucamas pie kriminālatbildības un var tikt sodītas. Personām, atkarībā no noziedzīgā nodarījuma, var piespriest brīvības atņemšanu, piespiedu darbu vai naudas sodu, dažos gadījumos - brīvības atņemšanu ar probācijas uzraudzību.

9. Īss iespējamo alternatīvu izvēles pamatojums, stratēģiskā novērtējuma veikšanas apraksts, norādot arī problēmas nepieciešamās informācijas ieguvē

Plānā nav norādītas konkrētas atkritumu apsaimniekošanas objektu atrašanās vietas, kā arī konkrētas atkritumu apsaimniekošanas metodes, līdz ar to kā alternatīva tika izraudzīta pieeja, ka plāna projekts netiek realizēts („nulles” scenārijs). „Nulles” scenārija gadījumā netiek veicināta ilgtspējīga ražošana, netiek veikti pasākumi piegružošanas un jūras piegružošanas novēršanai, netiek veikta atkritumu dalītas vākšanas turpmāka attīstīšana; netiek pilnveidota atkritumu apsaimniekošanas sistēma (t.sk. netiks ieviesta un paplašināta depozīta sistēma dzērienu iepakojumam); netiek pilnveidota atkritumu pārstrāde un reģenerācija.

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam projekts ir izstrādāts atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likuma 9. panta 3. daļai un Ministru kabineta 2011. gada 12. jūlija noteikumiem Nr. 564 „Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas valsts un reģionālajiem plāniem un atkritumu rašanās novēršanas valsts programmu”.

Vides pārskats par Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam projektu ir sagatavots saskaņā ar likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 4.panta trešajai daļai un Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumiem Nr. 157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”. Vides pārskata sagatavošana tika uzsākta vienlaikus ar plāna projekta izstrādi.

ES stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma (SIVN) izstrādes nepieciešamību nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 27. jūnija Direktīvā 2001/42/EK par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu iekļautās prasības. Tās mērķis ir noteikt kārtību, kādā izvērtē plānošanas dokumentu īstenošanas radīto iespējamo ietekmi uz vidi un iesaista sabiedrību dokumenta apspriešanā un lēmumu pieņemšanā, kā arī izstrādā priekšlikumus, lai novērstu vai samazinātu iespējamo negatīvo ietekmi un vidi. Atbilstoši šai direktīvai visām ES dalībvalstīm, tai skaitā Latvijai, sākot ar 2004. gada 21. jūliju, SIVN veikšana ir obligāta visiem plānošanas dokumentiem, kuru ieviešana var būtiski ietekmēt vidi un cilvēku veselību. Minētās direktīvas prasības Latvijā ir iestrādātas likumā „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”, kā arī iekļautas MK 2004. gada 23. marta noteikumos Nr. 157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”. Likumdošanas prasības paredz SIVN procesa ietvaros sagatavot Vides pārskatu, kurā raksturotas plānošanas dokumenta būtiskās ietekmes uz vidi.

Veicot vides pārskata sagatavošanu, tika lietoti sekojoši pamatprincipi:

- 1) Vides pārskata gatavošana tika uzsākta vienlaikus ar plāna projekta izstrādi, ievērojot principu, ka ietekmes uz vidi novērtējums izdarāms iespējami agrākā plānojuma sagatavošanas etapā;
- 2) Stratēģiskās ietekmes uz vidi novērtējums tika gatavots paralēli plāna izstrādei, lai novērtētu plāna projektā paredzēto pasākumu realizācijas ietekmi uz vidi un nodrošinātu tā rezultātu pēc iespējas agrāku pielietošanu teritorijas plānojuma izstrādē.

Vides pārskatā iekļauj informāciju, ko izstrādātājs var nodrošināt, ņemot vērā pašreizējo zināšanu līmeni un novērtēšanas metodes, plānošanas dokumenta saturu, detalizācijas pakāpi, līdz kādai ir lietderīgi vērtēt ietekmi uz vidi attiecīgajā plānošanas stadijā. Tiek izmantota publiski pieejama informācija – indikatori, dažādu politikas plānošanas dokumentu analītiskā daļa, statistikas pārskati dažādās jomās. Plāna projekta sagatavošanas un vides pārskata sagatavošanas process raksturots 2.1.tabulā.

Vides pārskata saturs atbilst MK 2004.gada 23.marta noteikumu Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” prasībām. Vides pārskatā ir ietverta šāda informācija:

1. Plānošanas dokumenta galvenie mērķi un īss satura izklāsts, saistība ar citiem plānošanas dokumentiem;
2. Vides pārskata sagatavošanas procedūra un iesaistītās institūcijas, sabiedrības līdzdalība un rezultāti;
3. Esošā vides stāvokļa apraksts un iespējamās izmaiņas, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots;
4. Vides stāvoklis teritorijās, kuras plānošanas dokumenta īstenošana var būtiski ietekmēt;
5. Ar plānošanas dokumentu saistītās vides problēmas;
6. Starptautiskie un nacionālie vides aizsardzības mērķi;
7. Plānošanas dokumenta un tā iespējamo alternatīvu īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums;
8. Risinājumi, lai novērstu vai samazinātu plānošanas dokumenta un tā iespējamo alternatīvu īstenošanas būtisko ietekmi uz vidi;
9. Īss iespējamo alternatīvu izvēles pamatojums, stratēģiskā novērtējuma veikšanas apraksts, norādot arī problēmas nepieciešamās informācijas ieguvē;
10. Iespējamie kompensēšanas pasākumi;
11. Plānošanas dokumenta īstenošanas iespējamās būtiskās pārrobežu ietekmes novērtējums;
12. Paredzētie pasākumi plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringa nodrošināšanai;
13. Vides pārskatā minētās informācijas kopsavilkums (viegli saprotams sabiedrībai).

10. Iespējamie kompensēšanas pasākumi

Tā kā Plāna projektā nav norādītas konkrēts atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektu izvietojums nākotnē, tad nav paredzams, ka plāna projektam būs ietekme uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām vai Natura 2000 teritorijām.

11. Plānošanas dokumenta īstenošanas iespējamās būtiskās pārrobežu ietekmes novērtējums

Plāna projektā paredzēto darbību īstenošana neradīs nelabvēlīgu pārrobežu ietekmi. Gadījumos, ja atkritumu apsaimniekošanas piesārņojošās darbības tiks veiktas tuvumā pie Latvijas robežas, ievērojot normatīvo aktu prasības, nav paredzēta būtiskā ietekme uz kaimiņvalstu vidi.

12. Paredzētie pasākumi plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringa nodrošināšanai

Lai konstatētu plānošanas dokumenta īstenošanas tiešu vai netiešu ietekmi uz vidi, vides pārskatā iepriekš neparedzētu ietekmi uz vidi, kā arī, ja nepieciešams, izdarītu grozījumus plānošanas dokumentā, būs nepieciešams veikt plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringu.

Plāna projekta īstenošanas monitoringa nepieciešamību nosaka MK 2004.gada 23.marta noteikumi Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”. Monitoringu veic, lai konstatētu dokumenta īstenošanas tiešu vai netiešu ietekmi uz vidi, un, nepieciešamības gadījumā, veiktu grozījumus plānošanas dokumentā. Plāna projekta darbības laika ir paredzēts veikt īstenošanas novērtējumu, sagatavojot ziņojumus, ka arī izstrādāt priekšlikumus atkritumu apsaimniekošanas politikas attīstībai turpmākajiem gadiem.

12.1. Vides monitorings

Plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringam izmanto valsts statistikas datus, informāciju, kas iegūta veicot vides monitoringu, kā arī citu pieejamo informāciju.

Vides aizsardzības likums definē, ka vides monitorings ir sistemātiski, regulāri un mērķtiecīgi vides stāvokļa, sugu un biotopu, kā arī piesārņojuma emisiju novērojumi, mērījumi un analīze. Monitoringa mērķis ir noteikt vides stāvokli, izvērtēt tendences un perspektīvu, izstrādāt vides politikas pasākumus un novērtēt līdzšinējo pasākumu lietderību un efektivitāti.

Vides politikas pamatnostādņēs 2014.-2020. gadam (apstiprinātas ar apstiprinātas ar MK 2014.gada 26.marta rīkojumu Nr.130 „Par Vides politikas pamatnostādņēm 2014.-2020.gadam”) ir iekļautas Vides monitoringa pamatnostādnes. Tās nosaka monitoringa struktūru, prioritātes un finansējumu, lai nodrošinātu normatīvo aktu, ES tiesību aktu un starptautisko konvenciju prasību izpildi.

Vides monitoringa programma 2015.-2020.gadam izstrādāta pamatojoties uz Vides politikas pamatnostādņēm 2014.-2020.gadam. Programmā noteikts VARAM padotībā esošo iestāžu – LVĢMC, Dabas aizsardzības pārvaldes, Latvijas Hidroekoloģijas institūta un Valsts vides dienesta Radiācijas drošības centra – veiktā un organizētā monitoringa tīkls, parametri, regularitāte un izmantojamās metodes. Vides monitoringa programmas galvenais uzdevums ir radīt tādu monitoringa informācijas sistēmas struktūru, lai tiktu nodrošināta:

- LR tiesību aktos noteikto prasību izpilde;
- ES tiesību aktu, kā valsts politisko prioritāšu, prasību izpilde;
- Starptautisko konvenciju, kurām Latvija ir pievienojusies, prasību izpilde.

Vides monitoringa programma izstrādāta pamatojoties uz vadlīnijām, tiesību aktiem, tehniskajām prasībām, metodiskajiem norādījumiem u.c. dokumentiem, kas regulē iepriekš minēto dokumentu ieviešanas kārtību.

Vides monitoringa programma iedalīta četrās nodaļās:

1. Gaisa un klimata pārmaiņu monitoringa programma. Gaisa un klimata pārmaiņu monitoringa programma iedalīta sešās sadaļās: Sistemātiska primārās meteoroloģiskās un klimata informācijas ieguve un uzkrāšana; Gaisa kvalitātes monitorings; Nokrišņu kvalitātes monitorings; Gaisa piesārņojuma pārnese lielos attālumos un tās ietekmes monitorings; Apkārtējās gamma starojuma ekvivalentās dozas jaudas monitorings; Siltumnīcefekta gāzu (SEG) un gaisu piesārņojošo vielu emisijas monitorings. Gaisa un klimata pārmaiņu monitoringa programmu īsteno VARAM, LVĢMC sadarbībā ar citām iesaistītām institūcijām un Valsts vides dienesta Radiācijas drošības centru.

2. Ūdeņu monitoringa programma. Tās īstenošanas rezultātā tiek noteikts: virszemes ūdeņu stāvoklis, pazemes ūdeņu stāvoklis, jūras ūdeņu stāvoklis, lauksaimnieciskās darbības un ar to saistīto piesārņojuma avotu slodzes ietekme uz virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti. Programma ir sastādīta atbilstoši Ūdens apsaimniekošanas likuma un Vides aizsardzības likuma prasībām. Atbilstoši Ūdens apsaimniekošanas likumu Latvijas teritorija ir sadalīta četros UBA – Daugavas, Lielupes, Gaujas un Ventas – kuri ietver virszemes ŪO, tai skaitā piekrastes un pārejas ŪO, un pazemes ŪO. Ūdeņu monitoringa mērķis ir iegūt visaptverošu informāciju par ūdeņu stāvokli šajos ŪO. Visām ŪO monitoringa stacijām noteikts monitoringa veids. Ikvienu monitoringa staciju pēc izvirzītā parametru mērījumu plāna sniegs noteiktu informāciju kopējam ūdeņu stāvokļa vērtējumam. Ūdeņu monitoringa programmu īsteno LVĢMC un Latvijas Hidroekoloģijas institūts.
3. Zemes monitoringa programma. Zemes monitoringa programma iedalīta četrās sadaļās: Zemes virsmas apauguma monitoringa programma, kuras ietvaros LĢIA (Valsts aģentūra „Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra”) starptautiskajā CORINE programmā piedalās zemes virsmas apauguma un tā izmaiņu kartēšanā (CORINE Land Cover changes 2006- 2012 and CORINE Land Cover 2012); Augsnes radioaktivitātes monitoringa programma, kuras ietvaros LVĢMC analizē mākslīgo radionuklīdu ¹³⁷Cs un ⁹⁰Sr koncentrāciju augsnē; Mūsdienu ģeoloģisko procesu monitoringa programma, kuras ietvaros LVĢMC organizē jūras un upju krasta riska zonu ģeoloģisko procesu (eroziju) novērojumus, nosakot noskalotās platības; Seismisko procesu monitoringa programma, kuras ietvaros LVĢMC uzkrāj un nodrošina informāciju par seismiskajiem notikumiem Latvijā un tās robežu tuvumā.
4. Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programma. Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programmu iedala trīs sadaļās: Natura 2000 vietu monitorings; Fona monitorings; Speciālais monitorings. Programmas ieviešanu koordinē Dabas aizsardzības pārvalde.

Papildus valsts iestāžu veiktajam vides monitoringam arī komersanti (operatori) nodrošina monitoringu saskaņā ar vides normatīvajiem aktiem un nosacījumiem, kas ietverti iestāžu izsniegtajās atļaujās. Komersanti informāciju par monitoringa rezultātiem iesniedz valsts vides aizsardzības iestādēs vides normatīvajos aktos, atļaujā un statistiskajos pārskatos noteiktajā kārtībā un termiņos.

12.2. Plāna īstenošanas rezultātā izveidoto atkritumu apsaimniekošanas iekārtu darbības monitorings

Ministru kabineta 2011. gada 24. maija noteikumos Nr. 401 „Prasības atkritumu sadedzināšanai un atkritumu sadedzināšanas iekārtu darbībai” ir noteiktas prasības atkritumu (arī bīstamo atkritumu) sadedzināšanai, kā arī atkritumu sadedzināšanas iekārtu darbībai.

Lai uzsāktu vai turpinātu iekārtas darbību, nepieciešama A vai B kategorijas piesārņojošas darbības atļauja, ko atbilstoši normatīvajiem aktiem piesārņojuma novēršanas un kontroles jomā izsniegusi attiecīgā reģionālā vides pārvalde. Reģionālās vides pārvalde attiecīgajā atļaujā ietver prasību nodrošināt augstu enerģijas atguves energoefektivitātes līmeni atbilstoši normatīvajiem aktiem par atkritumu reģenerācijas un atkritumu apglabāšanas veidiem.

Saskaņā ar MK 2011. gada 24. maija noteikumiem Nr. 401 „Prasības atkritumu sadedzināšanai un atkritumu sadedzināšanas iekārtu darbībai” atkritumu sadedzināšanas vai līdzsadedzināšanas iekārtas operators (turpmāk – operators) mērījumiem izmanto tādas ierīces, lai varētu mērīt visus nepieciešamos sadedzināšanas vai līdzsadedzināšanas procesa parametrus, apstākļus un koncentrācijas. Lai noteiktu emisiju gaisā un ūdenī, automātiskās iekārtas katru gadu pārbauda un testē. Iekārtas ne retāk kā reizi trijos gados kalibrē atbilstoši references metodēm, izmantojot paralēlus mērījumus.

Operators nodrošina paraugu ņemšanas un emisijas noteikšanas vietas ierīkošanu atbilstoši standarta LVS ISO 9096:2006 "Stacionāro avotu izmeši. Cieto daļiņu masas koncentrācijas manuāla noteikšana" (turpmāk – LVS ISO 9096) vai LVS ISO 10780:2002 "Stacionāro avotu izmeši – Gāzu ātruma un plūsmas mērīšana cauruļvados" (turpmāk – LVS ISO 10780) prasībām, kā arī nodrošina gāzu attīrīšanas iekārtu efektivitātes pārbaudi.

Periodiskajā kontrolē emisijas mērījumus veic tikai attiecīgajā jomā akreditētas testēšanas laboratorijas, kas ir akreditētas nacionālajā akreditācijas institūcijā atbilstoši normatīvajiem aktiem par atbilstības novērtēšanas institūciju novērtēšanu, akreditāciju un uzraudzību, vai laboratorijā, kas akreditēta citā Eiropas Savienības dalībvalstī vai Eiropas Ekonomikas zonas valstī. Piesārņojošo vielu koncentrācijas noteikšanai lieto metroloģiski pārbaudītus mērinstrumentus, un mērījumus veic atbilstoši šādās standartmetodikās noteiktajām prasībām: paraugu ņemšana un gāzu plūsmu mērījumi – LVS ISO 9096 un LVS 10780; paraugu ņemšana automātiskai gāzu koncentrācijas noteikšanai – LVS ISO 10396:2007 "Stacionāro avotu izmeši. Paraugu ņemšana automātiskai gāzes emisijas koncentrācijas noteikšanai pastāvīgi uzstādītām monitoringa sistēmām"; slāpekļa oksīdu (turpmāk – NO_x) noteikšana – LVS ISO 10849: 2001 "Stacionāro avotu izmeši – Slāpekļa oksīdu masas koncentrācijas noteikšana – Automātisko mērīšanas sistēmu veiktspējas raksturlielumi" un LVS ISO 11564:2002 "Stacionāro avotu izmeši – Slāpekļa oksīdu masas koncentrācijas noteikšana – Naftiletilēndiamīda fotometriskā metode"; cieto daļiņu koncentrācijas mērījumi – LVS ISO 9096; hlorūdeņraža (turpmāk – HCl) noteikšana – LVS EN 1911:2011 "Stacionāro avotu izmeši. Masas koncentrācijas noteikšana gāzveida hlorīdiem, kas izteikti kā HCl. Standarta references metode"; kopējā organiskā oglekļa noteikšana – LVS EN 12619:2013 "Stacionāro avotu izmeši. Gāzveida organiskā oglekļa masas koncentrācijas noteikšana dūmgāzēs. Nepārtraukta noteikšana ar liesmas jonizācijas detektoru".

Iekārtas operators veic mērījumus atbilstoši atļaujas nosacījumiem, kā arī nosaka šādas gaisu piesārņojošās vielas:

1. nepārtraukti – NO_x (ja ir noteikti attiecīgie emisijas limiti), oglekļa oksīdu (turpmāk – CO), kopējo putekļu daudzumu, kopējo organiskā oglekļa daudzumu, HCl, fluorūdeņradi (turpmāk – HF), sēra dioksīdu (turpmāk – SO₂);
2. nepārtraukti – sadedzināšanas temperatūru (pie sadedzināšanas kameras iekšējās sienas vai citā punktā, kur to iespējams noteikt) atbilstoši atļaujas nosacījumiem, skābekļa koncentrāciju un spiedienu, kā arī izplūdes gāzu temperatūru un tvaika saturu izplūdes gāzēs;
3. ne retāk kā divas reizes gadā, bet pirmajā iekārtas darbības gadā vismaz reizi trijos mēnešos – smagos metālus, kā arī dioksīnus un furānus.

Pirms iekārtas darbības uzsākšanas, kā arī visnelabvēlīgākajos iekārtas darbības apstākļos (piemēram, tehnoloģiski traucējumi sadedzināšanas iekārtas darbībā, kas saistīti ar atkritumu plūsmas nevienmērīgu padevi) operators testē sadedzināmo atkritumu ekspozīcijas laiku, atkritumu sadedzināšanas minimālo temperatūru, kā arī skābekļa saturu izplūdes gāzēs.

Reģionālā vides pārvalde atļaujā operatoram nepieprasa nepārtrauktus HCl, HF un SO₂ mērījumus, ja operators pieteikumā atļaujas saņemšanai ir iesniedzis pietiekamus pierādījumus, ka iekārtas darbībā nevar tikt pārsniegtas šo vielu emisijas robežvērtības, un operators mērījumus veic šajos noteikumos noteiktajā kārtībā.

Operators veic mērījumus atbilstoši atļaujas nosacījumiem atļaujā noteiktajos intervālos, kā arī nosaka parametrus vietā, kur notekūdeņi izplūst no atkritumu sadedzināšanas iekārtas:

1. nepārtraukti – notekūdeņu pH, temperatūru un plūsmas ātrumu;
2. katru dienu – kopējo suspendēto vielu daudzumu;
3. ne retāk kā reizi mēnesī – šo noteikumu 5.pielikumā noteiktās piesārņojošās vielas (izņemot suspendētās vielas, dioksīnus un furānus), ņemot plūsmai proporcionālus 24 stundu laikā uzkrātus paraugus;

4. ne retāk kā reizi sešos mēnešos – dioksīnus un furānus, bet pirmajā iekārtas darbības gadā vismaz reizi trijos mēnešos.

Piesārņojošo vielu daudzuma monitoringu attīrītos notekūdeņos veic, mērījumu biežumu nosaka un analīzes metodes izvēlas atbilstoši atļaujas nosacījumiem un normatīvo aktu prasībām.

Ja mērījumi liecina, ka tiek pārsniegtas šajos noteikumos noteiktās emisijas robežvērtības, operators nekavējoties informē attiecīgo reģionālo vides pārvaldi.

Visus šajos noteikumos un atļaujas nosacījumos noteikto mērījumu rezultātus dokumentē tā, lai vides valsts inspektori varētu pārbaudīt iekārtas darbības atbilstību atļaujas nosacījumiem un normatīvo aktu prasībām.

MK 2011.gada 27.decembra noteikumos Nr.1032 "Atkritumu poligonu ierīkošanas, atkritumu poligonu un izgāztuvju apsaimniekošanas, slēgšanas un rekultivācijas noteikumi" noteikts, ka, lai samazinātu vides piesārņošanu, operators nodrošina vides stāvokļa monitoringu saskaņā ar šo noteikumu 5.pielikumā (Vides stāvokļa monitoringa parametri poligonā vai izgāztuvē un poligona vai izgāztuves apkārtnē) noteiktajām prasībām, kā arī vides aizsardzības inženierbūvju darbības pārbaudi un apkopi.

VVD RVP nosaka vietas poligona vai izgāztuves apkārtnē, kur veicami šo noteikumu 5.pielikumā minēto vides parametru mērījumi, kā arī šo noteikumu 5.pielikumā minētā monitoringa ietvaros veicamos pilno un nepilno ķīmisko analīžu parametru mērījumus un, ja nepieciešams, papildu parametrus.

Par poligona vai izgāztuves apkārtnē konstatēto vides piesārņojumu operators vienas darbdienu laikā no piesārņojuma konstatēšanas brīža informē attiecīgo pārvaldi, kas piecu darbdienu laikā pēc operatora iesniegtās informācijas saņemšanas pieņem lēmumu par termiņiem un veicamajiem pasākumiem vides piesārņojuma cēloņu un tā radīto seku novēršanai un paziņo to attiecīgajam operatoram. Operators novērš vides piesārņojuma cēloņus un tā radītās sekas atbilstoši pārvaldes lēmumā noteiktajiem pasākumiem un termiņiem.

Lai kontrolētu virszemes ūdeņu piesārņojumu poligona aizsargjoslā, ūdens plūsmas virzienā virspus un lejpus poligona ierīko vismaz divas paraugu ņemšanas vietas.

Lai kontrolētu pazemes ūdeņu piesārņojumu, poligona vai izgāztuves aizsargjoslā ierīko kontroles urbumu tīklu pazemes ūdeņu paraugu ņemšanai un līmeņu mērījumiem. Vismaz vienu urbumu gruntsūdens paraugu ņemšanai ierīko vietā, kur gruntsūdens plūst poligona vai izgāztuves virzienā, un vismaz divus urbumus – gruntsūdeņu noplūdes virzienā no poligona vai izgāztuves. Ja esošie dati un teritorijas hidroģeoloģiskie apstākļi liecina par artēzisko ūdeņu piesārņošanas iespēju, artēzisko ūdeņu kontrolei ierīko vismaz vienu dziļurbumu.

Operators nodrošina, lai katrā kontroles punktā, kas ierīkots, lai mērītu infiltrāta noplūdi no poligona, tiktu veikti infiltrāta tilpuma un sastāva mērījumi, kā arī katrā atkritumu apglabāšanas nodalījumā ierīko poligona gāzes monitoringa sistēmu. Poligona infiltrāta tilpuma aprēķiniem izmanto ūdens bilances metodi, ja operators nav uzstādījis infiltrāta apjoma mērīšanas aprīkojumu. Ūdens bilances aprēķināšanai izmanto datus no poligonam tuvāk esošās meteoroloģisko novērojumu stacijas.

VVD RVP pēc rekultivācijas nosaka, kurā vietā poligona vai izgāztuves apkārtnē veicami šo noteikumu 5.pielikumā minēto vides parametru mērījumi, kā arī šo noteikumu 5.pielikumā minētā monitoringa ietvaros veicamo pilno un nepilno ķīmisko analīžu parametrus un, ja nepieciešams, papildu parametrus. VVD RVP nosaka arī uzturēšanas un monitoringa veikšanas ilgumu, kas rekultivētai izgāztuvei nav mazāks par 20 gadiem, rekultivētam poligonam vai tā daļai nav mazāks par 30 gadiem un rekultivētai izgāztuvei pēc tās atrakšanas un atkritumu pāršķirošanas nav mazāks par pieciem gadiem, ņemot vērā rekultivētās

izgāztnes, poligona vai tā daļas iespējamo ietekmi uz vidi. Monitoringu pēc izgāztnes, poligona vai tā daļas rekultivācijas veic atbilstoši šo noteikumu 5. pielikumam.

Pēc izgāztnes, poligona vai tā daļas rekultivācijas operators nodrošina rekultivētās izgāztnes, poligona vai tā daļas uzturēšanu un monitoringu atbilstoši šo noteikumu 84. un 85.punktam un 5.pielikumam, kā arī nodrošina poligona gāzu un infiltrāta analīžu veikšanu un pazemes ūdeņu stāvokļa mērījumus rekultivētās izgāztnes, poligona vai tā daļas tuvumā, izmantojot sertificētu laboratoriju pakalpojumus. Operators ziņo VVD RVP par jebkuru konstatēto negatīvo ietekmi uz vidi. Pamatojoties uz saņemto informāciju, VVD RVP pieņem lēmumu par veicamajiem pasākumiem un to veikšanas termiņiem, lai novērstu konstatēto negatīvo ietekmi uz vidi.

12.3. Plānā noteikto atkritumu apsaimniekošanas mērķu sasniegšanas izvērtējums

Atkritumu apsaimniekošanas mērķi ir sekojošie:

1. novērst atkritumu rašanos, palielinoties ekonomiskajai izaugsmei, un nodrošināt kopējā radīto atkritumu daudzuma ievērojamu samazināšanu, izmantojot maksimāli visas labākās pieejamās atkritumu rašanās novēršanas iespējas un labākos pieejamos tehniskos paņēmienus, palielinot resursu izmantošanas efektivitāti un veicinot ilgtspējīgākas patērētāju uzvedības modeļa attīstību;
2. nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu;
3. nodrošināt, ka radītie atkritumi nav bīstami vai arī tie rada nelielu risku videi un cilvēku veselībai, atkritumi pēc iespējas tiek atgriezti atpakaļ ekonomiskajā apritē, it īpaši izmantojot pārstrādi, vai arī tiek atgriezti vidē noderīgā (piemēram, komposts), un, ka atkritumi tiek pārstrādāti pēc iespējas tuvāk to rašanās vietām;
4. apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanu un atkritumu apglabāšanu cilvēku veselībai un videi drošā veidā.

Plāna monitorings tiks nodrošināts, veicot šādus pasākumus:

1. Vides monitoringu saskaņā ar Vides monitoringa programmu 2015.-2020.gadam, kura izstrādāta, pamatojoties uz Vides politikas pamatnostādņēm 2014.-2020.gadam (apstiprinātas ar MK 2014.gada 26.marta rīkojumu Nr.130 „Par Vides politikas pamatnostādņēm 2014.-2020.gadam”);
2. Plāna īstenošanas rezultātā izveidoto atkritumu apsaimniekošanas iekārtu darbības monitoringu;
3. Plānā noteikto atkritumu apsaimniekošanas mērķu sasniegšanas izvērtējumu.

Saskaņā ar MK 2011. gada 12. jūlija noteikumu Nr. 564 „Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas valsts un reģionālajiem plāniem un atkritumu rašanās novēršanas valsts programmu” 12. punktu VARAM atkritumu apsaimniekošanas plānu un programmas ieviešanu novērtē ne retāk kā reizi trijos gados. VARAM par novērtēšanas rezultātiem sagatavo informatīvo ziņojumu un, ja nepieciešams, grozījumus attiecīgajā atkritumu apsaimniekošanas plānā vai programmā.

Tiek gatavoti regulārie ziņojumi EK un gada statistikas pārskati, kā arī Plāna ieviešanas starpposma ziņojumi un gala ziņojums.

Lai veiktu Atkritumu rašanās novēršanas programmas ieviešanas uzraudzību un novērtētu atkritumu rašanās novēršanas pasākumu īstenošanas efektivitāti, ir noteikti atkritumu rašanās novēršanas kvantitatīvie indikatori (kvalitatīvie vai kvantitatīvie rādītāji un mērķrādītāji) (skatīt 12.1.tabulu).

12.1.tabula

Atkritumu rašanās novēršanas pasākumu efektivitātes novērtēšanas kvantitatīvie indikatori

Nr.	Kvantitatīvais indikators	Mērvienība	Bāzes gads	2028. gads
-----	---------------------------	------------	------------	------------

			(2018. gads)	
1.	Sadzīvē radītais atkritumu daudzums	kg uz iedzīvot. gadā	409	Ne vairāk kā 400
2.	Kopējais radītais sadzīves atkritumu daudzums	t/ gadā	785 074	Ne vairāk kā 650 000
3.	Kopējais radītais bīstamo atkritumu daudzums	t/ gadā	118 142	Ne vairāk kā 50 000
4.	Kopējais pārstrādātais sadzīves atkritumu apjoms	% no gadā radītā apjoma	4379	60 ⁸⁰
5.	Kopējais pārstrādātais bīstamo atkritumu apjoms	% no gadā radītā apjoma	31	75
6.	Kopējais pārstrādātais ražošanas atkritumu apjoms	% no gadā radītā apjoma	83.3	75
7.	Kopējais apglabāto sadzīves atkritumu daudzums	% no gadā radītā apjoma	58,9	Ne vairāk kā 50%
9.	Kopējais apglabāto ražošanas atkritumu apjoms	% no gadā radītā apjoma	5	Ne vairāk kā 25%
10.	Kopējais apglabāto bīstamo atkritumu apjoms	% no gadā radītā apjoma	4,5	Ne vairāk kā 25%

Monitoringa pasākumi apkopoti 12.2.tabulā.

12.2.tabula

Monitoringa pasākumu apkopojums

Nr.	Pasākums	Atbildīgie
1.	Gaisa un klimata pārmaiņu monitoringa programma	VARAM, LVĢMC sadarbībā ar citām iesaistītām institūcijām, Valsts vides dienesta Radiācijas drošības centrs
2.	Ūdeņu monitoringa programma	LVĢMC, Latvijas Hidroekoloģijas institūts
3.	Zemes monitoringa programma	LĢIA, LVĢMC,
4.	Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programma	Dabas aizsardzības pārvalde
5.	Atkritumu apsaimniekošanas iekārtu darbības monitorings	Komersanti
6.	Atkritumu uzskaitē un statistikas apkopošana	LVĢMC
7.	Plāna ieviešanas ziņojumi	VARAM

Sasniedzamie rezultāti atsevišķiem atkritumu veidiem un atkritumu plūsmām ir apkopoti 6.1.tabulā.

13. Vides pārskata kopsavilkums

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam projekts ir izstrādāts atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likuma 9. panta 3. daļai un Ministru kabineta 2011. gada 12. jūlija noteikumiem Nr.

⁷⁹ Datu avots: LVĢMC

⁸⁰ 55 % mērķis jāsasniedz jau 2025.gadā

564 „Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas valsts un reģionālajiem plāniem un atkritumu rašanās novēršanas valsts programmu”.

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma Vides pārskata sagatavošanas finansējuma avots ir Latvijas Vides aizsardzības fonds.

Vides pārskats par Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam projektu ir sagatavots saskaņā ar likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 4.panta trešajai daļai un Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumiem Nr. 157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”. Vides pārskata sagatavošana tika uzsākta vienlaikus ar plāna projekta izstrādi.

ES stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma (SIVN) izstrādes nepieciešamību nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 27. jūnija Direktīvā 2001/42/EK par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu iekļautās prasības. Tās mērķis ir noteikt kārtību, kādā izvērtē plānošanas dokumentu īstenošanas radīto iespējamo ietekmi uz vidi un iesaista sabiedrību dokumenta apspriešanā un lēmumu pieņemšanā, kā arī izstrādā priekšlikumus, lai novērstu vai samazinātu iespējamo negatīvo ietekmi un vidi. Atbilstoši šai direktīvai visām ES dalībvalstīm, tai skaitā Latvijai, sākot ar 2004. gada 21. jūliju, SIVN veikšana ir obligāta visiem plānošanas dokumentiem, kuru ieviešana var būtiski ietekmēt vidi un cilvēku veselību. Minētās direktīvas prasības Latvijā ir iestrādātas likumā „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”, kā arī iekļautas MK 2004. gada 23. marta noteikumos Nr. 157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”. Likumdošanas prasības paredz SIVN procesa ietvaros sagatavot Vides pārskatu, kurā raksturotas plānošanas dokumenta būtiskās ietekmes uz vidi.

Veicot vides pārskata sagatavošanu, tika lietoti sekojoši pamatprincipi:

- 1) Vides pārskata gatavošana tika uzsākta vienlaikus ar plāna projekta izstrādi, ievērojot principu, ka ietekmes uz vidi novērtējums izdarāms iespējami agrākā plānojuma sagatavošanas etapā;
- 2) Stratēģiskās ietekmes uz vidi novērtējums tika gatavots paralēli plāna izstrādei, lai novērtētu plāna projektā paredzēto pasākumu realizācijas ietekmi uz vidi un nodrošinātu tā rezultātu pēc iespējas agrāku pielietošanu teritorijas plānojuma izstrādē.

Plāna projekta un vides pārskata izstrāde tiek nodrošināta saskaņā ar MK 2004.gada 23.marta noteikumu Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” prasībām, ievietojot Izstrādātāja tīmekļvietnē paziņojumu par sabiedrības iespējām iepazīties ar vides pārskata un plānošanas dokumenta projektu, kā arī nododot minēto paziņojumu VPVB elektroniskā veidā ievietošanai mājas lapā internetā.

Saskaņā ar MK 2011.gada 12.jūlija noteikumiem Nr.564 "Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas valsts un reģionālajiem plāniem un atkritumu rašanās novēršanas valsts programmu", izstrādājot atkritumu apsaimniekošanas plānu un programmu, izstrādātājs nodrošina sabiedrības, organizāciju un institūciju informēšanu un viedokļu uzklauššanu atbilstoši normatīvajiem aktiem par sabiedrības līdzdalības kārtību attīstības plānošanā un par stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu, nodrošinot iespēju vismaz 40 dienas iesniegt priekšlikumus par attiecīgo plāna (tai skaitā programmas) projektu. Sabiedrības viedokļus izvērtē pirms lēmuma pieņemšanas par attiecīgā plāna (tai skaitā programmas) apstiprināšanu.

Plāna projekta un vides pārskata sabiedriskā apspriešana ir paredzēta no 2020.gada 5.oktobra (plāna projektam – 40 dienas, vides pārskatam – 30 dienas). Plāna projekts un vides pārskats būs pieejami no 2020.gada 5.oktobra. Saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 20. pantu Plāna un vides pārskata projektu sabiedriskās apspriešanas sanāksme notiks neklātienēs formā (attālināti) no 16.10.2020. līdz 22.10.2020.

Plāna projekts aizstās Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu 2013. - 2020. gadam.

Vides pārskatā ir sniegta informācija par plāna projekta galvenajiem mērķiem, atkritumu apsaimniekošanas sistēmas raksturojumu, kā arī par atsevišķu atkritumu veidu apsaimniekošanu (sadzīves atkritumi, bioloģiski noārdāmie un bioloģiskie atkritumi, pārtikas atkritumi, izlietotais iepakojums, ražošanas atkritumi, būvniecības atkritumi, bīstamie atkritumi, sadzīves bīstamie atkritumi, naftas produktu (eļļu) atkritumi, nolietotās riepas, elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi, bateriju un akumulatoru atkritumi, nolietotie transportlīdzekļi, tekstilmateriālu atkritumi, mēbeļu atkritumi, atkritumi, kas satur kritiski svarīgās izejvielas, plastmasu atkritumi).

Plāna darbības laikā no 2021. līdz 2028.gadam sasniedzamie rezultāti atsevišķiem atkritumu veidiem un plūsmām, kas izriet no ES direktīvu prasībām, ir apkopoti 13.1.tabulā.

13.1.tabula

Sasniedzamie rezultāti atsevišķiem atkritumu veidiem un atkritumu plūsmām, kas izriet no ES direktīvu prasībām

Direktīva	Sasniedzamie rezultātīvie rādītāji	Sasniedzamie termiņi
Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 19.novembra Direktīva 2008/98/EK par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu	izveido dalītas savākšanas sistēmas tekstilmateriāliem (11.panta 1.punkta trešā rindkopa)	līdz 2025. gada 1. janvārim
	atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjomu palielināt vismaz līdz 55 % pēc masas; (11.panta 2.daļas c)apakšpunkts)	līdz 2025. gadam
	atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjomu palielināt vismaz līdz 60 % pēc masas; (11.panta 2.daļas d)apakšpunkts)	līdz 2030. gadam
	atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjomu palielināt vismaz līdz 65 % pēc masas (11.panta 2.daļas e)apakšpunkts).	līdz 2035. gadam
	izveido dalīto savākšanu māsaimniecībās radītajām bīstamo atkritumu frakcijām (20.panta 1.punkts)	2025.gada 1.janvāris
	bioloģiskie atkritumi ir vai nu atdalīti un pārstrādāti rašanās vietā, vai savākti dalīti un nav sajaukti ar citiem atkritumu veidiem.(22.panta 1.punkts)	2023. gada 31. decembris
	līdz vismaz 70 % pēc svara palielināt nebīstamo būvgružu un ēku nojaukšanas atkritumu, kas nav atkritumu saraksta 17 05 04 kategorijā definētie dabiskie materiāli, sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, pārstrādei un citai materiālai reģenerācijai, tostarp aizbēršanai, izmantojot atkritumus kā citu materiālu aizstājējus	Visā plāna darbības laikā
Padomes 1999.gada 26.aprīļa direktīva 1999/31/EK par atkritumu poligoniem	Poligonos apglabāto sadzīves atkritumu īpatsvars ir samazinājies līdz 10 % no kopējā radīto sadzīves atkritumu daudzuma (pēc svara) vai ir vēl mazāks. (5.panta 5.punkts).	2035.gads

Direktīva	Sasniedzamie rezultātīvie rādītāji	Sasniedzamie termiņi
Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 20.decembra Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu	Pārstrādāt 60% no izlietotā iepakojuma (6.panta 11.punkta f) apakšpunkts) un sasniegt šādus minimālos reģenerācijas mērķus (6.panta 11.punkta g)apakšpunkts: - 50 % pēc svara plastmasām; - 25% pēc svara kokam; - 70% pēc svara melnajiem metāliem; - 50% pēc svara attiecībā uz alumīniju; - 70 % pēc svara stiklam; - 75 % pēc svara papīram un kartonam;	2025.gada 31.decembris
	Pārstrādāt 70% no izlietotā iepakojuma (6.panta 11.punkta h) apakšpunkts) un sasniegt šādus minimālos reģenerācijas mērķus (6.panta 11.punkta i)apakšpunkts: - 55 % pēc svara plastmasām; - 30 % pēc svara kokam; - 80% pēc svara melnajiem metāliem; - 60% pēc svara attiecībā uz alumīniju; - 75 % pēc svara stiklam; - 85 % pēc svara papīram un kartonam;	2030.gada 31.decembris
Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 18.septembra Direktīva 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem (7.panta 2.punkts).	Visus nolietotos transportlīdzekļus atkārtoti izmantot un reģenerēt vismaz 95% apmērā no transportlīdzekļa vidējās masas gadā. Visus nolietotos transportlīdzekļus atkārtoti izmantot un pārstrādāt vismaz 85% apmērā no transportlīdzekļa vidējās masas gadā.	Visā plāna darbības laikā
Padomes 2012. gada 4.jūlija Direktīva 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA)	Palielināt elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu savākšanas apjomu līdz 40-45 % gadā, no to EEI vidējā svara, kuras ir laistas Latvijas tirgū trīs iepriekšējos gados. (7.panta 1.un 3.punkts)	Līdz 2021.gada 13.augustam
	Palielināt elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu savākšanas apjomu līdz 65 % no to EEI vidējā svara, kuras ir laistas Latvijas tirgū trīs iepriekšējos gados, vai arī 85 % no Latvijas teritorijā radītajiem EEIA. 7.panta 1.un 3.punkts)	2021.gada 14.augusts
	Nodrošināt EEIA reģenerāciju un pārstrādi atbilstoši Direktīvas 2012/19/EK I pielikumā un III pielikumā noteiktajiem reģenerācijas un pārstrādes rādītājiem	Visā plāna darbības laikā
Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006. gada 6.septembra 2006/66/EK par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un ar ko atceļ Direktīvu 91/157/EEK .	Savākt 45 % no iepriekšējos trīs gados tirgū laistā pārnēsājamo bateriju un akumulatoru vidējā svara.	Visā plāna darbības laikā

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna mērķi:

1. novērst atkritumu rašanos, palielinoties ekonomiskajai izaugsmei, un nodrošināt kopējā radīto atkritumu daudzuma ievērojamu samazināšanu, izmantojot maksimāli visas labākās pieejamās atkritumu rašanās novēršanas iespējas un labākos pieejamos tehniskos paņēmienus, palielinot resursu izmantošanas efektivitāti un veicinot ilgtspējīgākas patērētāju uzvedības modeļa attīstību;
2. nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu;
3. nodrošināt, ka radītie atkritumi nav bīstami vai arī tie rada nelielu risku videi un cilvēku veselībai, atkritumi pēc iespējas tiek atgriezti atpakaļ ekonomiskajā apritē, it īpaši izmantojot pārstrādi, vai arī tiek atgriezti vidē noderīgā (piemēram, komposts), un, ka atkritumi tiek pārstrādāti pēc iespējas tuvāk to rašanās vietām;
4. apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšana un atkritumu apglabāšana cilvēku veselībai un videi drošā veidā.

Organizējot, plānojot un veicot atkritumu apsaimniekošanu, jāievēro prasības šādā prioritārajā secībā, kas izriet no atkritumu apsaimniekošanas darbību hierarhijas:

1. novērst atkritumu rašanos;
2. samazināt radīto atkritumu daudzumu (apjomu) un bīstamību;
3. veicināt atkritumu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai;
4. atkārtoti izmantot pienācīgi sagatavotus atkritumus;
5. veicināt atkritumu pārstrādi;
6. veikt atkritumu reģenerāciju citos veidos, piemēram, iegūstot enerģiju;
7. veikt atkritumu apglabāšanu tādā veidā, lai netiktu apdraudēta vide, cilvēku dzīvība un veselība;
8. nodrošināt slēgto atkritumu izgāztuvju un atkritumu poligonu rekultivāciju atbilstoši normatīvo aktu prasībām.

Vides pārskatā ir ietverts arī esošā vides stāvokļa apraksts, kurā ir sniegta informācija par ūdens, gaisa, trokšņa, augsnes, dabas, ainavas, klimata esošo vides stāvokli, kā arī izskatītas ar plānošanas dokumentu saistītās vides problēmas. Tā kā plāna projektā nav norādītas konkrētas atkritumu apsaimniekošanas objektu atrašanās vietas, kā arī konkrētas atkritumu apsaimniekošanas metodes, kā alternatīva tika izraudzīta pieeja, ka plāna projekts netiek realizēts („nulles” scenārijs).

Atkritumu apsaimniekošanas pasākumiem, kuri ir realizēti saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu 2013.-2020.gadam, tika veikts ietekmes uz vidi novērtējums vai izdoti tehniskie noteikumi, līdz ar to minēto pasākumu realizācijas laikā ir izvēlētas tādas atkritumu apsaimniekošanas iekārtu atrašanās vietas vai apsaimniekošanas metodes, kuras rada pēc iespējas mazāku ietekmi uz ūdens resursiem, gaisa kvalitāti, kultūras mantojumu, dabas resursiem, aizsargājamām dabas teritorijām.

Ja Plāna projektā paredzētie pasākumi netiek realizēti, netiks samazināts radīto un apglabāto atkritumu apjoms, atkritumi netiks izmantoti kā resursi vai otrreizējie materiāli.

Lai novērstu vai samazinātu Plāna un tā iespējamo alternatīvu īstenošanas būtisko ietekmi uz vidi, Vides pārskatā ir raksturoti šādi risinājumi:

1. Normatīvajos aktos noteiktie ierobežojumi atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektu izvietojumam;
2. Teritorijas plānošana;
3. Normatīvajos aktos noteiktās prasības atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektiem;
4. Normatīvajos aktos noteiktās prasības atkritumu apsaimniekošanas atļaujām;
5. Finanšu nodrošinājums;
6. Sodi par vides aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem.

Tā kā Plāna projektā nav norādītas konkrētas atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras objektu izvietojums nākotnē, tad nav paredzams, ka plāna projektam būs ietekme uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām vai Natura 2000 teritorijām.

Ieviešot pasākumus, kas saistīti ar atkritumu rašanos novēršanu, paredzama vides stāvokļa uzlabošana, jo tas samazinās atkritumu poligonos nodoto atkritumu daudzumu; veicinās tādu materiālu izmantošanu, kas rada mazāku ietekmi uz vidi, ņemot vērā pilnu iekārtas dzīves cikla analīzi; veicinās dažādu atkritumu veidu atkārtotu izmantošanu. Plāna projektā paredzēto darbību īstenošana neradīs nelabvēlīgu pārrobežu ietekmi.

Plāna monitorings tiks nodrošināts, veicot šādus pasākumus:

1. Vides monitoringu saskaņā ar Vides monitoringa programmu 2015.-2020.gadam, kura izstrādāta, pamatojoties uz Vides politikas pamatnostādņēm 2014.-2020.gadam (apstiprinātas ar MK 2014.gada 26.marta rīkojumu Nr.130 „Par Vides politikas pamatnostādņēm 2014.-2020.gadam”);
2. Plāna īstenošanas rezultātā izveidoto atkritumu apsaimniekošanas iekārtu darbības monitoringu;
3. Plānā noteikto atkritumu apsaimniekošanas mērķu sasniegšanas izvērtējumu.

Saskaņā ar MK 2011. gada 12. jūlija noteikumu Nr. 564 „Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas valsts un reģionālajiem plāniem un atkritumu rašanās novēršanas valsts programmu” 12. punktu VARAM atkritumu apsaimniekošanas plānu un programmas ieviešanu novērtē ne retāk kā reizi trijos gados. VARAM par novērtēšanas rezultātiem sagatavo informatīvo ziņojumu un, ja nepieciešams, grozījumus attiecīgajā atkritumu apsaimniekošanas plānā vai programmā.